

Univerzita Palackého v Olomouci

Katedra nederlandistiky Filozofické fakulty

Aspecten van de extramurale neerlandistiek

Opening van het Centrum voor Taal en Cultuur

van de Lage Landen "Erasmianum"

Congresbundel ter gelegenheid

van het eredoctoraat voor Jos Wilmots en

van 10 jaar hernieuwde neerlandistiek in Olomouc

Olomouc 2006

ACTA
UNIVERSITATIS PALACKIANAE OLOMOUCENSIS

FACULTAS PHILOSOPHICA

PHILOGICA .. – 2007

NEERLANDICA III

Aspecten van de extramurale neerlandistiek

*Congresbundel ter gelegenheid van de opening
van het Centrum voor Taal en Cultuur
van de Lage Landen "Erasmianum"
(Olomouc, 2-4 oktober 2003)*

Univerzita Palackého v Olomouci
Olomouc 2007

Voorwoord

In het jonge bestaan van de vakgroep neerlandistiek te Olomouc was het in 2003 voor de vierde maal dat deze een congres organiseerde, ditmaal ter gelegenheid van de officiële opening van het zelfstandige gebouw op Křížkovského 14 te Olomouc. Omdat het leven van de vakgroep nauw verbonden is met het begrip “extramurale neerlandistiek”, was een aantal specialisten uit binnen- en buitenland uitgenodigd om over de aspecten van die neerlandistiek te spreken.

Geen enkele vakgroep kan bestaan zonder de universiteit waartoe zij behoort. In het afgelopen decennium is de neerlandistiek te Olomouc in meer dan een opzicht verankerd als een volwaardige academische discipline temidden van de andere taalkundige disciplines op de Faculteit Geesteswetenschappen van de Palacký Universiteit. Met dankbaarheid denken wij terug aan het feit dat de toenmalige rector, prof. dr. Jana Mačáková, het patronaat van het congres op zich heeft willen nemen.

Wie “extramurale neerlandistiek” zegt, denkt veelal aan de Nederlandse Taalunie die juist deze neerlandistiek actief ondersteunt. Wij zijn daarom dankbaar dat de toenmalige Algemeen Secretaris, prof. dr. Koen Jaspaert, bereid was om de officiële opening van het gebouw te verrichten.

Zonder de jarenlange steun van het Prins Bernhard Cultuurfonds, van de afdeling Diest van de Orde van den Prince, van de gemeente Veenendaal bij monde van het Stedenplatform Veenendaal-Olomouc, en van de diplomatieke vertegenwoordigingen van Nederland, België, Vlaanderen en Zuid-Afrika had de neerlandistiek in Olomouc nooit tot volle wasdom kunnen komen. Ook hun past hier daarom een oprecht woord van dank.

Ten slotte willen wij graag de medewerkers van de vakgroep neerlandistiek bedanken die geholpen hebben deze uitgave tot stand te brengen.

Olomouc, oktober 2007

Wilken Engelbrecht

Bas Hamers

Kateřina Křížová

Inhoud

Voorwoord

Extra- versus intramurale neerlandistiek

Ludo Beheydt

De extramurale neerlandistiek als interculturele katalysator

Christine van Baalen

De buitenlandse neerlandicus als cultureel intermediair

Stefan Kiedron

De extramurale neerlandistiek in Centraal-Europa als cultuurdrager

Stanisław Prędoła

Neerlandica in Midden- en Oost-Europa

Herbert van Uffelen

De betekenis van Ceepus en de gezamenlijke projecten voor de Neerlandistiek in Centraal-Europa

Het Nederlands in internationale context

Bea van Aert (Brussel)

Ons Europees huis telt vele kamers. Nederlands in de Europese Unie

Karel Cools (Diest)

Waarom een Cleynaertszaal in een Erasmianum?

Lucie Smolka-Fruhvirtová

Nederlandse literatuur in Tsjechische culturele context na WO II

Hans Renner (Groningen)

Wat weten jonge Tsjechen van Nederland en jonge Nederlanders van Tsjechië? Resultaten van een enquête.

Eva Toufarová

Tolken in het curriculum van de vakgroep neerlandistiek

De neerlandistiek in Tsjechië en Slowakije

Wilken Engelbrecht

Een beknopt overzicht van de neerlandistiek in Tsjecho-Slowakije

Zdenka Hrnčířová & Ellen Krol (Praag)

De oudste vakgroep neerlandistiek in Tsjechië te Praag

Nele Rampart (Brno)

De ontwikkeling van de neerlandistiek in Brno

Jana Rakšányiová

De neerlandistiek in Slowakije

Een overzicht van een decennium herstelde neerlandistiek in Olomouc

Wilken Engelbrecht

De ontwikkeling van de neerlandistiek in Olomouc na 1991

Kateřina Křížová & Eva Toufarová

Afstudeerscripties van studenten uit Olomouc

Iva Jančíková

Een lijst van afgestudeerden en studenten 1993-2007

Wilken Engelbrecht

Het gebouw van de neerlandistiek

Extra- versus intramurale neerlandistiek

De extramurale neerlandistiek als interculturele katalysator

Ludo Beheydt (Louvain-la-Neuve & Leiden)

Traditioneel is de neerlandistiek een zaak van intramurale neerlandici. Gevormd door en bekend met de Nederlandse cultuur in Vlaanderen en Nederland beoordelen zij de culturele artefacten als een expressie van een culturele identiteit waar ze zelf deel van uitmaken. Die artefacten worden ook beoordeeld met het vigerende normenstelsel van de intramurale neerlandistiek. Daardoor ontstaat een beeld dat eenzijdig is, omdat het gebaseerd is op de exclusieve receptie binnen de cultuur van oorsprong. De canon die dan ontstaat voor de cultuur, is gebaseerd op autochtone waarden en normen van de autarkische cultuurelite. Deze stelling zou ik willen illustreren aan de hand van de literatuur en de schilderkunst.

In de literatuur is er, te oordelen aan de verkoops cijfers een grotere waardering voor Voskuil dan voor Nooteboom. Voor Voskuil staat er op het trottoir voor de boekhandel op het Spui in Amsterdam een rij gretige kopers voor het volgende deel van *Het bureau*, terwijl Nooteboom weliswaar van een redelijke verkoop geniet, maar niet van hetzelfde enthousiaste onthaal geniet als Voskuil. Voskuil mag zich verheugen in de welwillende belangstelling van de Nederlandse critici en het Nederlandse publiek. Wie daar een verklaring voor zoekt komt al gauw terecht bij een typisch Nederlandse belangstelling voor de binnenhuisroman waarin het realisme op de vierkante centimeter en de neiging tot zelfspot hoogtij vieren. Nooteboom krijgt als schrijver van kosmopolitische romans wel de nodige aandacht en waardering bij de critici, maar evenaart nooit het verkoopsucces van Voskuil. Het besef dat de waarderingsschaal die aldus ontstaat een eigengereide en daardoor eenzijdige waardering is, dringt bij de gemiddelde Nederlandse literatuurcriticus of neerlandicus niet door. Dat besef komt er pas als in het buitenland, na vertaling van de Nederlandse literatuur een andere waarderingsschaal ontstaat, als de binnenlandse canon buiten de grenzen plotseling niet meer geldig blijkt. Als Nooteboom in Duitse vertaling hoge toppen scheert op de bestsellerlijst en Voskuil voor geen meter verkoopt, krijgt de intramurale neerlandicus zijn *Aba-erlebnis*. Als het goed is, gaat zij beseffen dat de vanzelfsprekendheid van zijn canon bevraagd dient te worden. In die zin is de buitenwacht bijzonder belangrijk voor een goed beeld van de Nederlandse cultuur.

Om het met Paul Schnabel te zeggen: “De blik van de buitenstaander en de buitenlander is indringend in de meest letterlijke zin van het woord. Een vis heeft geen besef van water, een Nederlander vindt de omgeving waarin hij leeft vanzelfsprekend op een wijze die juist de bezoeker en de nieuwkomer verbijstert en verwondert” (Schnabel, 2002).

Als wij een representatief beeld willen krijgen van de Nederlandse cultuur dan kunnen wij niet volstaan met de visie van de intramurale neerlandistiek. Culturele identiteit wordt immers in grote mate meebepaald door de buitenstaander. Als ‘culturele identiteit’ een ‘verbeelde gemeenschap’ (Anderson) is, die gerealiseerd wordt door aan een aantal kenmerken een grote symbolische waarde toe te kennen, dan is die eerder een proces dan een essentie. Het is een proces van grensvorming, waaraan zowel de leden van de verbeelde gemeenschap zelf als de buitenstaanders actief deelnemen. Wat de Nederlandse culturele identiteit is, wordt dus niet alleen bepaald door de intramurale neerlandistiek, maar evenzeer door de extramurale neerlandistiek. De ogen buiten de gemeenschap zijn even dwingend als de ogen binnen de gemeenschap. De bepaling van de culturele identiteit van de Nederlandstalige gemeenschap zal onvermijdelijk het gezamenlijke werk zijn van de leden van de intramurale en de extramurale neerlandistiek. En hiermee kom ik op de katalysatorfunctie van de extramurale neerlandistiek. Zoals u weet, is een katalysator een stof die een chemisch proces beïnvloedt zonder zelf te veranderen. Dat is dan ook de functie die ik zie voor de extramurale neerlandistiek. Zij is de instantie die het proces van de identiteitsvorming bevordert, zonder zelf door dit proces geraakt te worden. Door de Nederlandse culturele artefacten, de Nederlandse literatuur met eigen normen en waarden te beoordelen kan de buitenlandse neerlandistiek bijdragen tot een genuanceerder profiel van de Nederlandse cultuur. Daarom is het van belang dat de Nederlandse cultuur zo toegankelijk mogelijk wordt gemaakt voor en door de extramurale neerlandici. Dit kan op verschillende manieren en hiermee kan ik alvast een aantal taken definiëren voor de extramurale neerlandistiek.

Dat kan vooreerst door een kwalitatief gedegen taalverwervingsdidactiek. Het is van het grootste belang dat buitenlandse neerlandici in eerste instantie een gevorderde kennis van het Nederlands verwerven. De taal is immers de eerste en belangrijkste toegang tot een cultuur. Elke taal is een heel specifiek raam op de werkelijkheid en het is pas door de verwerving van het wereldbeeld dat in de taal is ingebakken dat de leerder tot een echt begrip van de cultuur kan komen. Zelfs eenvoudige begrippen die in contrasterende talen op het eerste gezicht echte equivalenten hebben, hebben een culturele aura om zich heen die alleen via het leren van de taal kunnen worden verworven. Zo heeft het Tsjechisch een equivalent woord voor het Nederlandse woord ‘familie’, of ‘geluk’, maar

de emotionele en associatieve betekenissen die met die woorden in het Nederlands verbonden zijn, corresponderen niet met de cultuurgebonden betekenis die deze woorden in het Tsjechisch oproepen. De taal is de eerste sleutel tot de cultuur en dus moet taalverwerving hoog op het prioriteitenlijstje staan van de extramurale neerlandistiek.

Een tweede taak die de extramurale neerlandistiek op zijn curriculum moet zetten is een cursus ‘cultuur en maatschappij’. Een verantwoorde beoordeling van een andere cultuur vooronderstelt een grote vertrouwdheid met die cultuur, met de maatschappij waarin ze is ontstaan en waarin ze leeft. Wie de literatuur van Jan Wolkers of Reve wil begrijpen, moet de achtergrond van de Nederlandse maatschappij van de tweede helft van de twintigste eeuw kennen en wie Multatuli wil begrijpen, moet vertrouwd zijn met het koloniale domineesnederland van het begin van de twintigste eeuw. Wie Hugo Claus wil begrijpen, zal een heel eind komen, als hij de achtergrond van het benepen, katholieke Vlaanderen van de jaren vijftig kent.

Uiteraard betekent kennis nemen van de Nederlandse cultuur ook kennis nemen van de Nederlandse literatuur, omdat de Nederlandse literatuur als actueel en historisch bepaald cultuurverschijnsel een onuitputtelijke bron is voor wie de Nederlandse cultuur echt wil begrijpen. Nederlandse literatuur is een geprivilegieerde, maar zeker niet de enige weg tot de Nederlandse cultuur. Ook de communicatiemedia als radio, televisie en internet zijn vandaag belangrijke contactmedia.

De buitenlandse neerlandist die via een dergelijke opleiding diepgaand kennismemaakt heeft met de Nederlandse cultuur, zal een heel eigen bijdrage kunnen leveren tot het begrijpen en het positioneren van de Nederlandse cultuur. Maar laat mij toe u vooraf te waarschuwen. Al hebt u de inspanning geleverd om aldus als volwaardig neerlandist een gedegen kennis en een betrouwbaar beeld van de Nederlandse cultuur op te bouwen, verwacht niet dat de Nederlander uw visie in dank zal afnemen. Het is genoegzaam bekend dat Nederlanders niet zo gesteld zijn op buitenlandse visies op hun cultuur. Wantrouwen, achterdocht en misschien zelfs minachting zal uw deel worden. In een zeer lezenswaardig stukje onder de titel *Nederlanders hebben alles al een keer gezien* beschrijft de Italiaanse columniste en vertaalster van Nederlandse literatuur Claudia di Palermo hoe Nederlanders in haar omgeving reageren als buitenlanders vrijwillig en zonder de dwang van een verplichte inburgeringscursus hun cultuur van binnenuit willen leren kennen. Zij schrijft nogal uitdagend:

“Ze proberen de buitenlandse nieuwsgierige aagjes af te weren met de opmerking dat Nederland zo klein is, dat het Nederlands zo’n moeilijke taal is, en, vooral, dat alles aan Nederland ‘typisch’ is, en iets wat ‘typisch’ is, dat kan een buitenlander nooit

begrijpen”. Anderzijds heeft Di Palermo opgemerkt dat de Nederlander de Italiaan wél begrijpt “of de Italiaan dat nou wil of niet, maar de Italiaan mag de Nederlander niet begrijpen. Hij vindt dat maar eng, opdringerig, bijna intiem. *De Avonden* of Jan Wolkers of Maarten ‘t Hart lezen als buitenlander en er iets van begrijpen, dat zal je van je lieve levensdagen niet lukken, want je bent niet ingewijd in de geheimzinnige, occulte wetenschap der Nederlandkunde.” (Di Palermo, 2002:13). Hiermee geeft Di Palermo impliciet aan waarom het zo belangrijk is dat de extramurale neerlandistiek zich intensief bezighoudt met de Nederlandse cultuur. Om de Nederlandse cultuur uit een eigengereid zelfbeeld te halen, is de correctieve kijk van het buitenland noodzakelijk, maar meer dan dat is de geïnspireerde communicatie tussen de Nederlandse cultuur en de omringende culturen van overlevingsbelang voor het Europa der culturen.

Europa is een lappendeken van culturen dat door het uitvlakken van nationale grenzen en door het vrije verkeer van goederen en mensen ook meer en meer een kruispunt van culturen is geworden. In een dergelijk nieuw Europa zal het zaak zijn om maatschappelijk geëigende interculturele vaardigheden te ontwikkelen. Dat zal niet kunnen als elke cultuur zich op een eiland terugtrekt met zijn eigen specialisten in hun eigen kleine kringetje. Het ontwerpen van een realistisch Europees cultuurmodel zal moeten gebeuren in respect voor de aanwezige culturen. Dit betekent dat de opleiding van mediators, mensen die zich bewust zijn van hun eigen culturele identiteit, maar die met een grote openheid oog hebben voor de eigen levenswijze, attitudes, normen en waarden van de andere cultuur. En dat is de taak die is weggelegd voor de buitenlandse neerlandist. Het resultaat van zijn opleiding zou moeten zijn dat zijn kennis van en zijn vertrouwde met de Nederlandse cultuur hem bij uitstek geschikt maat als mediator tussen zijn eigen cultuur en de Nederlandse cultuur. Het belang van dergelijke mediators kan mijns inziens niet overschat worden. In de multiculturele maatschappij van vandaag, waarin culturen voortdurend met elkaar in contact komen is het van groot belang dat er tussenpersonen zijn die zo vertrouwd zijn met verschillende culturen dat zij in staat zijn culturele fenomenen uit de eigen en de andere cultuur te analyseren en te interpreteren, zonder er meteen waardeoordelen aan te verbinden. De *neerlandicus extra muros* zal in die zin bijdragen tot het positioneren van de Nederlandse cultuur in het Europa van de culturen. In de toenemende interculturele maatschappij van het nieuwe Europa, met groeiende aanwezigheid van minderheidsgroepen en minderheidsculturen kan de extramurale neerlandistiek een extramurale neerlandistiek een belangrijke bijdrage leveren aan de interpretatie en de interculturele betekenisgeving van de cultuurscheppingen binnen de Nederlandse cultuur. De interpretatie van literaire en artistieke creaties dient in een interculturele maatschappij tot stand te komen door de permanente dialoog tussen de intramurale en de extramurale neerlandistiek.

Concreet kan men stellen dat de betekenis van een oorlogsboek als *De aanslag* van Harry Mulisch niet meer exclusief een zaak van de autochtone Nederlander is. De betekenis van de algemeen menselijke motieven als omgaan met geweld, verraad, xenofobie die in dit boek aan de orde worden gesteld, krijgen een diepere betekenis als zij ook geïnterpreteerd worden door leden van andere culturen en als er tussen de culturen een debat kan ontstaan waarin extramuraal en intramuraal evenwaardige partners zijn. Het geeft dus geen pas dat de intramurale neerlandicus op grond van zijn aanhorigheid tot de cultuur waarin het boek ontstaan is meent het alleenrecht te hebben over de interpretatie. De culturele betekenisgeving is in de interculturele maatschappij van vandaag een interculturele aangelegenheid.

Dat besef is jammer genoeg nog geen gemeengoed. Dat blijkt bij voorbeeld uit de verontwaardigde reacties als buitenlanders zich het recht aanmeten om interpretaties te geven van de Nederlandse cultuur (Beheydt 2003). In de kunstgeschiedenis zijn daarvan onderhand beruchte voorbeelden bekend. Ik noem er even twee. Simon Schama en Svetlana Alpers. Beiden buitenlanders, hebben ze zich gewaagd aan een interpretatie van de kunst van de Nederlandse zeventiende eeuw. Ze hebben het geweten! Nagenoeg alle Nederlandse historici en kunsthistorici zijn over hen heen gewalst.

Toen Simon Schama zijn prachtige panorama van de zeventiende-eeuwse Nederlandse cultuur in zijn studie *The embarrassment of riches (Overvloed en Onbehagen)* in het licht gaf, sprong de Nederlandse kritiek er als verscheurend wild op af. Het kon en het mocht niet dat een buitenlander nu eens zou gaan zeggen wat het eigen karakter was van de zeventiende-eeuwse Nederlandse cultuur. Op het snijvlak van geschiedschrijving, kunsthistorie en culturele analyse had Schama een avontuurlijke interpretatie van de Nederlandse cultuur gepresenteerd die bij jaloerse Nederlandse collega's in het verkeerde keelgat schoot. Vakgenoten reageerden verbolgen op de triomfantelijke opmars van deze buitenstaander. Aan de universiteit van Leiden kregen eerstejaarsstudenten geschiedenis zelfs de opdracht alle fouten op te sporen in een hoofdstuk Schama!

Een vergelijkbaar lot viel Svetlana Alpers (1989) ten deel. Zij durfde het aan op een heel verfrissende manier tegen de Hollandse kunst aan te kijken en vanuit haar kijken een interpretatie te geven van de 'visuele cultuur' waarin de wereld begrepen wordt door ernaar te kijken. Door haar buitenlandse ogen liet zij de vertrouwde zeventiende-eeuwse kunst in een nieuw licht zien. Maar dat werd haar niet in dank afgenomen. Zij werd met kritiek en hoon overladen. Gelukkig heeft haar dat niet belet om op de ingeslagen weg door te gaan. Als Vlaming prijs ik mij gelukkig dat zij zich na haar *De kunst van het kijken (The art of describing)* ook nog aan een culturele interpretatie van Rubens gewaagd heeft. *The making of Rubens* (1995) biedt een overtuigende bewijsvoering dat Rubens ondanks

zijn Europese carrière en zijn internationale uitstraling toch op en top een Vlaams kunstenaar is. De buitenlandse ogen zien dit weer eens zoveel duidelijker dan de binnenlandse.

Maar niet alleen voor de karakterisering van de culturele eigenheid zijn de buitenlandse ogen belangrijk. Ook voor de verruiming van het interpretatiekader is het van het allergrootste belang dat ook buitenlanders zich met de Nederlandse cultuur bezighouden.

Ik kan dit alweer illustreren aan de hand van de Nederlandse zeventiende-eeuwse kunst. Nederlandse en Vlaamse standaardwerken hebben de neiging om de nationale kunst een eigenheid toe te kennen op grond van stereotypes die binnen de eigen kring ontwikkeld zijn. In dit proces wordt veel van wat aan deze eigenheid afbreuk doet onder tafel geveegd. Dat geldt met name voor zeventiende-eeuwse Nederlandse kunst. Nu is Tsjechië de plek bij uitstek om aan dergelijke navelstaarderige interpretaties te gaan sleutelen. In de zeventiende eeuw immers was Praag een internationaal kunstcentrum waar ook Nederlandse en Vlaamse kunstenaars graag hun 'Grand Tour' beëindigden en waar zij aan hetzelfde hof werkten als hun Italiaanse, Franse en Duitse kunstbroeders. Dat daaruit een wederzijdse beïnvloeding voortvloeide die het licht gaf aan heel wat werken die later als 'typisch' Nederlands zijn gecatalogeerd, zou voor Tsjechische kunsthistorici met kennis van de Nederlandse kunst aanleiding kunnen zijn om de verhouding tussen de Nederlandse zeventiende-eeuwse kunst en de kunst aan het hof van Rudolf II aan een nieuw onderzoek te onderwerpen dat wellicht een nieuw licht zou werpen op de culturele identiteit van de Nederlandse kunst. De verruiming van het interpretatiekader zou daarbij voor het inzicht in de culturele identiteit van de kunst wel eens van groot belang kunnen blijken. Dat vermoeden krijg ik tenminste als ik het werk over *The Prague School* van Thomas da Costa Kaufmann doorblader.

Aanzetten tot dergelijke bredere analyses vind ik ook in de neerlandistiek extra muros. Zo heb ik in een bundel Hongaarse bijdragen tot de Neerlandistiek recent een artikel gelezen van István Németh (2000) waarin hij een aantal opmerkingen plaatst bij Maria A. Schenkevelds *Dutch literature in the age of Rembrandt*, die aantonen hoe de afstandelijke kijk van de neerlandist extra muros leidt tot een ruimere interpretatie. Die verruiming van het interpretatiekader geldt *mutatis mutandis* ook voor de literatuur. Inzicht in de verhouding van naturalisme en impressionisme bij voorbeeld zou zeker worden verruimd als we dankzij de Tsjechische neerlandisten vergelijkingen zouden krijgen tussen het werk van Couperus en Buysse aan de ene kant en werk van František Svoboda anderzijds. Dergelijke vergelijkende studies zijn niet alleen waardevol als verrijkte analyses van Europese stromingen, ze zijn het ook met het oog op het

maatschappelijk inzicht in de betrokken culturen. Het besef dat bepaalde geestesstromingen geen exclusief cultuurgoed zijn van één cultuur kan allicht aanzetten tot meer begrip tussen de culturen. En daarin hebben juist extramurale neerlandici als mediators tussen twee culturen een belangrijke taak.

Tot hiertoe heb ik het nagenoeg uitsluitend gehad over de culturele meerwaarde van de extramurale neerlandici voor de neerlandistiek. Maar daar moet ik zeker de vakinhoudelijke meerwaarde aan toevoegen. Dit is alweer een aspect dat te vaak over het hoofd gezien wordt. En om dit te illustreren, kijk ik naar een ander domein van de neerlandistiek: dat van de grammatica. Nederland heeft een oude traditie van grammatica schrijven en het spreekt vanzelf dat er onder de neerlandici een grote expertise op dat gebied aanwezig is. Toch heeft de grammaticale descriptie in het Nederlands ook veel te danken aan de buitenlandse neerlandici. Buitenlandse neerlandici hebben vaak meer oog voor de specificiteit van de Nederlandse grammatica dan de autochtonen. Hoe komt dat? Vaak doordat de buitenlander vanuit zijn contrastieve positie veel directer geconfronteerd wordt met de typische moeilijkheden van het Nederlands. Het is omdat de Amerikaanse professor R. Kirsner zo vaak in de knoei geraakte met de Nederlandse *Er is/ er zijn*-structuren dat hij er een diepgravende studie aan gewijd heeft. Het is omdat de Duitsprekende Gunnar Bech in de knoop geraakte met het Nederlandse woordje *er* dat hij precies uitgezocht heeft hoe het zich grammaticaal gedroeg. Daardoor hebben zij wezenlijk kunnen bijdragen aan de opzet van de *Algemene Nederlandse Spraakkunst*, een standaardwerk dat overigens tot stand gekomen is op initiatief van de neerlandici extramuros.

Het verwondert mij daarom des te meer dat het project voor de contrastieve grammatica Nederlands-Frans is toegewezen aan een Nederlandstalige universiteit. Getuigt het niet van enige kortzichtigheid om een grammatica die juist zou moeten uitgaan van de problemen van de Franstaligen opgezet wordt vanuit een Nederlandse visie. Ik geloof dat de vorm die deze grammatica op dit ogenblik krijgt, te zeer gedacht is vanuit het denken en de traditie van de Nederlandstalige en te weinig vanuit de behoefte van de Franstalige. Het is hier niet de plek om de kritiek te maken van dit project, maar elders heb ik al aangegeven, wat de eigen bijdrage had kunnen zijn van een Franstalige aanpak van deze grammatica (Beheydt, 2001). Het is tijd dat de intramurale neerlandistiek gaat beseffen dat juist voor een taalbeschrijving de buitenlandse leerder die geconfronteerd wordt met de structurele problemen van de taal en die contrastief kan vergelijken een grotere bijdrage zou kunnen leveren dan tot nog toe het geval was.

Hetzelfde geldt trouwens voor de lexicale beschrijving van het Nederlands: het zijn juist de specifieke behoeften van de anderstaligen die ertoe geleid hebben dat er meer

aandacht gekomen is voor de idiomatische aspecten van het Nederlands, dat er nieuwe woordenboeken gekomen zijn die de vaste verbindingen meer recht doen. De lexicografie heeft veel te danken aan de bijdragen van de buitenlandse neerlandici.

Met deze bijdrage hoop ik te hebben aangetoond hoe verrijkend de bijdrage kan zijn van de extramurale neerlandistiek en hoe ook de intramurale neerlandistiek zijn voordeel kan doen bij een continue interactie met de vakgenoten van buiten. In de multiculturele maatschappij van vandaag zijn de buitenlandse neerlandici de smeeroelie in het raderwerk van de culturen.

Bibliografie

- Alpers, S.: *The making of Rubens*. New Haven & London: Yale University Press, 1995.
- Alpers, S.: *De kunst van het kijken. Nederlandse schilderkunst in de zeventiende eeuw*. Amsterdam: Bert Bakker, 1989 (Vert. van *The art of describing : Dutch art in the seventeenth century*, Chicago 1983)
- Anderson, B.: *Verbeelde gemeenschappen. Bespiegelingen over de oorsprong en de verspreiding van het nationalisme*. Amsterdam: Jan Mets, 1995 (Vert. van *Imagined communities : reflections on the origin and spread of nationalism*. London 1991).
- Bech, G. (1955): “Über das niederländische Adverbialpronomen.” In: J. Hoogteijling (red.) *Taalkunde in artikelen*. Groningen: Wolters-Noordhoff, 1969².
- Beheydt, L.: “Is een contrastieve grammatica zinvol?” In: L. Beheydt, e.a. (red.): *Contrastief onderzoek Nederlands-Frans. Recherches contrastives néerlandais-français*. Louvain-la-Neuve : Peeters, 2001, pp. 21-34.
- Beheydt, L.: *Eén en toch apart. Kunst en cultuur van de Nederlanden*. Leuven: Davidsfonds, 2003.
- Kirsner, R.S.: *The Problem of Presentative Sentences in Modern Dutch*. Amsterdam etc.: North Holland Linguistic Series 43 (1979).
- Di Palermo, C.: “Nederlanders hebben alles al een keer gezien.” In: *Ik leer Nederlands omdat...* Hilversum: ANV/Uitgeverij Verloren, 2002.
- Schama, S.: *Overvloed en onbehagen. De Nederlandse cultuur in de Gouden Eeuw*. Amsterdam: Contact, 1988. (Vert. van: *The Embarrassment of Riches*, New York 1987)
- Schnabel, P.: “Wat is Nederlands nog in dit land?” In: P. Schnabel (red.) *Wat is Nederlands nog in dit land?* Breda: De Geus, 2002.

De buitenlandse neerlandicus als cultureel intermediair

Christine van Baalen (Wenen)

Allereerst wil ik de vakgroep Nederlands in Olomouc van harte feliciteren met de opening van het Centrum voor Taal en Cultuur van de Lage Landen, dat de fraaie naam 'Erasmianum' gekregen heeft. Erasmus, afkomstig uit Rotterdam, was een Europeaan van de eerste orde.

Zoals een goede fee betaamt bij de geboorte van een koningskind, spreek ik hierbij de wens uit dat dit centrum zijn naam waardig zal zijn en zal bijdragen aan de vorming van studenten tot open en vrije wereldburgers, aan hun liefde voor de wetenschap en voor de bestudering van talen, met name die van de Lage Landen. Erasmus zelf had de Lage Landen overigens niet bijzonder lief. De laatste dertig jaar van zijn leven leeft hij niet meer in de Nederlanden, lezen we bij Augustijn (1986:30). In 1501 is Erasmus nog anderhalve maand in Holland, maar tot zijn grote ergernis, want hij vindt dat hij er zijn tijd heeft verdaan. Wat hem er afstoot, is het onmatige eten, de onbeschaafdheid en de minachting voor studie. Het is de liefde voor de wetenschap die Erasmus naar de centra van het humanisme in Europa doet trekken, met name naar Engeland en Italië.

Intercultureel contact

Interculturele communicatie, dus contact tussen mensen met verschillende culturele achtergronden, is al zo oud als de wereld. Mensen hebben de neiging rond te zwerven en naar andere oorden te trekken als de levensomstandigheden op de plaats waar ze geboren zijn te slecht worden. Erasmus verliet de Nederlanden vanwege de wetenschap. Maar sinds mensenheugenis zijn het vooral politieke en economische motieven die doorslaggevend zijn, zoals bijvoorbeeld de Bijbel aantoon:

“Toen Jakob zag, dat er koren in Egypte was, zo zeide Jakob tot zijn zonen: Waarom ziet gij op elkander? Voorts zeide hij: Ziet, ik heb gehoord, dat er koren is in Egypte; trekt daarheen af, en koopt ons koren van daar, opdat wij leven en niet sterven. Toen togen Jozefs tien broeders af, om koren uit Egypte te kopen.” (Statenvertaling, Genesis 42: 1-3)

Waar Jozef overigens, zoals wij allen weten, inmiddels al zo flink is ingeburgerd dat hij niet alleen perfect de taal spreekt, maar het zelfs tot regent van Egypte heeft geschopt en de tweede man na de farao is. Uiteindelijk vestigen Jacob en de broers van Jozef met hun gezinnen zich ook in Egypte: een gezinshereniging *avant la lettre*. Er is niets nieuws onder de zon als het om interculturaliteit gaat.

In het contact met mensen met andere culturele achtergronden kunnen we drie vormen onderscheiden:

- 1) contact in het eigen land met buitenlanders: bijvoorbeeld in bedrijven, in het toerisme en in het onderwijs.
- 2) een kort verblijf in het buitenland, ook wel 'passanten'contact genoemd. Hierbij moet u denken aan uitwisselingsprogramma's tussen universiteiten, zoals CEEPUS en Erasmus, aan toeristische verblijven, en aan zakenreizen en handelscontacten, zoals de VOC destijds in Japan en de ING-bank nu in Midden-Europa.
- 3) een langdurig verblijf in het buitenland dat om inburgering vraagt, zoals Jozef in Egypte en Wilken Engelbrecht in Tsjechië.

Onze studenten hebben voornamelijk te maken met de eerste en de tweede vorm van intercultureel contact. Sommigen vestigen zich permanent in Nederland of Vlaanderen en krijgen te maken met inburgeringprocessen, maar dat is toch de minderheid. Om welke vorm van intercultureel contact het ook gaat, altijd zullen de gesprekspartners van enige interculturele competentie blijf moeten geven, wil het interculturele contact succesvol verlopen.

Interculturele competentie

Interculturele competentie is geen vanzelfsprekende vaardigheid. Nederlanders zijn over het geheel genomen succesvol als het om handelscontacten gaat, maar het andere, het vreemde wordt niet altijd door Nederlanders open tegemoet getreden. Dat is niet alleen in onze tijd zo, maar dat was ook al zo ten tijde van de VOC. In een brief aan Isaac Titsingh in 1785 schrijft Johan Frederik baron van Rheede tot de Parkeler het volgende.¹

“Japan is zeer goed, het gewalt mij wel, ik heb in 't minst geen berouw over de keuze die ik gedaan hebbe en stelle mij inteegendeel voor dit Jaar vergenoegd te zullen passeeren, [...] ten minste hoop ik lang

¹ Van Rheede was van 1785 tot 1786 en van 1787 tot 1789 opperhoofd op het eiland Deshima in Nagasaki in Japan. Het citaat komt uit de originele brief, nu in de Universiteitsbibliotheek Kyoto.

zoo veel onaangenaamheden niet te hebben als de Heer Romberg, die stond het in Zijn vermoogen, gaarne al de Japanders zou laten ophangen, dit Jaar gehad heeft; meer behoefte ik UnwelEd. achth. hier niet van te melden, wijl het unwelEd.agt. bewust is, hoe weijnig vermaak en vergenoegens Zijn Weled. op Japan vind.”

Hendrik Casper Romberg, voor en na Van Rheede opperhoofd op Deshima, blijkt ook uit andere passages een niet bijzonder aangenaam heerschap te zijn en bovendien niet bijster intercultureel competent. In tegenstelling tot Van Rheede, die zijn best doet een harmonieuze relatie met de Japanners op te bouwen door vriendelijkheid en beleefdheid. Dit zijn cruciale gedragskenmerken als men een geslaagde interculturele communicatie tot stand wil brengen.

De Europese Unie, een unie de gegrondvest is op economische belangen (laten we dat vooral niet uit het oog verliezen), heeft burgers nodig die ondanks taal- en cultuurverschillen met elkaar kunnen communiceren en met elkaar kunnen samenwerken. In deze tijd van globalisering en open grenzen binnen Europa kunnen we niet langer talen op zichzelf, in isolatie, bestuderen. Moderne talenstudies hebben er dus een taak bij gekregen. Naast het onderwijs van taal, literatuur en kennis van land en volk, hebben zij de taak studenten intercultureel competent te maken. Wie een talenstudie afsluit, moet als intermediair tussen de eigen taal en cultuur en andere talen en culturen kunnen optreden. Maar wat is de rol van een intermediair nu eigenlijk, en hoe zou het universitaire onderwijs kunnen bijdragen aan de interculturele competentie van intermediairs? Volgens het *Common European Framework* (2001), kortweg het CEF, is de rol van intermediairs tweeledig: enerzijds treden zij op als tolken en vertalers, anderzijds als cultureel intermediairs. Soms worden deze twee rollen natuurlijk tegelijkertijd vervuld.

De rol van intermediairs

Tolken en vertalen

De rol van tolk-vertalers is veel belangrijker dan hun huidige sociale status doet vermoeden. Van de 17^e eeuw tot in de 19^e eeuw werden de tolken, de dragomans of drogmans, aan het Turkse hof gerecruteerd uit belangrijke Griekse families in Constantinopel. Hun functie had een politieke betekenis die niet zonder gevaar was. Verscheidene drogmans werden dan ook in de loop van de geschiedenis ter dood gebracht. (Winkler Prins, 1950) “*Kennis is macht,*” zegt het spreekwoord.

Ook op Deshima in Japan was de invloed van de Japanse tolken aanzienlijk. Hoewel Japan tweehonderd jaar van vreemde smetten vrij probeerde te blijven en daar ook goed in slaagde, wilde de shogun graag op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in de rest

van de wereld. De Nederlandse VOC-delegatie moest tot en met 1790 jaarlijks een wekenlange reis van Nagasaki naar Edo, het huidige Tokyo, ondernemen, een reis van zo'n 1500 kilometer, om een staatsiebezoek bij de shogun af te leggen. Niet alleen de shogun, maar ook geleerden langs de hele route, wilden op de hoogte gebracht worden van de stand van de wetenschap in de westerse wereld, met name van geneeskunde, astronomie, natuurkunde, scheikunde en geografie. Er waren Japanse geleerden die Nederlands spraken, maar de tolken speelden een sleutelrol op deze hofreizen. (Van Gulik, 2000)

Bij het toetreden van de nieuwe lidstaten in Europa wordt de tolkendienst in Brussel uitgebreid (*Onze Taal* 2003:216). In 2007 zal de tolkendienst met 350 tolken zijn uitgebreid: ongeveer 40 tolken per nieuwe taal. In 2004 zal de vertaaldienst al zijn uitgebreid. Natuurlijk blijft deze uitbreiding van activiteiten niet beperkt tot Brussel. De contacten tussen de lidstaten onderling zullen toenemen. Zakelijk gezien zijn die contacten er al enige tijd. Een aantal afgestudeerde neerlandici in de regio Midden-Europa vindt een baan bij een Nederlands of Vlaams bedrijf, bij ambassades of consulaten. Hun verdienste is niet alleen dat zij het Nederlands beheersen, maar ook dat zij als cultureel intermediair kunnen optreden.

Cultureel intermediair

Als omschrijving van een cultureel intermediair neem ik als uitgangspunt één van de aanbevelingen die het *Thematic Network Project in the area of Languages, sub-project 2 Intercultural Communication* aan de Raad van Europa gedaan heeft (*General recommendations*, 1999:5):

From near-native competence to mediation principle

The traditional ideal of producing native-like competence in the student should be replaced by an ideal of students as cultural and linguistic mediators.

Reason

Native-like competence, and the levels of cultural 'insidership' which may be associated with it, are inappropriate for the realities of post-nationalist, intercultural communication, in which the emphasis should fall on developing a range of skills and knowledge which allow the student to engage critically and creatively with other speakers, native or not, of the given language, in a variety of artefacts and discourses produced within another culture. This line of thought may have implications for language-teaching methodologies, particularly with regard, for example, the use of the student's native language.

Hoewel één van de taalpolitieke doelstellingen van de Raad van Europa is tegemoet te komen aan de behoeften van een multilinguaal en multicultureel Europa (CEF 2001:3), wordt er in het *Common European Framework* weinig gezegd over hoe er dan aandacht besteed kan worden aan de culturele aspecten in het talenonderwijs. In dit ruim 200 bladzijden tellende *Framework* (de aanhangsels niet meegerekend) wordt op ongeveer drie pagina's expliciet aandacht besteed aan de mediatieve activiteiten van de vreemdetalenleerder, dus aan tolk- en vertalersactiviteiten. (CEF 14, 57, 87-8, 99). De passages die expliciet over interculturaliteit gaan, passen op twee pagina's (CEF 2001:43, 103-5). Effectieve cultureel intermediairs moeten volgens het CEF (104) beschikken over de volgende vaardigheden:

- 1) ze kunnen de eigen **cultuur** en de andere **cultuur** met elkaar in verband brengen
- 2) ze hebben een **culturele gevoeligheid** ontwikkeld en ze kunnen verschillende **strategieën** identificeren en gebruiken in het contact met mensen van andere culturen
- 3) ze kunnen tussen de eigen cultuur en de buitenlandse cultuur optreden en effectief omgaan met **interculturele misverstanden** en **conflictsituaties**
- 4) ze zijn in staat om **stereotyperingen** te overwinnen.

Deze omschrijving van wat een intermediair moet zijn, kan ik van harte onderschrijven. Het probleem is alleen dat het CEF geen definities geeft van **cultuur**, van **culturele gevoeligheid**, van **interculturele misverstanden**, van **conflictsituaties**, van **strategieën** en van **stereotyperingen**. Ook wordt in het CEF niet beschreven hoe die mooi geformuleerde doelstellingen bereikt kunnen worden.

Het CEF wil niets anders dan een kader bieden, zoals op het IVN-congres in augustus 2003 nog eens werd benadrukt. Het is dus aan ons, aan de mensen die zich bezighouden met het vreemdetalenonderwijs, dit kader in te vullen. Ik wil u een idee geven van hoe dat zou kunnen, door hierna zeer beknopt de verschillende termen en begrippen in te vullen, die genoemd werden in de omschrijving van de vaardigheden, waarover effectieve cultureel intermediairs volgens het CEF zouden moeten beschikken.

Interculturaliteit in het academische vreemdetalenonderwijs

Cultuur en culturele gevoeligheid

Cultuur vatten we op in antropologische zin: de waarden en normen, religie, symbolen en artefacten die samen een cultuur uitmaken.

Wie intercultureel competent is, is zich bewust van zijn eigen culturele identiteit. Daarnaast heeft men een culturele gevoeligheid ontwikkeld voor het andere en de ander. Wie intercultureel competent is, is zich bewust van de culturele bepaaldheid van het taalgebruik. Dat wat anders is in de vreemde taal wordt niet meteen beoordeeld naar de eigen maatstaven, maar wordt waargenomen, aanvaard en in het beste geval begrepen. Zo'n attitude speelt een positieve rol in interculturele communicatie. In het onderwijs moet aandacht besteed worden aan taalsocialisatieprocessen. Studenten moeten zich bewust worden van hun eigen taalsocialisatie en van die van anderen. Neem bijvoorbeeld sterk geconventionaliseerde taalpatronen in beleefdheidsuitingen. Talenstudenten moeten zich bewust zijn van het rituele karakter van beleefdheidsvormen en ze op de juiste manier kunnen interpreteren én gebruiken. De doktersassistente die tegen een patiënt zegt:

“Wilt u *nog even* in de wachtkamer plaatsnemen? De dokter komt *zo* bij u.”

bedoelt niet letterlijk dat de dokter binnen heel korte tijd de patiënt zal binnenroepen in de spreekkamer. Ze bedoelt in feite het tegendeel, namelijk dat het nog wel even kan duren. Wachten wordt als iets vervelends gezien en dat wordt afgezwakt met de partikels ‘nog even’ en ‘zo’ (*Cultuur in taal*, 2003:121).

Interculturele misverstanden, conflictsituaties en communicatieve strategieën

Bij communicatieproblemen en in conflictsituaties is het vaak heel moeilijk uit te maken of er een intercultureel misverstand aan ten grondslag ligt. Wie een conflictsituatie wil oplossen moet allereerst een beroep doen op zijn of haar algemene communicatieve vaardigheden zoals goed kunnen luisteren, standpunten kunnen samenvatten en de juiste vragen stellen. Dit zijn algemene communicatieve strategieën. Ook herstelstrategieën horen daarbij als de communicatie dreigt mis te lopen. Dreigende conflicten worden in rituele ordeningen opgevangen zoals: ‘neem me niet kwalijk’, ‘o, wat stom van me’, ‘o, bedoel je het zo, nee, dan heb ik niks gezegd...’. In het vreemdetalenonderwijs moet zowel aan algemene communicatieve vaardigheden als aan routineformuleringen expliciet aandacht worden besteed.

Wie goed kan luisteren, de juiste vragen kan stellen en bovendien een culturele gevoeligheid heeft ontwikkeld, komt er gaandeweg het gesprek wel achter of er sprake is van een gewoon misverstand of van een intercultureel misverstand. Een voorbeeld van een woord dat tot interculturele misverstanden kan leiden, is het gebruik van het woord 'nee'. In *Taal in zaken, Zakelijk Nederlands voor anderstaligen* (2003:81), hebben we een mooi voorbeeld van het omzeilen van ‘nee zeggen’ in het Tsjechisch opgenomen:

“Het is moeilijk om ‘nee’ te zeggen”, zegt een Tsjechische studente. “Als aan een Tsjech gevraagd wordt om voor de volgende week iets te doen, zal hij ‘ja’ of ‘ja, maar...’ zeggen, hoewel hij weet dat hij het hoogstwaarschijnlijk niet zal redden. Hij komt ook meestal niet op het idee om halverwege die volgende week op te bellen dat hij het niet echt haalt. Hij hoopt nog op zijn improvisatiekunst en dat hij het toch op de een of andere manier af zal krijgen. Als dit niet lukt, laat hij op het allerlaatste moment weten dat hij het helaas niet heeft gered.

Omgekeerd, als de Tsjech iets nodig heeft en zijn (buitenlandse) partner benadert en het volgende antwoord krijgt: “Nee, volgende week gaat het niet, over drie weken wel...”, zal hij zich beledigd voelen. Hij denkt dan waarschijnlijk: “Ik wil toch altijd behulpzaam zijn en ben dat ook, ik doe voor hem ook het onmogelijke en nu komt er zo’n koud antwoord...”

Een waarschuwend woord bij het interpreteren van communicatieve misverstanden is hier op zijn plaats. Interculturele communicatie is ‘in’. Door de focus hierop ligt het gevaar op de loer dat we elk conflict en elk misverstand meteen op de grote hoop van interculturele misverstanden gooien, terwijl dat helemaal niet het geval hoeft te zijn. In de communicatieve soep is interculturaliteit het ingrediënt dat die soep zo verrukkelijk exotisch maakt, maar we moeten alle ingrediënten in ogenschouw nemen als die soep eens niet zo lekker uitvalt.

Stereotyperingen

In het onderwijs moet aandacht besteed worden aan stereotype beelden die we van elkaar hebben: de nuchtere Hollander, de *gemütliche* Oostenrijker, de Bourgondische Vlaming. “Bekendheid met de clichés is vaak een voorwaarde voor een goed begrip van authentieke teksten”, zegt Beheydt in *Cultuur in taal* (2003:47). Het lastige is alleen dat het onderwijs interculturele communicatie zelf de neiging heeft in stereotyperingen te blijven hangen door voortdurend ‘wij’ en ‘de ander’ tegenover elkaar te plaatsen.

Ik geloof dat we dit kunnen vermijden door ons in het academische vreemde talen-onderwijs te concentreren op cultuur-algemeen onderwijs. Culturele bewustwordings-oefeningen (*awareness raising*) à la Tomalin & Stempleski (1993) of het ‘dubbelperspectief’ van Pinto (1990) zijn heel nuttig voor het allereerste begin. Persoonlijke ervaringen zijn het vertrekpunt, maar daar mag het niet bij blijven. Daarna dient het onderwijs gericht te zijn op de fenomenen en mechanismen die aan interculturaliteit ten grondslag liggen. Hierbij komen taalsocialisatie- en acculturatieprocessen en historische ontwikkelingen aan de orde. Cultuur-algemene verschijnselen kunnen vervolgens, als dat relevant is, cultuur-specifiek uitgewerkt worden. Een voorbeeld daarvan is het eerder genoemde vermijden van ‘nee zeggen’ in het Tsjechisch, waaraan een taalsocialisatieproces ten

grondslag ligt gebaseerd op normen en waarden. Dit verschijnsel in de moedertaal van de studenten kan gecontrasteerd worden met ‘nee zeggen’ in de doeltaal, in ons geval dus het Nederlands.

Daarnaast is het zinvol talen niet alleen contrastief, maar ook crosscultureel met elkaar te vergelijken. Bij crossculturele taalanalyses maken we niet alleen gebruik van taalkundige studies en van etymologisch onderzoek, maar gaan we ook te rade bij andere disciplines zoals culturele antropologie, geschiedenis en cultuurstudies. Ook primaire literatuur en vertalingen bieden een rijke bron voor crossculturele taalanalyses.

Een voorbeeld van zulke taalanalyses is het bestuderen van zogenaamde culturele sleutelwoorden. Elke taal heeft een aantal cultuurspecifieke woorden, of culturele sleutelwoorden. Dat zijn woorden die bijzonder belangrijk of inzichtelijk zijn voor een bepaalde cultuur. Een Nederlands cultureel sleutelwoord bij uitstek is het woord *gezellig*. Hiervan wordt vaak beweerd dat het uniek en onvertaalbaar is. Maar het Oostenrijks-Duits heeft een vergelijkbaar cultureel sleutelwoord in *gemütlich* en het Russisch in *ujút*. (Van Baalen 2003b)

Het is zinvol om sleutelwoorden met elkaar te vergelijken, de etymologie ervan te bestuderen, historische ontwikkelingen van samenlevingen erbij te betrekken, de grenzen van overeenkomst en verschil na te gaan en in kaart te brengen. Deze invulling van het onderwijs interculturele communicatie hoort naar mijn idee thuis op een universiteit en doet recht aan de ontwikkeling van het kritische denkvermogen van onze studenten.

Tot besluit

Kennis is macht. Wie gewapend is met kennis van talen en culturen, wie enigszins een idee heeft van zijn eigen culturele identiteit en begrijpt welke processen aan de vorming van een culturele identiteit ten grondslag liggen, wie begrijpt dat talen ingebed zijn en gevoed worden door culturen, die kan de wereld aan. En wat meer is, die kan de belangrijke rol van cultureel intermediair vervullen in bedrijven, bij ambassades en rechtbanken, in het onderwijs en in het toerisme. Academisch taalonderwijs dat op deze manier kan bijdragen aan een betere verstandhouding tussen mensen met verschillende culturele achtergronden en dus aan een tolerantere wereld, dát zou Erasmus toch bevallen hebben.

Bibliografie

Augustijn, C.: *Erasmus*. Baarn: Ambo, 1986.

- Baalen, C. van (2003a), *Taal in zaken, Zakelijk Nederlands voor anderstaligen*. Cursistenboek, incl. cd-rom, en docentenhandleiding. Utrecht: NCB, 2003.
- Baalen, C. van (2003b), *Neerlandistiek zonder grenzen, Over het nut van crossculturele taalanalyses*. Lezing gehouden op het Vijftiende Colloquium Neerlandicum, Groningen 26 augustus 2003.
- Baalen, C. van, Beheydt, L., Kalsbeek, A. van: *Cultuur in taal, Interculturele vaardigheden voor docenten Nederlands aan anderstaligen*. M.m.v. Clara Rekers. Utrecht: NCB 2003.
- Bijbel, dat is de ganse Heilige Schrift, bevattende al de kanonieke boeken van het Oude en Nieuwe Testament. Door last van de Hoog-mogende Heren Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden en volgens het besluit van de Synode Nationaal gehouden te Dordrecht in de jaren 1618 en 1619 uit de oorspronkelijke talen in onze Nederlandse taal getrouwelijk overgezet.* Leeuwarden: Jongbloed 1982.
- Bruyne, E. de, G.B.J. Hiltermann, H.R. Hoetink: *Winkler Prins Encyclopaedie*. Amsterdam/Brussel: Elsevier 1950⁶. 7^e dl.
- Council of Europe: *Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment*. 2001 E-versie: http://www.culture2.coe.int/portfolio/documents_intro/common_framework.html
- General recommendations on Intercultural Communication*. Thematic Network Project in the Area of Languages, Sub-project 2: Intercultural Communication. 1999. <http://www.fu-berlin.de/elc/en/tnp1prod.html>
- Gulik, W. van: *Een verre hofreis, Nederlanders op weg naar de Shogun van Japan*. Amsterdam: Stichting Koninklijk Paleis Amsterdam 2000.
- Oostendorp, M. van: “Ze hadden het Latijn nooit moeten laten gaan.’ Europees commissaris Neil Kinnock over de talige uitbreiding van Europa.” In: *Onze Taal*. 9 (2003), pp. 216-218.
- Pinto, D.: *Interculturele communicatie. Drie-stappenmethode voor het doeltreffend overbruggen en managen van cultuurverschillen*. Houten/Zaventem: Bohn Stafleu Van Loghum 1990.
- Tomalin, B., & Stempleski, S.: *Cultural Awareness*. Oxford: Oxford University Press 1993.
- Wierzbicka, A.: *Understanding cultures through their key words. English, Russian, Polish, German and Japanese*. New York: Oxford University Press 1997.

De extramurale neerlandistiek in Centraal-Europa als cultuurdrager*Stefan Kiedroń (Wrocław)*

Nadat er hier reeds zoveel over de ‘extramurale neerlandistiek als interculturele karalysator’ en ook over ‘Centraal-Europa’ of ‘Midden- en Oost-Europa’ werd gesproken en straks tijdens dit congres ook nog over ‘buitenlandse neerlandistiek als intermediair tussen culturen’ of ‘de extramurale neerlandistiek als cultureel ambassadeur’ zal worden gesproken, hoop ik dat u met enig begrip zult reageren op mijn twijfels of ik dan nog iets nieuws kan bedenken, wanneer ikzelf over de ‘Extramurale neerlandistiek in Centraal-Europa als cultuurdrager’ ga spreken - want zo klinkt, zoals u weet, de titel van mijn bijdrage.

Om dan enigszins origineel over te komen, begin ik met een lijst van namen: Boedapest, Bratislava, Brno, Debrecen, Krakau, Ljubljana, Łódź, Lublin, Olomouc, Olsztyn, Poznań, Praag, Sosnowiec, Tallinn, Toruń, Vlinius, Warschau en Wrocław. Ik kan dit voortzetten: Boekarest, Sofia, Veliko Tarnovo en Timisoara. U heeft het raadsel al ontdekt. De genoemde namen zijn allemaal verbonden met Centraal-Europa én met de neerlandistiek. Ik kan nog enkele namen erbij nemen: Belgrado, Zagreb, als ook Graz en Wenen.

Deze plaatsen vormen allemaal samen de geografische gestalte van de Midden-Europese neerlandistiek. Zo vermeldt dat ten minste de recente *Lijst van docenten in de neerlandistiek aan extramurale universiteiten* van mei 2002, uitgegeven door de Nederlandse Taalunie en de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek.

Maar als we de *Lijst van docenten in de neerlandistiek aan extramurale universiteiten* van december 1989 nemen, de laatste uitgave vóór de zo ingrijpende politieke veranderingen in ons deel van Europa, dan zien we dat het aantal van neerlandistieke namen in onze regio van toen veel bescheidener is. En nog bescheidener is de lijst van neerlandici die toen op deze plaatsen werkten. De vijftien jaar tussen 1989 en 2004 zijn niet alleen voor de grote politiek of voor de maatschappelijke ontwikkeling van onze regio van buitengewoon belang. Ook voor de ontwikkeling van de neerlandistiek in Centraal-Europa waren die jaren van enorme betekenis. Dankzij deze ontwikkeling zien wij

vandaag op de neerlandistieke kaart plaatsen als Bratislava of Debrecen, Veliko Tarnovo of Vilnius, Timisoara of – niet in de laatste plaats! – Olomouc.

De jaren 1989 en 2004 zijn voor mij de mijlpalen in de geschiedenis van Centraal-Europa. De eerste vrije verkiezingen dankzij de 'Solidariteit' in Polen en de val van de Berlijnse Muur aan de ene kant en de uitbreiding van de Europese Unie aan 'e andere kant vormen de tijdgrenzen ook voor de neerlandistiek. In bijna alle kandidaat-landen zijn er reeds talrijke neerlandici voorbereid om hun steentje bij deze historische gebeurtenis bij te dragen. U ziet het zelf: in Estland, Hongarije, Litouwen, Polen, Slovenië, Slowakije en natuurlijk ook in Tsjechië (dat hier slechts vanwege het alfabet als laatste wordt genoemd) zijn wij aanwezig. En bij de volgende uitbreiding hopelijk over enkele jaren zullen eveneens neerlandici in de nieuwe landen paraat staan.

Ik moet nu eindelijk met dat politieke verhaal stoppen, zult u zeggen. En u heeft gelijk. Al ben ik inderdaad een *zoon politicon*, een 'politiek beest' dat zich veel voor politiek interesseert, ik word hier immers geacht om over cultuur te spreken en over neerlandici als cultuurdragers.

Om dit te beginnen wil ik eerst enkele vragen stellen. Wat voor mensen komen nu naar de universiteit om Nederlands te studeren? Wie zijn de toekomstige neerlandici? Wat weten die toekomstige neerlandici over de cultuur van de landen die zij willen bestuderen? Ik weet niet hoe dat op andere universiteiten is, maar in Wrocław merken wij sinds enkele jaren dat er vooral steeds meer interesse groeit voor Nederland als een moderne staat en voor de Nederlandse maatschappij. Begrippen zoals 'euthanasiewet', 'drugsbeleid', 'homohuwelijken' zijn voor veel mensen in Polen gelijk aan het aloude begrip uit de Nederlandse cultuur, namelijk: 'tolerantie'. Of – om het korter uit te drukken – "dát kan!" En als de neerlandici dan nog teksten over 'de Nederlandse fietscultuur' gaan schrijven, dan is het in Polen algemeen ingeburgerde beeld van Nederland dat vooral in de journalistiek heerst, compleet.

Wij zullen niet al te veel moeten verwachten van die zonet genoemde journalistiek. Ik zeg dit zo, ook al weet ik dat de '*political correctness*' van deze vaststelling zeer gebrekkig is. Mara het is nu eenmaal zo: de moord op Pim Fortuyn is wekenlang *het* nieuws van de dag geweest, maat de decennialange Nederlandse ervaring in het beleid rond de minder validen of de zo prachtig ontwikkelde sociale zorg is praktisch nooit tot een journalistiek onderwerp geworden.

Wat onze studenten uit deze woorden zouden kunnen leren is: "*Gelukkig is het leven in een land dat praktisch nóóit op de voorpagina van buitenlandse kranten komt!*" Dat betekent geenszins dat het leven in zo'n land saai is. Integendeel! Er valt hier zoveel te vinden en

te zien... Iedereen die in de modernste ontwikkelingen geïnteresseerd is, vindt hier van alles. En ook iedereen die in het 'roemrijke verleden' van de Lage Landen (zoals dat altijd zo prachtig heet) en in de oude Nederlandse cultuur geïnteresseerd is, vindt hier heel veel.

Kijk: nu is eindelijk het woord 'cultuur' gevallen. En wij neerlandici zijn dus de cultuurdragers? Welke cultuur dragen wij dan? Dit is een makkelijke vraag: in de eerste plaats natuurlijk de cultuur van de Lage Landen. Ik bedoel hier zowel Nederland als ook België – en dat beperkt zich dus niet alleen tot het Nederlandse taalgebied maar omvat ook Wallonië. Maar er is meer: tijdens de voorbereidingen tot het referendum over de toetreding tot de Europese Unie werden er in Polen (en wellicht ook in andere kandidaatlanden) artikelen geschreven, programma's gemaakt en zelfs in scholen quizreeksen georganiseerd over alle vijftien landen van de Europese Unie. Met Frankrijk, Duitsland of Zweden had men geen problemen, Ierland of Portugal 'ging' nog. Het grootste 'obstakel' – voor iedereen – was... Luxemburg. Ikzelf moest bijvoorbeeld, zo uit het niets *live* vragen beantwoorden die door een journalist van "Radio Koszalin" (een stad aan de Poolse Oostzee) werden gesteld in verband met 'Luxemburg en de vrouwenkwestie'. Echt gebeurd! Toen dacht ik: oh, dus wij neerlandici zijn ook in Luxemburg gespecialiseerd... En inderdaad: de Lage Landen kunnen we vandaag min of meer met de oude 'Zeventien Provinciën' gelijkstellen.

Ja, de Zeventien Provinciën. Deze naam moest bij mij vallen, denkt u, en u heeft alweer gelijk. U weet het natuurlijk – ik associeer alles met de Gouden Eeuw en daar passen de Zeventien Provinciën natuurlijk heel goed in. En als we dan kijken naar de aanwezigheid van de zo-even genoemde Nederlandse Gouden Eeuw in onze contreien, dan worden we verrast door de rijkdom van deze aanwezigheid. Ik bedoel hier niet alleen de bijna spreekwoordelijke schilderkunst die we in Wenen of in Praag – of zelfs in het nabije Kroměříž – kunnen vinden. Ik bedoel bijvoorbeeld ook de Nederlandse architectuur die tot ver in het oosten van Polen tegen de Witrussische grens, of in de verre Oekraïne te vinden is. Ik bedoel ook Nederlandse boeken uit oude tijden die in onze bibliotheken tot vandaag het tastbare bewijs zijn van de cultuur uit de Lage Landen. En als we dan in zo'n bibliotheek een tekst van 300 of 400 jaar geleden zien en daarbij weten: 'dit exemplaar hier, dat ooit in Nederland of Vlaanderen werd gedrukt, is vandaag het enige in de wereld!', dan kunnen we ook vandeze oude boeken als de dragers van de Nederlandse cultuur in de breedste zin spreken. We zien ook dat deze cultuur heel interdisciplinair is: zou ik vroeger - zonder deze Nederlandse kijk - bijvoorbeeld over zoiets prachtigs gehoord hebben als de emblematiek, waar tekst en beeld elkaar vinden?

Maar het gaat niet alleen om de cultuur van de Lage Landen zelf. Er ontwikkelt zich – onopgemerkt – nog iets anders wat ik persoonlijk zeer belangrijk vind. Ik bedoel het groeiende interesse van de neerlandici van Midden- en Oost-Europa voor... de landen van Midden- en Oost-Europa. Vroeger, bij het *ancien regime*, onder het oude systeem van de Oostbloklanden, wisten de burgers van die afzonderlijke landen van het Oostblok praktisch niets van elkaar behalve wat zeer oppervlakkige informatie. De Polen wisten in feite niets over de Tsjechen of Slowaken, de Litouwers of de Letten hadden geen informatie over de Polen, de Hongaren en de Roemenen leefden in volledige afgrenzing.

Vandaag verandert deze situatie steeds meer ten goede. We kijken over de grenzen heen en zijn voor elkaar niet meer zo vreemd en onbekend als vroeger. En ik denk dat dit misschien ook gedeeltelijk een resultaat is van onze neerlandistieke activiteiten. Een concreet voorbeeld daarvan is de zomercursus over kunst, literatuur en cultuur van de Gouden Eeuw die in 2002 hier in Olomouc plaatsvond. Er kwamen studenten uit bijna heel Centraal-Europa – er waren hier in totaal tien landen vertegenwoordigd (van Estland in het Noorden tot Bulgarije in het Zuiden) - en zij hadden niet alleen kennis verworven over de Lage Landen, Zij hadden ook kennis verworven over de zo rijke Tsjechische cultuur. Karakteristiek was in deze context de opmerking van een Poolse student die na onze terugkeer naar Wrocław tegen mij zei: “*Ik vermoed dat u ons niet zozeer de Nederlandse cultuur heeft willen laten zien, maar vooral de Tsjechische...*”. Ik zeg u kort: die student had gelijk.

En als binnenkort de plannen van drie Midden-Europese vakgroepen neerlandistiek uit drie verschillende landen (te weten: Tsjechië, Hongarije en Polen) voor een gezamenlijk project werkelijkheid worden, dan zal dit niet alleen een neerlandistiek cultureel project zijn, maar ook een Europees cultureel project. Ik spreek over het project *In de voetsporen van Comenius*. Wij zullen, als alles goed gaat, deze denker van inderdaad Europees formaat zoeken en ontdekken in Moravië, in Polen, in Duitsland en uiteraard ook in Nederland.

Dit soort van neerlandistieke samenwerking is in mijn ogen iets zeer kostbaars; zij wekt immers niet alleen interesse voor de Nederlandse of Vlaamse cultuur, maar ook – zoals gezegd – voor de eigen cultuur of die van de burens. In deze context wil ik graag het grote net van CEEPUS noemen. Ik ga niet op alle details in – dat deed de chef van ons CEEPUS-net, Herbert van Uffelen, al. Ik wil slechts zeggen dat het neerlandistieke net tot de grootste in dit project behoort; alweer dus neerlandici als cultuurdragers in Centraal-Europa (de naam zegt het zelf: *Central European Exchange Programm for University Studies*).

De Nederlandse cultuur wordt dus over de grenzen heen gedragen. En dit dankzij de neerlandici, de mensen die besloten hebben om een toch vrij onbekend taal te leren en te

bestuderen. Soms denk ik dat we allemaal in zo'n vreemd wereldje leven; de anglisten, bohemisten, germanisten of slavisten verstaan ons niet, wij zijn de 'ingewijden', en dan nog: dankzij deze 'inwijding' ontdekken wij ook zoveel andere landen en andere culturen. Ik hoop alleen dat dit niet zo'n soort 'Esperantosyndroom' is (een zelfbedachte term). Ook de esperantisten zeggen dat zij dankzij deze vreemde, kunstmatige taal zoveel andere landen en andere culturen leren kennen. Dus: leer Esperanto en geen Nederlands? Dat hoort u mij niet zeggen.

Anderzijds hoort u mij ook niet zeggen: Engels alleen is de universele taal om alle landen en alle culturen te kunnen ontdekken. En net als de esperantisten zulke 'rare jongens' zijn (in positieve zin, wel te verstaan!), zo zijn ook de neerlandici in mijn ogen een ongewoon volkje.

En wanneer alle Nederlanders die op de wereld bestaan, tot het besef komen *that everyone should speak English, and first of all the Dutch themselves*, dan zullen wij, de neerlandici 'in den vreemde' het heilige vuur van de Nederlandse taal en de Nederlandse cultuur bewaren en aan anderen overdragen.

Neerlandica in Midden- en Oost-Europa

Stanisław Prędota (Wrocław)

De neerlandistiek in Midden- en Oost-Europa heeft een weliswaar korte, maar bewogen geschiedenis. Het ligt niet in mijn bedoeling deze geschiedenis hier te presenteren. Bovendien voel ik me niet bevoegd op de details in de afzonderlijke landen in de regio in te gaan. Ik wil slechts de karakteristieke ontwikkelingstendensen schetsen. De groei van deze volstrekt apolitieke discipline is zeer nauw verbonden met de recente ingrijpende politieke veranderingen in dit deel van het Oude Continent, d.w.z. met de val van het communisme en de daarop volgende democratische omwenteling. Het is opvallend dat de neerlandistiek zich juist het snelst in deze landen heeft ontwikkeld die het langst en het hardst hebben gevochten tegen de communistische knechting van de vrijheid, d.w.z. in Hongarije, Polen en Tsjechoslowakije. In deze ontwikkeling tekenen zich - tot nu toe - twee fases af en daarop zal ik hier in het kort ingaan.

De eerste fase die ik de beginfase wil noemen, stond voornamelijk in het teken van taaldidactische activiteiten van docenten Nederlands in dit deel van Europa. Er zijn toen verschillende leermiddelen, tweetalige vertaalwoordenboeken, didactische gramma-tica's, syllabi t.b.v. het Nederlands als vreemde taal ontstaan. Kenmerkend voor deze fase kan et regionaal colloquium in Olomouc in 1997 zijn, dat toen gewijd werd aan de Didactiek van de Nederlandse Taal en Cultuur in Midden- en Oost-Europa. Gemakshalve kan men wel aannemen dat deze fase afgesloten is met de oprichting van nieuwe vakgroepen en leerstoelen waar men neerlandistiek als hoofdvak kan studeren. Naast de reeds gevestigde centra in Boedapest, Praag, Warschau, Wenen en Wrocław zijn er gedurende het laatste decennium vier nieuwe bijgekomen: Belgrado, Bratislava, Debrecen en Olomouc. Dat betekent dus – zegge en schrijve – bijna een verdubbeling op het gebied van de vroegere Oostenrijks-Hongaarse monarchie van instellingen waar de neerlandistiek op universitair niveau wordt beoefend. Bijzonder duidelijk is de vergelijking met de toestand van 1982 die in de *Neerlandistiek buiten Nederland en België*¹ wordt gepresenteerd met die van nu. Het is alleen ook te hopen dat deze spectaculaire

¹ *Neerlandistiek buiten Nederland en België*, 's-Gravenhage en Hasselt 1982.

ontwikkeling zich niet onttrekt aan de welwillende aandacht van de Nederlandse Taalunie.

Intussen is de neerlandistiek in Midden- en Oost-Europa reeds de kinderschoenen ontwassen. Ze bevindt zich in de tweede ontwikkelingsperiode die ik de uitbouwfase wil noemen.

Kenmerkend voor deze fase is een intensivering van de wetenschappelijke activiteit van de docenten neerlandistiek in de regio. Het eerste criterium ervan zijn de regelmatig georganiseerde regionale colloquia neerlandica in Boedapest, Bratislava, Debrecen, Olomouc, Praag, Warschau, Wenen en Wrocław, waaraan ook vooraanstaande neerlandici uit West-Europa en Zuid-Afrika deelnemen. De tweede graadmeter zijn de regionale wetenschappelijke tijdschriften. Op dit gebied is er zelfs een verdrievoudiging vast te stellen. Naast de reeds gevestigde titels *Neerlandica Wratislaviensia* en *Amos* zijn er ook vier nieuwe bijgekomen: *Károli-studies* aan de universiteit Károli Gáspár in Boedapest, *Acta Neerlandica* aan de universiteit van Debrecen, *Praagse Perspectieven* aan de Kareluniversiteit in Praag en *Wiener Schriften zur niederländischen Sprache und Kultur* aan de universiteit van Wenen. Te vermelden vallen ook de feestbundels voor professor Jan Czochralski,² dr. Olga Krijtová,³ professor Norbert Morciniec⁴ en de voortijdig overleden professor Gerhard Worgt,⁵ de verdienstelijke pioniers van de neerlandistiek in Midden-Europa. Lange tijd vóór de omwenteling hebben zij – vaak onder voor hun intramurale collega's onvoorstelbaar moeilijke omstandigheden – het fundament gelegd voor de huidige bloei van neerlandistische studies in deze contreien. In deze samenhang mag men ook de prestaties van wijlen professor S.A. Mironov voor de Russische neerlandistiek niet vergeten.

Kenmerkend voor de tweedenontwikkelingsfase is tevens het streven naar de wetenschappelijke profilering van de pas opgerichte instellingen voor neerlandistiek. Zeer actueel is dus de problematiek van het huidige colloquium aan de universiteit van Olomouc dat door de leerstoel voor de neerlandistiek aldaar is georganiseerd.

² J. Wiktorowicz (Hrsg.), *Studien zur deutschen und niederländischen Sprache und Kultur. Festschrift für Jan Czochralski*, Warszawa 1996.

³ Z. Hrnčířová (red.), *En niemand zo aardig als zij... Opstellen voor Olga Krijtová*, Praag 2001.

⁴ S. Prędota (ed.), *Studia Neerlandica et Germanica. Norbert Morciniec sexgenario oblata, Wratislaviae MCMXCII*; N. Morciniec, *Studia Philologica. Ausgewählte Schriften zur Germanistik und Niederlandistik. Aus Anlass des 70. Geburtstages herausgegeben von Lesław Cirko und Stefan Kiedroń*, Wrocław 2002.

⁵ H. Hipp (Hrsg.), *Niederlandistik und Germanistik. Tangenten und Schnittpunkte. Festschrift für Gerhard Worgt zum 65. Geburtstag*, Frankfurt am Main, Berlin, Bern, New York, Paris, Wien 1992.

Daarbij dient men over een tweevoudige profilering te spreken. Ten eerste gaat het om een profilering ten opzichte van de intramurale neerlandistiek. Ten tweede mag men ook de onderlinge profilering van extramurale instellingen niet buiten beschouwing laten. Doorslaggevend vind ik hier vooral twee factoren: de menselijke en materiële, d.w.z. het potentieel van de wetenschappelijke specialismen van de plaatselijke onderzoekers en neerlandica in archieven en bibliotheken ter plaatse. In mijn verdere overwegingen beperk ik me tot de taalkundige problematiek in het kader van het neerlandistische onderzoek buiten Nederland en België. Buiten beschouwing blijven dus hier de literatuurwetenschappelijke problematiek en de vertaalactiviteiten van de Midden-Europese neerlandici.

Een sleutelpositie bij deze profilering hebben – naar mijn overtuiging – vooral systematische contrastieve studies met het Nederlands als doeltaal. Op den duur zullen ze tot een reeks contrastieve grammatica's met het Nederlands als doeltaal kunnen leiden. Ze hebben niet alleen een heuristische waarde, bijv. voor de taaltypologie. De resultaten ervan kan men ook toepassen bij het NT2-onderwijs, bij de bewerking van het taaldidactische materiaal en bij de foutenanalyse.

Een ander, niet minder belangrijk onderzoeks- en profileringsgebied kunnen neerlandica in de Midden- en Oost-Europese bibliotheken zijn. In 1963, dus ruim veertig jaar geleden, heeft Robrecht Lievens een belangrijk boek uitgegeven dat echter – tot nu toe – veel te weinig belangstelling heeft gevonden. Het gaat om *Middelnederlandse handschriften in Oost-Europa*.⁶ Onder de term 'Oost-Europa' verstaat hij de landen waar het Rode Leger was gestationeerd in het begin van de jaren zestig van het tweede millennium. Deze waardevolle geannoteerde catalogus baseert zich echter op gegevens van de *Bibliotheca Neerlandica Manuscripta* in Leiden van de Vlaamse neerlandicus Willem de Vreese (1869-1938), hoogleraar aan de universiteit van Gent. Hij heeft ze nog vóór de Eerste Wereldoorlog persoonlijk verzameld, toen hij in de bibliotheken van Midden- en Oost-Europa onderzoek heeft verricht.

R. Lievens vermeldt in zijn catalogus 34 steden die zich in zes landen bevinden, waar 156 Middelnederlandse handschriften worden bewaard. De verdeling ziet er als volgt uit:

Duitsland	70 manuscripten
Hongarije	10 manuscripten
Letland	4 manuscripten
Polen	30 manuscripten
Rusland	29 manuscripten
Tsjechië	13 manuscripten

⁶ R. Lievens, *Middelnederlandse handschriften in Oost-Europa*, Gent 2003.

Uit de catalogus van R. Lievens is verder nog op te maken dat de neerlandica in Midden- en Oost-Europese bibliotheken ingedeeld kunnen worden in drie hoofdgroepen: proza, gedichten, gebeden en hymnen. Bij elk Middelnederlands handschrift verstrekt R. Lievens gegevens die de gebruiker mogelijk maken het te identificeren. Daarbij beperkt hij zich niet tot een globaal inhoudsoverzicht, maar hij vermeldt ook afzonderlijke bestanddelen van dit manuscript. Van grote betekenis is het feit dat hij daarbij altijd hun incipits aanhaalt.

Er valt op te merken dat er in alle boven genoemde landen instellingen voor neerlandistiek zijn. De neerlandici ter plaatse kunnen dus deze neerlandica gaan onderzoeken. Het is wel bekend dat wetenschappelijke bibliotheken, archieven en musea in Midden- en Oost-Europa grote verliezen hebben geleden tijdens de Eerste en de Tweede Wereldoorlog. Zo ontbreken van de zes door R. Lievens in zijn catalogus vermelde Nederlandse handschriften die vóór 1945 in de bibliotheken van Wrocław zijn bewaard, er tegenwoordig drie.⁷ Handschriften uit andere bibliotheken zijn ook gedecimeerd en bovendien zijn ze vaak van bewaarplaats veranderd. Dit lotgeval is bij voorbeeld te beurt gevallen aan zes manuscripten uit de vroegere Staats- und Universitätsbibliothek in Königsberg. Vier ervan zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog spoorloos verdwenen en twee bevinden zich tegenwoordig in de universiteitsbibliotheek van Toruń.⁸ Daardoor heeft de catalogus van R. Lievens weliswaar aanzienlijk aan actualiteit en daardoor ook aan betrouwbaarheid verloren, maar desondanks is het nog steeds het voornaamste referentiewerk op dit gebied. Een herziene en geactualiseerde uitgave ervan zou ongetwijfeld een grote stimulans kunnen zijn voor de neerlandistiek in deze contreien van Europa.

Uit dit overzicht is duidelijk gebleken dat er nog enkele taken zijn weggelegd voor de medioneerlandici in Midden- en Oost-Europa die niet onbelangrijk zijn voor de beoefening van het vak. Ruwweg kan men daarbij van drie opdrachten spreken:

- 1) De actualisering en aanvulling van bovengenoemde handschriftencatalogus van R. Lievens;
- 2) De vervaardiging van microfilms van neerlandicahandschriften. Sommige manuscripten verkeren thans in een slechte toestand. Dit feit werd reeds in de catalogus

⁷ S. Prędota, "Probleme mittelniederländischer Handschriften aus polnischen Bibliotheken." (ter perse).

⁸ R.G. Päslar, *Katalog der mittelalterlichen deutschsprachigen Handschriften der ehemaligen Staats- und Universitätsbibliothek Königsberg*, München 2000, blz. 183 en 193.

van R. Lievensesignaleerd. Het is dus nu de hoogste tijd om ze van definitieve vernietiging te redden.

- 3) Onderzoek met een eventuele kritische editie van bijzonder waardevolle handschriften.

Het ligt voor de hand dat extramurale neerlandici bij de realisatie van deze projecten kunnen profiteren van de samenwerking met hun intramurale collega's. De aangewezen partner kan daarbij de Leidse *Bibliotheca Neerlandica Manuscripta* zijn. De localisering en datering van gevonden manuscripten zal een consulering of coöperatie veriesen, met name met de intramurale codicologen, taalhistorici en dialectologen.

In oude wetenschappelijke bibliotheken in Midden- en Oost-Europa worden - naast Middelnederlandse handschriften – ook ander waardevolle neerlandica bewaard: incunabelen en postincunabelen. Ze getuigen van eeuwenoude en veelzijdige betrekkingen tussen dit deel van het Oude Continent en de Lage Landen. Deze bibliotheken hebben meestal catalogi in boekvorm uitgegeven die de incunabelen in hun bezit betreffen.

Anders is het echter met postincunabelen. Voor het onderzoek zijn ze nauwelijks toegankelijk, want grotendeels zijn ze bibliografisch nog niet geregistreerd. Daarom lukt het een onderzoeker ter plaatse soms om voor een sensatie te zorgen met een spectaculaire ontdekking. Professor Karel Porteman uit Leuven heeft bij voorbeeld het enige exemplaar van de *Poëtische werken* van Jan Baptista van der Noot ontdekt in de afdeling Oude Drukken van de Universiteitsbibliotheek te Wrocław.⁹

Bibliografie

- Geurs, A.J. (ed.): *Ontsluiting van middeleeuwse handschriften in de Nederlanden*. Nijmegen: Grave, 1987.
- Herman, J.M.M., & Huisman, G.C.: *De descriptione codicum. Handschriftenbeschrijving, tevens syllabus bij de colleges "Inleiding in de Westerse handschriftenkunde/Codicologie"*. Groningen: Rijksuniversiteit, 1981³.
- Kirchner, J.: *Germanistische Handschriftenpraxis. Ein Lehrbuch für die Studierenden der deutschen Philologie. Mit Schreibproben*. München: Beck, 1967².
- Lievens, R.: *Middelnederlandse handschriften in Oost-Europa*. Gent: Secretariaat der Academie, 1963 (Uitgaven Leonard Willemsfonds 1).

⁹ Werner Waterschoot, *De Poëtische werken van Jan van der Noot. Analytische bibliografie en tekstuitgave met inleiding en verklarende aantekeningen*, Gent 1975.

Löffler, K.& Milde, W.: *Einführung in die Handschriftenkunde*. Leipzig: Hiersemann, 1997
(Bibliothek des Buchwesens 11, oorspr. uitgave 1929)

Seiffert, H.W.: *Untersuchungen zur Methode der Herausgabe deutscher Texte*. Berlin: Akademie-Verlag, 1963 (Veröffentlichungen des Instituts für deutsche Sprache und Literatur/Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin 28).

**De betekenis van Ceepus en de gezamenlijke projecten
voor de Neerlandistiek in Centraal-Europa**

Herbert van Uffelen (Wenen)

Het is een hele eer om hier te mogen spreken. Want dit moet vooraf worden gezegd: ik ben vol bewondering voor dat wat mijn collega en vriend Wilken Engelbrecht hier heeft gerealiseerd. In tien jaar tijd een bijvak uitbreiden tot een volwaardige hoofdvakstudie met allerhande faciliteiten, dat doet hem niet zo snel iemand na. Reden genoeg om te feesten dus, daarvoor zijn we bij elkaar gekomen.

Denken we nu even aan de dagen na het grote feest. Pas dan zal Wilken met een grote zucht op een stoel kunnen gaan zitten en met een tevreden glimlach kunnen terugkijken op de feestelijke gebeurtenissen van de laatste dagen. En dan stel ik me zo voor dat hij zich met zijn medewerkers rond een tafel zal zetten en zal zeggen: laten we daar een glas op drinken. Gezien we de wijn die hij voor het feest heeft ingekocht, vast allemaal opgedronken zullen hebben, heb ik voor dat moment nog een paar extrafllessen uit Oostenrijk meegebracht.

Dames en heren, zoals u weet ben ik hoofd van de afdeling Nederlands van de universiteit van Wenen. Waarom heeft Wilken juist mij gevraagd om over de betekenis van Ceepus en de gezamenlijke projecten voor de Neerlandistiek in Centraal-Europa te spreken? Waarschijnlijk heeft hij mij gevraagd omdat ik een groot uitwisselingsnetwerk coördineer, waarin de meeste afdelingen Nederlands in de regio samenwerken en omdat wij in Wenen al een aantal projecten op het getouw hebben gezet, die, naar ik meen ook de regio wat hebben opgeleverd.

Toch is het niet vanzelfsprekend dat ik werd gevraagd. Eigenlijk hoort de afdeling Nederlands bij het Duitse taalgebied. Het ligt dus niet voor de hand dat ik me als hoogleraar Nederlands uit Wenen met de regio Midden-Europa of Centraal-Europa bemoei en al het is al helemaal niet vanzelfsprekend dat ik me met deze regio verbonden voel.

Dat ik me steeds weer in deze regio engageer en dat we in Wenen in de praktijk meer met collega's uit Midden-Europa samenwerken dan met collega's uit het Duitse

taalgebied, heeft te maken met het feit dat de positie van de afdeling Nederlands in Wenen vergelijkbaar is met de positie van de afdelingen Nederlands in de regio.

Ook in Oostenrijk is het Nederlands een heel speciaal vak. Het Nederlands mag dan wel de grootste van de kleine Europese talen zijn, maar in Oostenrijk is Nederlands heel klein. Het is geen toeval dat pas in 1992 een afdeling Nederlands werd opgericht en dat Nederlands alleen in Wenen wordt onderwezen. Nederlands wordt in Oostenrijk als een luxevak beschouwd. Als een vak dat men zich permitteert (want een dergelijke afdeling kost natuurlijk geld) omdat men politiek correct wil zijn. Nederlands wordt, tenminste aan mijn universiteit, niet uit overtuiging gefinancierd. Dat blijkt onder andere uit het feit dat men niet bereid is de afdeling echt van de financiële en personele middelen te voorzien die eigenlijk nodig zouden zijn. Het verhaal is ons allen bekend: in de praktijk is het allemaal net niet genoeg om de eindjes aan elkaar te knopen.

Een van de belangrijkste taken van een Neerlandicus in deze regio is dus zijn omgeving ervan te overtuigen dat het werkelijk de moeite waard is een afdeling Nederlands te installeren en uit te bouwen. Als Neerlandicus in deze regio moet men er zijn omgeving voortdurend van overtuigen dat de steeds krapper wordende financiële middelen ook zonder gewetensbezwaren in een afdeling of sectie Nederlands kunnen worden geïnvesteerd. Daarom heb ik van het begin af aan geprobeerd mijn afdeling Nederlands een functie te geven in het grotere geheel van de universiteit. In deze regio ben ik niet de enige die dit heeft gedaan, onze gastheer is daar zeker veel verder in gegaan dan ik. Maar toch, waar ik kon, heb ik naar samenwerking met collega's, met andere instituten in de eigen universiteit gezocht. Tegelijkertijd heb ik er altijd naar gestreefd zoveel mogelijk met de collega's in de regio samen te werken. De afdelingen Nederlands in de regio zijn bijna allemaal erg klein. We zijn op elkaars steun aangewezen.

Ik ben ervan overtuigd dat de Neerlandistiek in Midden- of Centraal-Europa op lange termijn alleen dan een zekere rol zal kunnen blijven spelen als de samenwerking tussen de instituten en de afdelingen in de regio, die we in het verleden hebben gerealiseerd, ook zal kunnen worden voortgezet.

Enkele jaren geleden heb ik bij een vergelijkbare festiviteit al eens betoogd dat Neerlandistiek in Midden-Europa er niet naar moet streven een spiegel van de Neerlandistiek in het Nederlandse taalgebied te zijn. Niet alleen kunnen en zullen we dat nooit halen, het kan ook niet de bedoeling zijn. Taal en cultuur hebben altijd een context. En de context van het Nederlands in deze regio is Midden- of Centraal-Europa. Onze studenten zijn geen Nederlanders of Belgen. Het zijn in de meeste gevallen inwoners van de landen waar we werken. Zij willen niet alleen iets leren over de Nederlandse taal en cultuur, zij willen ook meer begrijpen van de relatie van de Nederlandse taal en cultuur

met hun eigen cultuur. Juist de regio Midden-Europa, met zijn grote culturele verschillen, biedt een unieke gelegenheid om de Nederlandse cultuurgeschiedenis in een multiculturele context te plaatsen, om iets te doen aan het onderzoek naar en de studie van interculturele competentie.

Daarom hebben wij ons vanaf het begin op de regio Midden-Europa georiënteerd en daarom hebben we altijd actief meegewerkt in de vereniging voor Neerlandistiek in de regio Midden-Europa: Comenius. Verder organiseren we sedert zeven jaar een zomercursus waarin zich 20 studenten Nederlands uit de regio samen met 20 studenten Duits uit Nederland en Vlaanderen bekwamen in het vertalen en in de interculturele competentie. Ten slotte hebben we veel energie geïnvesteerd in het opzetten van een aantal projecten waarin de Nederlandse taal en cultuur in een bredere, Midden-Europese context werd geplaatst.

Een eerste project was het *Documentatiecentrum voor Nederlandse literatuur in het buitenland*. In dit documentatiecentrum dat via internet is te bereiken, presenteren verschillende Midden-Europese landen 'hun' visie op de Nederlandse literatuur en komt de gebruiker meer te weten over de rol van uitgevers, vertalers en lezers van Nederlandstalige literatuur in landen als Hongarije, Polen, Tsjechië, Slowakije, Slowenië enz. Waar mogelijk wordt ook de rol van de cultuur uit de Midden-Europese landen in Nederland en Vlaanderen gepresenteerd. Bij dit project hebben alle afdelingen Nederlands uit de regio samengewerkt.

Dit geldt ook voor het tweede project dat we samen hebben opgezet: *Zakelijk Nederlands in Midden-Europa*. Voor dit project hebben we een curriculum zakelijk Nederlands geformuleerd dat aan een aantal universiteiten in de regio ook in het normale curriculum werd geïntegreerd, en hebben we een handboek, een cd-rom, een internetsite en een docentenhandleiding 'zakelijk Nederlands' ontwikkeld. Het project, dat net werd afgesloten, kunnen we als een groot succes beschouwen.

Een derde project waaraan we met zijn allen hebben gewerkt, is het project *Literatuur in context*. Dit project dat tot het grootste project is uitgegroeid dat de afdeling Wenen tot nu toe heeft gecoördineerd, heeft tot doel de Nederlandstalige literatuur in Europese context te presenteren. Geen enkele literatuur zweeft namelijk autonoom rond in het grotere geheel van de wereldliteratuur. Ieder literatuur is er een onlosmakelijk deel van. Literaturen en hun auteurs beïnvloeden voortdurend andere literaturen en auteurs, die op hun beurt weer voor verdere invloeden zorgen.

Met financiële steun van het Oostenrijkse Fonds zur Förderung der wissenschaftlichen Forschung, de Europese Commissie en de Nederlandse Taalunie (die

ook de net vermelde projecten heeft ondersteund) hebben we in de laatste twee jaar in samenwerking met partners uit Hongarije, Slowakije, Tsjechië, Slovenië en Polen, de rol van verschillende literaturen in context onderzocht en beschreven. Centraal in dit project staan vragen als in hoeverre spiegelt een literatuur zich aan andere literaturen. Welke processen bepalen de dynamiek? In hoeverre stelt een bepaalde literatuur het beeld van andere literaturen ter discussie en in hoeverre en onder welke voorwaarden wordt het beeld van de eigen literatuur aangepast als het beeld van een andere literatuur (van andere literaturen) verschuift?

Het onderzoek naar de ontwikkelingen van de literaturen in Hongarije, Tsjechië, Polen, Slowakije, Slovenië en enerzijds Nederland en Vlaanderen en anderzijds Duitsland heeft interessante resultaten opgeleverd. Vaak zijn de ontwikkelingen vergelijkbaar, maar even vaak kunnen er ook grote verschillen worden vastgesteld. In het Nederlandse taalgebied zijn het grote uitgeverijen die met succes in het eigenlijk commercieel minder interessante product literatuur investeren, in de landen in Centraal en Oost-Europa zijn het kleine uitgeverijen die het werk van politiek geëngageerde schrijvers publiceren. Zonder al te veel succes. Goed verkopen doen ze niet. En daarmee zijn we bij een tweede belangrijke verschil. In het Nederlandse (en in mindere mate in het Duitse taalgebied) speelt in de laatste twee decennia van de twintigste eeuw het politieke engagement in de literatuur geen echte rol meer. In de literatuur uit Hongarije, Tsjechië, Polen, Slowakije en Slovenië is dat anders. Daar speelt het politieke engagement nog steeds een grote rol. Vacláv Havel is daarvoor een goed voorbeeld. Zijn betekenis berust vooral op zijn politieke engagement. Het politieke engagement blijkt ook uit het verschil in de houding tegenover het experiment en het postmodernisme in de literatuur. Terwijl de experimentele literatuur in het Nederlandse en het Duitse taalgebied in de praktijk verregaande los van maatschappelijke ontwikkelingen wordt gezien, gebruikt men het experimentele schrijven in Hongarije, Tsjechië, Polen, Slowakije en Slovenië nog (steeds) om kritiek uit te oefenen op het maatschappelijke bestel. Zelfs het postmoderne schrijven heeft er blijkbaar een andere functie. Terwijl in het 'Westen' het postmodernisme bijna altijd iets 'modderigs' heeft, lijkt het in het 'Oosten' vooral te worden gebruikt om vastgeroeste structuren te doorbreken en invloed uit te oefenen op de ontwikkeling van maatschappelijke structuren.

Zoveel over de projecten. De tijd die mij ter beschikking staat, is krap. Daarom zonder overgang naar CEEPUS. CEEPUS betekent Central European Exchange Program für University Studies. Het is een uitwisselingsprogramma, vergelijkbaar met Erasmus, maar met één groot verschil: het geld komt niet uit Brussel. Het geld voor de beurzen die de mobiliteit van de studenten en docenten in de regio mogelijk moet

maken, komt uit de landen zelf. Ieder deelnemend land, en dat zijn er nogal wat in deze regio, stelt zelf de nodige financiële middelen voor de gasten ter beschikking. Dit is een heel goed concept, want op die manier is verzekerd, dat er de studenten en docenten altijd voldoende middelen krijgen om in de respectievelijke landen te kunnen leven.

Binnen het Ceepus-programma coördineert de afdeling Wenen een netwerk met 15 partners. In het begin (1994), namen alleen de instituten en afdelingen Nederlands in de Ceepus-landen deel. Vanaf 1995 nemen echter ook de studierichting Slavistiek en Finno-Oegristiek deel. De universiteiten die nu in het netwerk samenwerken zijn Bratislava, Boedapest (KGRE), Boedapest (ELTE), Boekarest, Brno, Debrecen, Krakau, Ljubljana, Praag, Olomouc, Szeged, Warschau, Wenen, Wroclaw, Zagreb. De bedoeling van het netwerk is de bevordering van de kennis van de Slavische talen en het Hongaars aan de ene kant en van het Duits en het Nederlands aan de andere kant. Dit gebeurt door de mobiliteit van studenten en docenten te bevorderen, door de curricula beter op elkaar af te stemmen en door de wederzijdse erkenning van examens.

Het is de uitdrukkelijke bedoeling van de coördinatoren en de partners van het netwerk de multilaterale uitwisseling te bevorderen. Dus niet alleen van en naar Wenen, maar ook van Polen naar Hongarije, van Slowakije naar Slovenië enz.

Volgend jaar bestaat het Ceepus-netwerk 10 jaar. Een goed moment om te evalueren. En het is ook nodig. Hoewel het netwerk over ca. 120 beursmaanden per jaar beschikt, hebben we steeds meer beurzen tekort, vooral voor studenten Hongaars of Slavistiek uit de landen in Midden-Europa. Tevergeefs proberen we zo goed mogelijk iedereen een kans te geven.

Bovendien hebben de organisatoren van het Ceepus-programma beslist dat vanaf 2005 alleen of toch vooral netwerken zullen worden gehonoreerd, die uitdrukkelijk de transnationale samenwerking tussen universiteiten bevorderen en die iets doen aan de Centraal-Europese dimensie van de universitaire curricula. Idealiter verwacht men dat we ernaar streven curricula te ontwikkelen die tot een dubbel diploma of tot een gemeenschappelijk diploma leiden. (double or joint degrees). U herkent de trefwoorden van Bologna en Praag uit het begin van deze eeuw.

Gezamenlijke studieprogramma's nemen een belangrijke plaats in op de agenda van de Europese politici. Van dergelijke curricula verwacht men dat ze niet alleen bijdragen tot de verhoging van de culturele competentie van studenten en docenten. Men verwacht ook dat samenwerking op het terrein van het universitaire onderwijs de arbeidsmarkt voor de studenten zal vergroten en de studenten ook meer mogelijkheden zal bieden om

te profiteren van de specialismen die aan de afzonderlijke universiteiten worden aangeboden.

De belangrijkste de aanbevelingen die in mei 2002 in Stockholm in verband met gezamenlijke studieprogramma's werden ontwikkeld, zijn:

- op zijn minst twee of meer partners uit verschillende landen moeten deelnemen
- men moet gebruik maken van ECTS
- in een diploma-supplement moet worden vermeld, wat precies werd gestudeerd
- zowel studenten-mobiliteit als docenten-mobiliteit moet worden bevorderd
- en meertaligheid en Europese dimensie moet een centrale doelstelling

Ons Ceepus-netwerk beantwoordt aan een aantal van deze criteria. We beschikken over een groot netwerk met veel partners in 8 landen, we bevorderen de kennis van een hele reeks van talen, en we hebben, in ieder geval via de projecten, ervaring met op z'n minst de Midden-Europese kanten van de Europese dimensie die in de hele Bologna-gedachte centraal staat.

Het is nu het moment om aan de toekomst te denken. We moeten ook aan de toekomst van onze studenten denken. Die willen in onze regio kunnen werken met een diploma Nederlands in onze regio en ze verwachten van ons dat wij serieus nadenken over de problemen die daarmee verbonden zijn.

Ik zou daarom van deze gelegenheid gebruik willen maken om een voorstel te doen. Het gaat om een gezamenlijk curriculum. Het wordt geen uitgewerkt voorstel. Hoe zou dat ook kunnen. Een gezamenlijk curriculum wordt altijd door meerdere partners uitgewerkt en gerealiseerd. Maar ik wil hier wel een voorzet doen.

In de komende jaren zullen de meeste curricula Nederlands – als dit al niet is gebeurd – worden veranderd in een bachelor- masterstructuur. Laten wij deze verandering toch gebruiken om na te denken of we niet een gezamenlijk curriculum kunnen ontwikkelen. Ik denk in de eerste plaats aan een curriculum Nederlands, maar theoretisch kan het ook een heel ander curriculum zijn, een curriculum met Midden-(Europese) dimensie, waarin naast het Nederlands, de Slavische talen en het Hongaars een rol spelen. Zoals u ziet, wil ik alles open laten. Maar om u te tonen dat dit geen onrealistische wensdromen zijn, blijf ik toch even bij het curriculum Nederlands.

De vergadering over de curricula Nederlands die Comenius enkele jaren geleden in Wenen heeft georganiseerd, heeft getoond hoe verschillend onze curricula in de praktijk zijn. Dit heeft vooral te maken met het feit dat lang niet alle universiteiten dezelfde

mogelijkheden hebben en dat men aan de verschillende universiteiten verschillende specialismen heeft. Het besluit dat toen werd genomen, sprak voor zich: laten we proberen zoveel mogelijk cursussen en colleges van elkaar te erkennen, zonder dat we proberen curricula aan elkaar aan te passen. Ik vind nog steeds dat het een goed besluit was.

Gezien de nieuwe ontwikkelingen in verband met de bachelor/master-structuur, denk ik echter dat we een en ander opnieuw moeten overwegen. De ca. 3 jarige baccalaureaatstudie wordt beschouwd als een opleiding die de studenten voorbereidt op het beroepsleven en die de basis vormt voor een verdiepende en meer interdisciplinair of academisch georiënteerde magister-studie. Zoals gezegd, de opleidingen Nederlands in de regio verschillen erg van elkaar, maar we hebben allemaal de fase van de taalverwerving, we hebben allemaal een inleidende fase in de taal- en literatuurwetenschap, we hebben allemaal een historische en of cultuur-historische component. Als we hieruit nu eens een gezamenlijke baccalaureaatstudie zouden construeren? De studielast voor de eerste 3 jaar is vergelijkbaar: 180 ECTS. Hier moet toch wat van gemaakt kunnen worden! Stelt u zich voor dat men een dergelijk curriculum aan verschillende universiteiten absolveert, waardoor de studenten met verschillende talen en verschillende culturen worden geconfronteerd. En als we dan nog iets zouden doen met bijvoorbeeld vaktalen of vertalen, en als we het curriculum bewust een Midden- of Centraal-Europees accent zouden verlenen, zou dat dan enerzijds geen goede voorbereiding zijn op het beroepsleven en anderzijds een goede basis voor een magister-studie?

Dames en heren, ik wil het hier bij laten. Het antwoord op deze vraag kan ik hier niet geven. We zullen het samen moeten vinden. Alle collega's uit de regio zijn uitgenodigd om deel te nemen aan de discussie.

Het Nederlands in internationale context

Ons Europees huis telt vele kamers. Nederlands in de Europese Unie

Bea van Aert (Brussel)

Inleiding

Vanuit mijn ervaring als tolk (sedert 1968) en Hoofd van de Nederlandstalige tolken van het Europees Parlement (sedert 1989) wil ik een beeld schetsen van het tolken in de Europese Unie en u zodoende tevens een idee geven over het Nederlands in de Europese Unie.

Ter verduidelijking: als ik spreek over “het tolken”, bedoel ik het simultaan tolken zoals dit nu algemeen wordt toegepast bij vergaderingen van de Europese instellingen. Naast het simultaantolken bestaan er ook andere vormen:

- *fluistertolken*, een verkapt simultaan maar veel vermoeiender, omdat er geen apparatuur is voorzien, waardoor de inspanning tot concentratie voor de tolk veel aanzienlijker wordt;
- *consecutief tolken*, waarbij de tolk optekent wat de spreker zegt en een volledige vertaling geeft nadat de spreker zijn betoog heeft beëindigd;
- *gesprekstolken*, een mengvorm van consecutief en fluistertolken.

Ik veronderstel dat u allemaal vertrouwd bent met het verschijnsel simultaan tolken via de vele internationale congressen die u ongetwijfeld heeft meegemaakt. De tolk zit in een cabine, afhankelijk van het aantal talen samen met één of meer collega's van dezelfde taal. Afhankelijk van het aantal talen zijn er twee of meer cabines, tot liefst elf in de Europese Unie. De tolk hoort de spreker in de koptelefoon en vertaalt tegelijkertijd wat de spreker zegt in de microfoon. De vertaling komt via de koptelefoon bij de luisteraar. Anders dan (schriftelijke) vertalers hebben de tolken te maken met per definitie vluchtige boodschappen. Ze moeten in *real time* werken, waarbij er weinig tijd overblijft voor verbeteringen, laat staan voor het zoeken naar elegante zinswendingen.

De tolkencabines maken nu onverbrekelijk deel uit van de vergaderzalen. Bij opnames van belangrijke bijeenkomsten, Ministerraad, Commissie, vormt de rij tolkencabines een onvermijdelijke achtergrond.

Het Europees huis telt vele kamers

Een kleine terugblik op het verleden is hier wel op zijn plaats. In 1931 krijgen we een eerste vermelding van simultaanvertolking bij de toenmalige Volkerenbond. Het ging nog zonder geïsoleerde cabines, een tafeltje midden in de zaal met een microfoon, waarin de tolk fluisterend zijn vertaling kon inspreken, de zgn. *bushaphone*. De toehoorders beluisterden de vertaling met behulp van een oorschelptelefoon. Een enigszins gelijkaardig systeem werd in 1936 in het Belgisch Parlement geïntroduceerd en is er nog steeds in gebruik, mits met enige aanpassingen.

In 1932 realiseerde de Internationale Postunie een primeur door het eerste meertalige internationale congres met simultaanvertolking te organiseren. De echte doorbraak kwam echter na het einde van Wereldoorlog II met de Processen van Neurenberg, waar getolkt diende te worden uit en in vier talen, het Engels, Frans, Duits en Russisch. Er werd geëxperimenteerd met een simultaansysteem, half afgescheiden cabines, microfoons, koptelefoons en tolken die vaak voor de eerste keer in hun leven simultaan vertaalden. Deze vuurproef werd zo meesterlijk doorstaan dat definitief werd afgestapt van het consecutief tolken in internationale congressen waar meer dan twee talen werden gesproken. Reeds in 1947 hechtten de Verenigde Naties hun goedkeuring aan Resolutie 152 II, houdende de installatie van een simultaan vertolkingdienst voor Engels, Frans, Spaans, Chinees, Russisch en Arabisch.

Bij de eerste onderhandelingen in 1952 met het oog op het verwezenlijken van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, Euratom en de Europese Economische Gemeenschap, werd al snel duidelijk dat een beslissing diende te worden getroffen ten aanzien van het talenregime. De zes stichtende landen stonden huiverig tegenover de mogelijkheid dat één taal een hegemoniepositie zou verwerven. Er werd gekozen voor een stelsel van evenwaardigheid van alle betrokken officiële landstalen. Op 15 april 1958 tenslotte werden de vier verdrags- en ambtstalen van de zes lidstaten – Frankrijk, de Bondsrepubliek Duitsland, Italië, België, Nederland en Luxemburg – unaniem door de Ministerraad vastgelegd in Verordening Nr. 1: Frans, Duits, Italiaans en Nederlands.

Het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap geeft in haar artikel 217 de rechtsgrondslag voor het gebruik van de officiële talen binnen de instellingen, tussen de instellingen, de organen en de lidstaten onderling, tussen de burgers en de instellingen, want: *“alle burgers van de Gemeenschap moeten zich zonder belemmering van taalkundige aard kunnen richten tot de verschillende organen van de Gemeenschap, nu de Unie”*.

Naderhand is bij elke uitbreiding de officiële landstaal van de nieuwe lidstaat ook toegevoegd als officiële werktal, alle bezwaren van financiële of technische aard ten spijt.

In 1973 vervoegden Engels en Deens de kopgroep, met de toetreding van het Verenigd Koninkrijk, de Ierse Republiek en Denemarken. In 1981 was het de beurt aan Griekenland. In 1986 werden Spanje en Portugal lid. In 1994 kwamen Oostenrijk, Zweden en Finland er nog bij. Dus nu telt de Unie elf officiële ambtstalen die gelijk en evenwaardig zijn.

Volgend jaar 2004 zullen (van noord naar zuid) Estland, Letland, Litouwen, Polen, Hongarije, Tsjechië, Slowakije, Slovenië, Malta en Cyprus toetreden. Dit betekent dat het Europees huis weer in de steigers staat: er wordt druk gebouwd aan nieuwe kamers, nieuwe vergaderzalen, de tolkopleidingen worden aangepast, nieuwe talen dienen te worden aangeleerd, nieuwe medewerkers worden gezocht. Dit brengt gevolgen met zich mee voor de drie tolkendiensten, waarover de Europese Unie beschikt:

1. Het SCIC, le Service Commun des Interprètes de Conférence, dat tolken levert voor de vergaderingen van de Europese Commissie, de Raad van Ministers, het Economisch en Sociaal Comité, het Comité van de Regio's;
2. De tolkendienst van het Hof van Justitie van de Europese Unie, dat exclusief voor de vergaderingen van het Hof in Luxemburg werkt,
3. en het Directoraat Vertolking van het Europees Parlement.

Hier wil ik onderstrepen dat de wil tot gelijkwaardige vertegenwoordiging van alle burgers van de Unie, zonder onderscheid van nationaliteit of taal, het best tot uiting komt in de instelling van het Europees Parlement.

Het EP onderscheidt zich van de andere internationale organisaties en instellingen doordat het een volledige meertalige omgeving moet aanbieden die maakt dat alle verkozenen onder identieke voorwaarden kunnen deelnemen aan de wetgevende activiteiten van deze instelling. Aangezien elke burger van de Unie het recht heeft om democratisch te worden verkozen tot lid van het EP, kan van de verkozenen, anders dan van diplomaten of ambtenaren van internationale instellingen, niet worden verwacht dat zij een andere dan de eigen taal vlot spreken en schrijven. Het recht van elk lid om de debatten in de eigen moedertaal te volgen en er het woord te voeren, is expliciet neergelegd in het *Huishoudelijk Reglement van het EP* (hoofdstuk XIII, Art. 102). Het Parlement is daardoor een veeltalig forum geworden, waar geen taalbarrières mogen bestaan en waar een optimale communicatie tussen de verkozenen dient te worden gegarandeerd om de belangen van alle bevolkingsgroepen te vrijwaren.

Het Directoraat Vertolking van het Europees Parlement levert de tolken voor de maandelijkse plenaire vergaderingen in Straatsburg en de enkele plenaire zittingen in Brussel, de vergaderingen van het Bureau, de Conferentie van Voorzitters, de verga-

deringen van de 17 parlementaire commissies, de 9 politieke fracties, de verschillende delegaties voor de betrekkingen met nationale parlementen over de hele wereld alsmede voor de persconferenties. Het levert eveneens de tolken voor de Rekenkamer en voor de diensten van de Commissie in Luxemburg.

Het Directoraat heeft ongeveer 250 tolken in vaste dienst en werkt met een bestand van haast 1000 freelance tolken. Naar gelang van de behoefte worden er per dag tussen de 200 en 400 van hen gerecruteerd.

Op het ogenblik zijn er elf taalafdelingen, één voor elke officiële werktal van de Europese Unie. Met het oog op de uitbreiding in mei 2004 – en wat voor uitbreiding, van 15 lidstaten naar 25, van 11 ambtstalen naar 20 of 21! –, werd in de afgelopen twee jaren een intensief stageprogramma ontwikkeld voor reeds gevestigde tolken uit de Midden- en Oost-Europese landen (de M.O.E.L.), teneinde hen vertrouwd te maken met de specifieke eisen van de Europese vergaderingen. Eind augustus van dit jaar werd dan overgegaan tot het aanwerven van de eerste collega's voor de nieuwe taalafdelingen. Zullen het er negen of tien worden? Er bestaat nog steeds onzekerheid over Cyprus: zal het Turkse gedeelte van Cyprus ook toetreden of niet? Indien ja, komt Turks erbij als 21^e ambtstaal. De 25 lidstaten zullen in totaal 732 afgevaardigden naar het Europees Parlement sturen. Daarvan zal de Tsjechische Republiek er 20 mogen verkiezen, Ter vergelijking: voor Nederland worden er 25 afgevaardigden voorzien, voor Vlaanderen 14, samen goed voor 38 Nederlandstaligen.

Voorlopig zijn er nog maar enkele Tsjechische tolken gerecruteerd, zes om precies te zijn. Niemand met Nederland in zijn talenaanbod. Een goede verstaander heeft maar een half woord nodig... Indien Tsjechische studenten Nederlands een loopbaan als tolk bij de Europese Unie wel zien zitten, zou ik ze graag in die zin aanmoedigen. Een degelijke kennis van het Nederlands, naast Engels of Frans of Duits kan een mooie troef voor de toekomst betekenen.

De Nederlandse cabine is immers een “oude” cabine die de hele evolutie van de Europese Gemeenschappen en de Unie heeft meegemaakt. Bij elke uitbreiding zijn de tolken van de Nederlandse cabine bereid gevonden, al naargelang de persoonlijke voorkeuren, zich toe te leggen op het verwerven van de betreffende taalkennis. Dit verklaart waarom relatief veel Nederlandstalige tolken een zeer uitgebreid talenpakket kunnen aanbieden uit de meest uiteenlopende talen, ook de minder bekende zoals Deens, Fins of Grieks. De Nederlandse tolken fungeren dan ook vaak als “pivot” of “relais” ten behoeve van collega's in andere cabines.

Een kleine toelichting met betrekking tot de termen “pivot” en “relais”. De ideale tolksituatie, rechtstreekse vertaling vanuit alle talen in alle talen, komt heel zelden voor. De oplossing in de dagelijkse praktijk ligt bij het zgn. “relais”-tolken. Als er een taal wordt gesproken, bij voorbeeld Grieks, die de tolk in een bepaalde cabine, bij voorbeeld de Franse, niet kent, schakelt hij over naar een andere cabine, bij voorbeeld de Nederlandse, waar een collega de Griekse spreker wel rechtsreeks vertaalt. Dit omweggetje heet een “relais” en veroorzaakt bij het afleveren van de uiteindelijke vertaling slechts luttele seconden vertraging. Het publiek merkt het haast nooit. De Nederlandse tolk die het “relais” verzorgde, wordt “pivot” of spiltolk genoemd. De Nederlandse cabine telt heel wat “pivots”. Wie dus Nederlands kent, krijgt toegang tot alle andere talen van de Unie en maakt die toegankelijk voor het eigen publiek.

De jongste jaren zijn er meer en meer politici en hoge ambtenaren zich gaan mengen in het debat over hoe het nou verder moet met de meertaligheid in de Europese instellingen. Plots kwam men tot de ontdekking dat er zoiets als “relais”-tolken bestond. Het werd prompt aan de kaak gesteld als een kwalijke ontwikkeling veroorzaakt door de te verwachten uitbreiding. Echter, het tolken via “relais” en met “pivots” is een vertrouwde techniek die niets afdoet aan de kwaliteit van de uiteindelijke vertaling en die reeds werd toegepast bij de vergaderingen van de Europese Gemeenschappen. Het bleek immers een illusie te verwachten dat elke tolk in elk van de toenmalige vier cabines in staat zou zijn rechtstreeks uit de drie andere talen te tolken.

Bij de opeenvolgende uitbreidingen met het toenemen van het aantal ambtstalen werd van twee naar drie tolken per cabine overgestapt. Maar ook dat was niet voldoende om in alle cabines en voor alle talen rechtstreekse vertolking te garanderen. “Pivots” zijn steeds belangrijker geworden binnen het huidige talenregime en dat zal ook in de toekomst zo blijven.

Toekomstige ontwikkelingen

Kan het huidige systeem voor elf talen en 110 talencombinaties ook worden toegepast op 20 talen en 380 combinaties? Er wordt druk gediscussieerd. Veel hangt af van de politieke wil, de financiële beschikbaarheid en de architecturale mogelijkheden. Technisch is er eigenlijk geen probleem. Eerder zei ik al dat het Europese Huis weer in de steigers staat. Er is nog ruimte voor de aanbouw van vele kamers. Muren worden gesloopt, zalen worden met elkaar verbonden, kabels worden gelegd, tolken zullen talen bijleren en voor de communicatie zorgen, zoals ze dat ook al sinds 1957 hebben gedaan.

In het Europese Parlement wordt nagedacht over de noodzakelijke aanpassingen op het huidige systeem van vertolking, zonder te geraken aan het democratisch beginsel van de gelijkheid van alle ambtstalen en de gegarandeerde toegankelijkheid voor alle burgers van alle lidstaten. Tot de toetreding van Finland gold de stelregel dat de tolk enkel naar de eigen moedertaal uit zoveel mogelijk vreemde talen tolkte, het zgn. MATRIX-systeem. Wegens gebrek aan tolken die in de andere cabines het Fins beheersen, werd besloten dat sommige Finse collega's ook uit hun moedertaal naar de best gekende vreemde taal zouden tolken en aldus fungeren als "pivot" voor alle anderen. Dit systeem staat bekend als het "spilsysteem"

Een extreme vorm van dit systeem bestond in de Sovjet-Unie, het zgn. SPIL- EN SPAAKSysteem. Het Russisch vormt de spiltaal waarin en waaruit door alle andere talen wordt vertaald. Nu moet er voor de toekomstige ontwikkeling tot 20 of zelfs meer ambtstalen een oplossing worden bedacht zonder te raken aan het democratisch beginsel van de gelijkheid van alle officiële talen en de toegankelijkheid voor de burgers.

Gelet op de historisch gegroeide situatie binnen de Unie en gelet op de taalkundige mogelijkheden zou men kunnen denken aan een mengvorm van het matrixsysteem met het spil- en spaaksysteem.: een matrix voor de bestaande talen, waar mogelijk aangevuld met spiltolken voor de nieuwe talen, en voor de nieuwe talen het verzoek volgens het spil- en spaaksysteem te werken naar enkele van de gekende Unietalen. Dit kan Engels zijn, of Frans, Duits, of Spaans of waarom niet? Nederlands.

Het Nederlands als brontaal

Tot slot wil ik de aandacht van toekomstige tolken uit het Nederlands vestigen op de specifieke aard van hun brontaal, een taal die wordt gesproken in de Lage landen aan de zee, dus van Kortrijk tot Groningen, van Brussel tot Amsterdam, van Antwerpen tot Utrecht, en die wordt geleverd door een zeer heterogene groep sprekers. Ze leggen eigen accenten en brengen een eigen regionale kleur aan naargelang hun herkomst uit het Noorden of het Zuiden van het Nederlandse taalgebied.

Soms kunnen die verschillende nationale, regionale en culturele achtergronden voor verrassingen zorgen. Ik zal nooit de uiterste wanhoop van de Italiaanse collega vergeten die er vast van overtuigd was Nederlands door en door te kennen na maandenlang verblijf in Utrecht en toen in zijn eerste vergadering in het Europees Parlement geconfronteerd werd met een zeer actieve West-Vlaamse voorzitter. Anderzijds zullen de Finse tolken die Nederlands aan hun talenpakket willen toevoegen en cursussen Nederlands in Brussel volgen in een ondanks alles toch Vlaamse omgeving, uiteindelijk enige tijd in Nederland

moeten doorbrengen om vertrouwd te raken met de typisch Nederlandse uitspraak en taalparticularismen.

Bij het aanleren van de Nederlandse taal mag men zich dus niet beperken tot de Noordelijke of Zuidelijke variant van de taal. Beide komen aan bod in het Europees Parlement, beide dienen te worden vertaald. Regionale verschillen zullen nooit helemaal verdwijnen. In tegenstelling tot de tolken blijven de meeste afgevaardigden niet lang genoeg in het Europese Parlement om te komen tot een grotere eenvormigheid in hun taalgebruik. Ook de nationale, staatkundige verschillen zullen per definitie blijven bestaan: een Nederlandse wethouder is geen Vlaamse schepen. Wat Vlaanderen betreft, dient rekening te worden gehouden met de contaminatie van het Frans.

Ik geef me er rekenschap van dat ik in dit korte bestek slechts enkele aspecten van het tolken en van de Nederlandse taal in de Europese Unie onder de aandacht van de lezer heb kunnen brengen. Hopelijk is het toch voldoende om aankomende collega's te inspireren tot de resolute keuze om deze prachtige uitdaging aan te gaan en tot een goed einde te brengen: op een concrete manier meewerken aan het bevorderen van de meertalige communicatie in ons nieuwe uitgebreide Europese Huis.

Waarom een “Cleynaertszaal” in een “Erasmianum”?*Karel Cools (Diest)*

Met deze lezing wil ik aantonen waarom het zo passend is dat in dit *Centrum voor Taal en Cultuur van de Lage Landen*, in dit “Erasmianum”, op voorstel van de Orde van den Prince, afdeling Diest (waarvan ik de verantwoordelijke voor neerlandistiek ben) en in samenspraak met de plaatselijke docenten, de grote leszaal de naam *Cleynaertszaal* krijgt.

Daartoe zal ik eerst bondig Nicolaes Cleynaerts voorstellen en zijn verdiensten toelichten. Daarna onderzoek ik de relatie tussen Cleynaerts en Erasmus, en in een derde deel verklaar ik welke overeenkomsten er met de Prins van Oranje bestaan. Voor de biografische gegevens over Cleynaerts en zijn contacten met Erasmus maak ik vooral gebruik van het werk van mijn goede vriend en collega auteur-filosoof Joris Tulkens (eveneens Diestenaar en lid van de Orde van den Prince, die over Cleynaerts heel wat gepubliceerd heeft) en voor de aangepaste bedenkingen over de Prins van Oranje verwijs ik naar een opstel van wijlen Johan Fleerackers (o.a. covoorzitter van de Adviesraad van de Nederlandse Taalunie en medevoorzitter van de Gemengde Commissie ter uitvoering van het Nederlands-Belgisch Cultureel Akkoord).

Ik hoop dat de aandachtige luisteraar voor zichzelf zal uitmaken welke eigenschappen of waarden van Cleynaerts (en van Erasmus) hij of zij via deze *Cleynaertszaal* in dit *Erasmianum* bij de studenten gerealiseerd wil zien: talenkennis en leraarschap, humanistische idealen (vnl. kritische zin en onafhankelijk denken), tolerantia et amicitia, doorzettingsvermogen en werkkraft, optimisme en relativisme ...

Beknopte biografie van Cleynaerts

Hij was een van die talrijke zestiende-eeuwse landgenoten die omwille van hun begaafdheid en talenkennis al vroeg door het buitenland werden aangetrokken om er aan koninklijke hoven en universiteiten de humanistische boodschap uit te dragen. Hoewel die geleerden in het buitenland hooglijk gewaardeerd werden, bleven ze in eigen contreien dikwijls onbekend en onbemind. Voor Cleynaerts gaat dit in hoge mate op.

Cleynaerts werd geboren in Diest in 1493. In Leuven promoveert hij tot magister in de artes en tot theoloog. Hij leert Grieks en Hebreeuws in het 'Collegium Trilinguae' (Drietalencollege) en probeert op eigen houtje het Arabisch onder de knie te krijgen. Op het einde van de jaren twintig publiceert hij een Hebreeuwse spraakkunst en in 1530 en 1531 twee handboeken die de studie van het Grieks een nieuw elan geven en op een moderne leest schoeien: de *Institutiones in linguam Graecam* en de *Meditationes in artem grammaticam*. Beide boeken vestigen de faam van Cleynaerts in Europa, maar Leuven gunt hem geen aanstelling.

Hij wordt gevraagd in Parijs, trekt met mecenas Ferdinand Colombus - de zoon van de beroemde Christoffel - naar Spanje, geeft onderricht aan de gerenommeerde universiteit van Salamanca en komt uiteindelijk aan het Spaanse hof in Evora terecht, waar hij de opleiding verzorgt van Prins Enrique, de latere koning van Portugal. Op zijn terugweg naar huis ontmoet hij in Granada een Moorse slaaf, van wie hij een grondige inleiding krijgt in de moslimtheologie. De droom van Cleynaerts - een dialoog op hoog niveau en een vreedzame toenadering tussen de christenen en de moslims - krijgt vaste vorm. Tegenover de onverdraagzaamheid van de Spaanse inquisiteurs mag die idee van een 'vreedzame kruistocht' op zijn minst als gedurfd, zoniet als naïef worden beschouwd.

Cleynaerts besluit dan naar Marokko over te steken om daar, in Fez, het toenmalige religieuze centrum van de islam in de Maghreb, de zeden en gewoonten van de muzelmannen te gaan bestuderen. Die vredelievende houding levert hem alleen maar vijanden op. In Fez zelf komt hij in conflict met de Portugese consul die ervoor zorgt dat hij in ongenade valt bij de sultan en bij de koning van Portugal. Vervolgens krijgt hij iedereen tegen zich: de muzelmannen, omdat hun is voorgehouden dat Cleynaerts een afvallige mohammedaan is; het Portugese hof, omdat Cleynaerts zich tot de islam zou hebben bekeerd en tenslotte het Spaanse hof, omdat de harde repressiepolitiek van Keizer Karel geen pacifisten duldt. Cleynaerts moet vluchten uit Marokko en is ook in Spanje en Portugal niet meer welkom.

Volkomen berooid, ziek en ontgoocheld sterft Cleynaerts in 1542, nog geen 50 jaar oud, in het Alhambra te Granada en verdwijnt tussen de plooien van de geschiedenis, althans wat zijn Arabische droom betreft.

Verdiensten van Nicolaes Cleynaerts

Nicolaes Cleynaerts is op drie terreinen belangrijk. In de eerste plaats was hij een uitstekend taalleraar die aan de studie van de klassieke talen belangrijke vernieuwende impulsen gaf. Zo was hij onder meer de eerste om Latijn te onderwijzen volgens de

converseermethode. Van zijn Griekse spraakkunst verschenen tot 1700 meer dan 500 herdrukken, verspreid over heel Europa: van Vilnius tot Londen, van Napels tot Uppsala, van Lissabon tot Praag. Een minimale schatting brengt ons tot een hoeveelheid van meer dan 500.000 exemplaren. Daarnaast was Cleynaerts specialist in het Hebreeuws en redigeerde hij ook voor die taal een spraakkunst die binnen het vakgebied tot in de achttiende eeuw toonaangevend was.

In de tweede plaats is Cleynaerts de eerste Vlaming geweest die zich zo diepgaand in de islam heeft ingeleefd. Hij sprak uitstekend Arabisch en las de koran zo vlot dat de mohammedanen zelf over zijn kunde verbaasd stonden. Met die eigengereide interesse ging Cleynaerts moedig in tegen de Europese tijdgeest, die onverdraagzaamheid jegens moslims en joden hoog in het vaandel voerde. Geen wonder dat kerkelijke autoriteiten latere uitgaven van zijn brieven hebben gecensureerd.

Ten slotte was Cleynaerts ook als mens een boeiende figuur. Komende uit het middeleeuwse Diest ontpopte hij zich niet zonder vallen en opstaan tot een vooraanstaand humanist en was hij als zodanig een exponent van het verwarde geestesleven dat de overgang van Middeleeuwen naar Renaissance kenmerkt. Hij was een erg geestige man met een groot gevoel voor zelfrelativering, wat het lezen van zijn Latijnse brieven over zijn reizen naar en belevenissen in Salamanca, Evora, Braga, Fez en Granada tot een aangenaam tijdverdrijf maakt.

Cleynaerts' grootste droom werd evenwel nooit verwezenlijkt: de kennis van het Arabisch stierf in Europa een langzame dood, de kloof tussen de westerse en islamitische wereld werd in de komende eeuwen dieper dan ooit. Tot vandaag.

Contact met Erasmus (* Rotterdam 1469 - † Bazel 1536)

Hoe stond die begaafde geleerde Cleynaerts, die in eigen land zo goed als vergeten is, maar in Portugal als een van de voornaamste humanisten geboekstaafd staat, hoe stond die man tegenover zijn grote voorbeeld Erasmus? Hebben ze elkaar gekend? Hebben ze elkaar ontmoet in Leuven? Er zijn geen gegevens die het toelaten om die vraag positief te beantwoorden. Beide mannen verbleven wel te Leuven tijdens de opkomst van het Lutheranisme en het is waarschijnlijk dat ze elkaar toen tegen het lijf zijn gelopen, vooral omdat Cleynaerts nauw bevriend was met verscheidene medewerkers van Erasmus, o.m. Arlianus Barlandus, een van Cleynaerts' leraren, en Rutgerus Rescius, de latere drukker van Cleynaerts' boeken en zijn vertrouweling.

Toch zijn er in Cleynaerts' brieven van een kennismaking met Erasmus geen sporen te vinden en dat is waarschijnlijk te verklaren door het feit dat Cleynaerts' mentor te

Leuven, Jacobus Latomus, een notoir tegenstander van Erasmus was. Zolang Cleynaerts onder zijn vleugels zat, was een contact met de 'ketterse' Rotterdammer geen evidentie, zeker niet omdat het bittere conflict tussen de traditionalistische theologen van de Alma Mater - Cleynaerts was toen nog student in de theologie! - en de progressieve 'oratores latini' toen nog volop aan de gang was. Na 1521, toen Cleynaerts zich van zijn mentor Latomus losmaakte, werd de kans op een nauwer contact een stuk groter, maar net op dat moment besloot Erasmus Leuven te verlaten om er nooit meer terug te keren. In feite liepen beide geleerden elkaar dus mis.

Spiritueel en intellectueel was de relatie evenwel uitgesproken: Cleynaerts volgde de taallessen in het Collegium Trilinguae en ontpopte zich in de jaren '20 tot een vooraanstaand kenner van de drie bijbelse talen: Latijn, Grieks en Hebreeuws. Dat was precies het programma dat Erasmus aan moderne theologen voorschreef, opdat ze op basis daarvan de oorspronkelijke bijbelteksten kritisch en zelfstandig zouden kunnen analyseren en commentariëren. Bovendien maakte Cleynaerts zich ook vertrouwd met de geschriften van Erasmus, waaruit hij later geregeld zal citeren.

Ondanks die geestelijke verwantschap zouden beide mannen elkaar nochtans niet gelegen hebben: Cleynaerts noemde zichzelf een boer uit de Kempen, at en dronk graag en gebruikte een soort gulle humor die fel afstak tegen de intellectualistische, soms wat cynische fijnzinnigheid die Erasmus kenmerkt. Daarbij vertoefde de Rotterdammer graag in hoog gezelschap - dat was aan Cleynaerts niet besteed - nam zichzelf erg au sérieux en was geregeld humeurig als zijn zwakke gezondheid hem weer parten speelde. Cleynaerts daarentegen lachte graag met zichzelf en verviel nooit in zeurderig geklaag, ook niet toen hij zijn deel van de ellende volop kreeg. In feite waren ze elkaars tegenpolen, Erasmus en Cleynaerts. Maar het staat buiten kijf dat beiden dezelfde humanistische idealen aanhingen. Geen wonder dus dat het bericht van Erasmus' dood in 1536 bij Cleynaerts en de andere humanisten aan het Portugese hof (de zogenaamde 'erasmici') een schok teweeg bracht, zoals blijkt uit zijn brieven en rouwdichten.

Raakvlakken met Willem I, Prins van Oranje (*Dillenburg 1533 - †Delft 1584)

De *Orde van den Prince* is genoemd naar Willem I, Prins van Oranje, die de opstand der Nederlanden tegen Filips II organiseerde. In die naam memoriseert de Orde de gedachtewereld van die 16de-eeuwse grondlegger van het Nederlands 'gemenebest'.

Natuurlijk is er een tijdsverband: zij zijn in die fameuze 16de eeuw tijdgenoten en alsdusdanig alle drie 'nieuwe mensen', mensen van een nieuwe tijd. Ook Oranje heeft getracht nieuw verworven inzichten en waarden ingang te doen vinden: zijn oproep tot

‘tolerantia et amicitia’ en zijn strijd tegen opgedrongen religieuze onderwerping stonden eveneens haaks op de denkbeelden van zijn tijdgenoten en waren in strijd met de toenmalige rechtsorde, maar ook hij volhardde.

Tussen haakjes: er is ook een ruimtelijk verband tussen Cleynaerts en de Prins van Oranje: Diest, de geboorteplaats van Cleynaerts, is een Oranjestad en de zoon van de Prins, nl. Filips-Willem, verbleef meestal in Diest in het Oranjehuis en ligt er in de kerk begraven.

Het pleidooi van de Prins van Oranje tot staatkundige samenhang, tot ‘Generaliteit van de Zeventien Provinciën’, van de Nederlanden, van de Lage Landen, stond op gespannen voet met de feodale vooringenomenheid van vele medestanders. Maar hij antwoordde: “Wij zijn te klein om gedeeld te zijn” en volhardde. Die idee, maar dan op cultureel en talig vlak, heeft de *Orde van den Prince* van hem overgenomen: zij gelooft in de eenheid, de waarde en de zending van de cultuur der Nederlanden, zoals dat ook in de naam van dit Centrum, van dit *Erasmianum* tot uiting komt en, naar ik hoop, ook in de werking en de uitstraling ervan.

Bibliografie

Tulkens, J.: “Rouwdichten van Nicolaes Cleynaerts ter gelegenheid van Erasmus’ overlijden,” in: *Anderlechtensia*, Brussel, juni 1995.

Fleerackers, J.: *Orde van den Prince*, Antwerpen: Orde van den Prince, 1999³.

Nederlandse literatuur in Tsjechische culturele context na WO II

Lucie Smolka-Fruhvirtová (Olomouc)

Vertalingen vanuit het Nederlands hebben een lange traditie in Tsjechië. Toen er in het eerste decennium van de twintigste eeuw systematischer vanuit het Nederlands werd vertaald, werden vooral boeken geïntroduceerd die in overeenstemming waren met een centraal repertoire van het Tsjechische literaire systeem. In deze periode verschenen er bijv. vertalingen van Louis Couperus of Frederik van Eeden. Een vergelijkbare tendens, dwz. het vertalen van boeken in overeenstemming met thema's die in de Tsjechische literatuur domineerden, is ook zichtbaar in het geval van de vertalingen vanuit het Nederlands in de jaren twintig. In de jaren dertig werden ineens boeken vertaald die vanuit het hedendaagse perspectief tot de marginale literatuur behoren, zoals romans van Madelon Székely-Lulofs, Johan Fabricius, Antoon Coolen enz. Een duidelijke reden is dat het grootste gedeelte van deze vertalingen door Lída Faltová is gemaakt, die haar aandacht op populaire boeken richtte. Het is heel opvallend hoe haar keuze het beeld van het Nederlandse literatuur beïnvloedde en voor komende decennia bepaalde. De vertalers in de vooroorlogse periode en tijdens oorlog hebben vaak een rol van culturele bemiddelaars vertegenwoordigd en vaak de keuze van het boek hing af van zijn persoonlijke smaak.¹

Een andere voor de hand liggende reden is dat de politiek-maatschappelijke situatie, als het gevolg van de mondiale crisis, slechter werd en dat mensen meer aandacht besteedden aan amusante literatuur dan aan literatuur met intellectuele thema's. In elk geval werden deze boeken toen in grote oplagen uitgegeven (tussen 5.000 en 8.000 exemplaren, tijdens de oorlog rond 2.000 exemplaren). Tijdens de Tweede Wereldoorlog steeg ook het aantal boeken met het thema van het leven op het platteland (naast Antoon

¹ Natuurlijk was het de uitgever die bepaalde wat er werd uitgegeven en wat niet. Het is mogelijk te veronderstellen dat de uitgevers voorrang gaven aan boeken die goed in het Duitstalige gebied verkochte (dat verminderde zeker het risico die het uitgeven van literatuur van kleine taalgebieden vormde). Voor deze hypothese spreken twee feiten: de zowel in het Duits als in het Tsjechisch uitgegeven vertalingen komen grotendeels overeen; Lída Faltová, een afgestudeerd germaniste, had contacten in het Duitstalige gebied en via het Duits heeft ze Nederlandse literatuur leren kennen. Verder wordt deze hypothese ondersteund door het feit dat de Duitse cultuur voor WO II nog een grote invloed had op de Tsjechische kunst en literatuur en dat nieuwe literaire structuren werden geïntroduceerd via de Duitse literatuur.

Coolen ook Herman Teirlinck, Stijn Streuvels) en in totaal werden er tussen de jaren 1939-1945 55 vertalingen, waarvan 32 nieuwe, uitgegeven, wat een bijzonder hoog getal is.²

Al vlak na de oorlog is het hele institutionele kader dat het boekenproductie bepaalde, veranderd. Nog in 1945 werd het Referaat Publicatie van het Ministerie van Informatie tot het centrum van het hele systeem uitgeroepen. Al vanaf 1945 kon geen enkel boek gepubliceerd worden zonder toestemming van het ministerie. Toestemming kregen slechts die boeken die in overeenstemming waren met de heersende opvatting van de nationale cultuur en met het idee van opvoeding van het lezerspubliek. Deze regels zouden in praktijk de productie van triviale literatuur verminderen en tegelijkertijd de productie van “schone” literatuur verhogen. Ook de vertaalde literatuur werd gereguleerd met oog op een evenwichtige productie van grote en kleine literatuur. De eerste drie naoorlogse jaren stonden in het teken van herdrukken van populaire en goed verkochte titels uit het Nederlandstalige gebied.

De maatschappelijke situatie veranderde echter na 1948. De communisten grepen de macht en dat was ook van invloed onder andere op de literaire markt en de literatuur. Tendensen om de literaire productie te reguleren die al in de eerste naoorlogse jaren zichtbaar waren, zijn na 1948 in een ideologisch dictaat veranderd. Deze omwenteling had voor de boekenmarkt fatale gevolgen. De uitgeverijen waren genationaliseerd en van 50 vooroorlogse uitgeverijen bleven er maar 13 over die onder controle van de regeringspartij stonden. De boekenproductie in de gebleven uitgeverijen werd strikt gereguleerd, want de communisten waren zich er heel goed van bewust hoe groot de macht van het geschreven woord is. De communisten zetten verder de enige literaire norm door, die onnatuurlijk geschapen werd volgens ideologische criteria in de zin van het socialistische realisme. Literatuur die niet aan criteria van de nieuwe literatuur voldeed, werd veroordeeld tot andere vormen van bestaan. Na 1948 was de Tsjechische literatuur verdeeld in drie communicatiekringen – de officiële literatuur die gereguleerd werd door de heersende regeringsmechanismen, de ondergrondse literatuur (zgn. samizdat) en de literatuur in ballingschap. De laatste twee circuits, hoewel ze zonder publicatiemogelijkheden in hun huiselijke context bleven, verzekerden een evenwicht en mogelijkheid van een verdere ontwikkeling van het Tsjechische literaire systeem en na de collaps van de schematiserende norm, waren ze aan het begin van de jaren zestig, toen de politieke

² Voor meer gedetailleerde beschrijving zie Wilken Engelbrecht: “Zlaté ostruhy, kaptán Bontekoe, modré pondělky... K obrazu nizozemské literatury v Čechách,” in: Milan Hrala & Johanka Sotolová (eds.): *Český překlad II (1945-2004)*. Praha 2005, pp. 227-243.

situatie losser begon te worden, voorbereid om naar het centrum te verschuiven.³ Laten we nu kijken hoe deze verandering de vertaalde literatuur uit het Nederlandstalige gebied weerspiegelde.

Het begin van de jaren vijftig was ook een moeizame tijd voor de Nederlandse literatuur, die nauwelijks werd vertaald. In het geval van de Nederlandse literatuur kan men zeggen dat deze situatie niet alléén maar een verandering van het regime heeft veroorzaakt, maar ook een samenspel van meerdere factoren is. Inderdaad zouden de censuur of andere repressieve onderdelen meer invloed op de Nederlandse literatuur kunnen uitoefenen, maar daar waren eigenlijk weinig redenen voor. De vertaalde Nederlandse literatuur behield dankzij de oriëntatie op de marginale literatuur een perifere positie in het Tsjechische systeem en dit type van de literatuur was te weinig innovatief om invloed uit te kunnen oefenen. Daarom was de Nederlandse literatuur niet zo “gevaarlijk” als andere Europese literaturen die in het interbellum invloedrijk waren. Niettemin behoorde de Nederlandse literatuur toch tot de literaturen van West Europa en in de tijden van het strenge stalinisme kwam ze niet overeen met idealen over lectuur van de mens in de socialistische maatschappij. Bovendien is de meest actieve vooroorlogse vertaalster Lída Faltová aan het eind van de oorlog gestorven. Niet alleen de Nederlandse literatuur bevond zich een ingewikkelde situatie, maar ook was er niemand in het Tsjechische literaire milieu die de vertalingen uit het Nederlandstalige gebied overnam en de toon zou kunnen aangeven.

Deze situatie kan ook vanuit een ander perspectief beschreven worden. Het was niet alleen zo dat de Nederlandse literatuur de vastgestelde schematiserende norm niet zou kunnen vervullen, maar ook dat de Nederlandse literatuur zich zelf in een ingewikkelde situatie bevond. Na de Tweede Wereldoorlog was de literaire ontwikkeling in Nederland gedestabiliseerd. Willem Frederik Hermans typeert deze situatie heel mooi: “*Sedert Du Perron’s heengaan, lijkt een deel van onze letteren op een kinderkamer, waar vader niet thuis is. Iemand doet wat, een ander zegt: oh, als vader dat eens wist.*”⁴ In de periode van destabilisatie en kristallisatie kon de Nederlandse literatuur moeilijk een bron worden voor andere literaturen. Hiermee verwijs ik naar Even-Zohar en zijn concept van afhankelijke literaire systemen.⁵

³ Aan deze periode in de Tsjechische literatuurgeschiedenis heeft Michal Bauer een monografie gewijd. Zijn onderzoek richt zich vooral op het institutionele niveau en beschrijft een positie van belangrijke instituties in het literaire proces en proces van het vormen van verschillende normen. Zie Michal Bauer: *Ideologie a paměť. Literatura a instituce na přelomu 40. a 50. let 20. století*. Jinočany 2003. 359p.

⁴ Ton Anbeek: *Geschiedenis van de literatuur in Nederland 1885-1985*. Amsterdam 1999, p.179

⁵ Itamar Even-Zohar: “Polysystem studies,” in: *Poetics today* 11, nr. 1 (1979), pp. 1-268.

Wat uit deze crisis is gekomen, was helaas niet van toepassing voor het vertalen naar het Tsjechisch, omdat de vertalingen onder de invloed van het officiële literaire circuit waren en hun productie werd beperkt. Dus voor de hele, tot nu toe zeer gewaardeerde lijn van het naoorlogse Nederlandse proza was helaas weinig interesse. De experimentele en existentiële lijn was toen taboe en omdat deze lijn nauw verbonden was met de geest van die tijd, ontbreken tot het heden de vertalingen van belangrijke auteurs van die tijd, zoals Anna Blaman of Bert Schierbeek. Aan de Nederlandse poëzie besteedden de Tsjechische vertalers vroeger al bijna geen aandacht en zo bleef het ook na de oorlog.

Met Willem Frederik Hermans en Simon van het Reve (toen hij zich nog zo noemde) was dat anders. Later probeerde de vertaalster Olga Krijtová (over haar zal nog gesproken worden) *De donkere kamer van Damocles* te vertalen aan te bevelen, maar Hermans gaf nooit toestemming. Dat was zijn vorm van het protest tegen de politieke situatie in het toenmalige Tsjecho-Slowakije. Reacties op de uitgave van Van het Reve's boek *De Avonden* waren in Nederland heel divers. Het duurde een zekere tijd totdat een positieve mening over dit boek overheerste, maar al toen bleek dat dit boek op specifieke thema's van de Nederlandse literatuur en cultuur aansloot en op zijn bijzondere manier reageerde. De reden, waarom Reve nooit naar het Tsjechisch werd vertaald was uiteindelijk heel prozaïsch: Toen Olga Krijtová aan Reve voorstelde dat ze zijn gedichten (*De Avonden* vond ze persoonlijk niet leuk om te vertalen! Dat bevestigt weer de hypothese over de sleutelpositie van de vertaler in het proces van de beeldvorming die sinds de vooroorlogse periode zichtbaar is) graag wilde vertalen, werd ze afgewezen met de simpele uitleg dat Tsjecho-Slowakije te weinig voor de auteursrechten betaalde. Sommige feiten kan men dus moeilijk uit verschillende literaire procédés afleiden.⁶

Pas aan het eind van de jaren vijftig begon Olga Krijtová haar vertalingen uit te geven. Zij is de vertaalster die de rol van Lída Faltová eigenlijk overnam. Over haar keuze van de boeken spreekt ze zo: "*Men wil natuurlijk iets brengen, wat in inheemse literaire tuinen nog niet bloeit. Dat óók, maar meestal zoekt men (...) naar iets wat een zekere verwantschap met het hier bestaande beeld vertoont. Men zoekt naar trefpunten, raakvlakken, het herkenbare.*"⁷ Juist daarom is haar vertaalwerk gekenmerkt door grote verscheidenheid die vaak door maatschappelijke omstandigheden werd veroorzaakt en die nu moeilijk is te beoordelen. Naast populaire boeken richtte ze haar aandacht ook op Nederlandse klassieken en recente literatuur. In de jaren zestig, toen de maatschappelijke situatie vrijer werd, konden auteurs die in de jaren

⁶ Meer aandacht aan deze periode besteed ik in mijn artikel "Nizozemská literatura v českém kulturním kontextu 40. a 50. let." In *AUPO FPh, Studia Moravica V, Symposiana*. Olomouc 2007, pp. 71-75

⁷ Olga Krijtová: "Het (zelf)beeld van de Nederlandse letterkunde in Tsjechië." In *Praagse perspectieven* 2. Praha 2004, p. 92.

vijftig een publicatieverbod hadden, weer publiceren. In deze tijd debuteerden enkele grote auteurs en de Tsjechische literatuur van het ideologische dictaat werd losser. De vertalingen vanuit het Nederlands reflecteerden deze verandering echter niet. In deze jaren sloten de vertalers zich aan bij de vooroorlogse traditie en verschenen er weer vertalingen van marginale literatuur. Pas vlak voor 1968 verschenen twee verhalen van Jan Wolkers. Olga Krijtová heeft ook zijn boek *Een roos van vlees* ter uitgave voorbereid, maar de uitgave werd in 1969 vernietigd. Deze vertaling heeft pas in 2006 de weg naar lezers gevonden.

De gebeurtenissen in augustus 1968 waren niet slechts voor de literaire ontwikkeling een grote breuk, maar ook de repressieve mechanismen en de macht van de censuur werden weer versterkt. De literatuur kon geen ander beeld van de realiteit weergeven dan voor de officiële literatuur toegestaan was. Het was bijna onmogelijk om een actuele of een kritische vertaling door te zetten. Over elk boek moest men uitgebreide rapporten schrijven en elk boek werd vanuit het ideologische perspectief beoordeeld. Daarom werd er in deze periode zoveel marginale literatuur uitgegeven. Verder verschenen de vertalingen van de Nederlandse klassieken zoals Louis Couperus en Willem Elsschot. Wat merkwaardig is, is dat er in die tijd enige vertalingen van Hugo Claus uitgegeven konden worden. Bij deze auteurs werd vaak in een keuringsrapport nadruk gelegd op andere aspecten die niet in tegenstelling waren met een toegestane norm. Vertalingen met meer recente thema's werden pas aan het eind van de jaren tachtig gepubliceerd, maar vooral als fragmenten gebruikt in het tijdschrift *Světová literatura*.

Het is heel bijzonder dat de Nederlandse vertalingen van de jaren zeventig en tachtig in heel grote oplagen werden uitgegeven. Oplagen van ongeveer 50.000 exemplaren waren bijna standaard en bijv. *De boeken der kleine zielen* van Luis Couperus in oplage van 49.600 werden in één maand verkocht! Zo'n nummer is heel verrassend, vooral om de reden dat in deze tijd de objectieve kritiek eigenlijk niet bestond en de media toen een andere rol speelden dan tegenwoordig. Olga Krijtová heeft gelijk als ze zegt: "*Het vertaalde boek was in een bepaalde periode in het doelland (...) nuttig en belangrijk, als scheen het in het land van herkomst vaak omstreden te zijn. De metatekst – en het metabeeld – bleek dus belangrijker dan de prototekst.*"⁸ Frappant is dat het beeld van de Nederlandse literatuur min of meer correspondeert met dat in andere postcommunistische landen, zoals Polen en Hongarije. Er kan worden verondersteld dat de functie van de literatuur heel nauw samenhangt met een sociaal-maatschappelijke context, maar tot nu toe bestaat er helaas geen overkoepelend literair-sociologisch onderzoek dat deze functies zou beschrijven.

⁸ *Ibidem.*, p. 93.

In 2003 is er in het literaire tijdschrift *Host* een uitgebreide enquête gehouden, waarin de redacteurs een vraag hebben gesteld aan verschillende schrijvers, critici en wetenschappers hoe de functie van de literatuur in de loop van de jaren negentig is veranderd. Sommige van de respondenten hebben verwezen naar het feit dat de literatuur vroeger een geprivilegieerde positie had binnen verschillende sociale activiteiten. Na de omwenteling heeft ze, dankzij een snelle ontwikkeling van de media en een groot aantal mogelijkheden van sociale activiteiten, deze positie verloren. Dit feit heeft helaas de hedendaagse productie van de literatuur uit het Nederlandstalige gebied ook getroffen. In tegenstelling tot de oudere generatie wordt vandaag de kwaliteit van vertaalde boeken bekeken en worden zulke auteurs vertaald die in hun oorspronkelijke context geprezen en vaak besproken zijn (o.a. Cees Nooteboom, Harry Mulisch, Arnon Grunberg, Margriet de Moor, Hafid Bouazza, Tessa de Loo, Arthur Japin, Kristien Hemmerechts enz.).⁹

In de loop van de jaren negentig is ook het vertalen van de Nederlandse literatuur geïnstitutionaliseerd en vertalers verloren hun positie van aanraders en culturele bemiddelaars. Tegenwoordig werken vertalers meestal in opdracht voor uitgeverijen die via verschillende boekenbeurzen en fondsen vaak een goede overzicht van het Nederlandse literaire leven hebben. De laatste jaren zijn in het teken van goede samenwerking tussen uitgevers en het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds en het Vlaams Fonds voor de Letteren. Deze fondsen helpen met de uitgave en promotie van het boek en ondersteunen ook opleidingen voor vertalers. De Nederlandse literatuur krijgt in de afgelopen jaren ook meer aandacht in media, bijzonder in de pers. Over uitgegeven boeken uit het Nederlandstalige gebied wordt in de kranten weliswaar geschreven, maar de recensenten bekritiseerden vaak het boek zonder het in een context te plaatsen of zonder enige interpretatie een standpunt in te nemen zodat er geen coherent beeld van de hedendaagse Nederlandse literatuur wordt gesuggereerd. Kwalitatief betere kritieken leveren literaire tijdschriften zoals *Host* of *Labyrint* of de internet server voor wereldliteratuur *iliteratura*, maar hun invloed op de verkochte titels is misschien niet zo groot als in het geval van de dagbladen.

Het lijkt dat het tegenwoordig goed met de Nederlandse literatuur in Tsjechië gaat. Positief is dat er gemiddeld twee of drie vertalingen per jaar verschijnen, oplagen voor zo'n klein taalgebied relatief hoog zijn (meestal tussen 1000 en 1500 exemplaren), de uitgegeven boeken aandacht van media kregen en door kritiek worden besproken.

⁹ Een goed overzicht van vertaalde boeken en uitgeverijen die de Nederlandse literatuur op de markt brengen biedt het artikel van Veronika Havlíková: "Nederlandstalige literatuur in Tsjechië sinds 1990. Receptie van de Nederlandse en Vlaamse literatuur sinds de val van de muur," in: *Neerlandica extra muros* 42 no. 3 (2004), pp. 26-32.

Nederlandse boeken moeten nog hun vaste plaats vinden in edities van Tsjechische uitgevers en bij Tsjechische lezers.¹⁰ Hopelijk mogen we over enkele jaren concluderen dat het met de Nederlandse literatuur nog beter gaat en dat de verkoopcijfers ook deze stelling zullen ondersteunen.

Bibliografie

- Anbeek, T.: *Geschiedenis van de literatuur in Nederland 1885-1985*. Amsterdam: De Arbeiderspers, 1999.
- Bauer, M.: *Ideologie a pamět'. Literatura a instituce na přelomu 40. a 50. let 20. století*. Jinočany: H&H, 2003. 359p
- Even-Zohar, I.: "Polysystem studies." In: *Poetics today* 11, nr. 1 (1979), p. 1-268.
- Engelbrecht, W.: "Zlaté ostruhy, kapitán Bontekoe, modré pondělky... K obrazu nizozemské literatury v Čechách," in: M. Hrala & J. Sotolová (eds.): *Český překlad II (1945-2004). Sborník příspěvků z kolokvia, které se konalo v Ústavu translatologie FF UK v rámci výzkumného záměru Základy moderního světa v zrcadle literatury a filozofie (MSM 0021620824) v Praze 8. dubna 2005*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta 2005, pp. 227-243.
- Fruhwirtová, L.: "Nizozemská literatura v českém kulturním kontextu 40. a 50. let." In *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Philosophica. Studia Moravica V, Symposiana*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. pp. 71-75
- Havlíková, V.: "Nederlandstalige literatuur in Tsjechië sinds 1990. Receptie van de Nederlandse en Vlaamse literatuur sinds de val van de muur," in: *Neerlandica extra muros* 42 no. 3 (2004), pp. 26-32.
- Krijtová, O.: "Het (zelf)beeld van de Nederlandse letterkunde in Tsjechië." In *Praagse perspectieven 2*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2004. pp. 91-94
- "Postavení a funkce literatury." In *Host* 19, nr. 7 (2003), pp. 36-48

¹⁰ In de afgelopen jaren lijkt ook deze situatie langzamerhand beter te worden en uitgeverijen Argo en Paseka geven systematischer Nederlandse literatuur uit.

Nederland en jonge Nederlanders van Tsjechië? Resultaten van een enquête.

Hans Renner (Groningen)

Sinds de Fluwelen Revolutie in 1989 die aan ruim veertig jaar communistische onderdrukking in Tsjechoslowakije een einde maakte, integreert de Tsjechische Republiek met succes in de westerse structuren. Het land werd lid van de NAVO in het jaar 1999 en daarmee bondgenoot van Nederland. In mei 2004 trad Tsjechië toe tot de Europese Unie waarvan Nederland reeds sinds de oprichting lid is.

De Tsjechische Republiek en het Koninkrijk der Nederlanden zijn twee Europese landen die steeds intensiever met elkaar samenwerken. Nederland is bijvoorbeeld de tweede grootste investeerder in Tsjechië na Duitsland. In de periode 1993-2004 bedroegen de directe Nederlandse investeringen in dit land de respectabele som van 13,7 miljard Euro. In Tsjechië zijn vrijwel alle Nederlandse multinationals vertegenwoordigd, waaronder ABN-Amro, AHOLD, ING, Philips, Shell en Unilever. Het aantal Nederlandse toeristen in de Tsjechische Republiek stijgt gestaag, in het bijzonder de laatste jaren, met als gevolg dat Tsjechië van alle Midden- en Oost-Europese landen de grootste toeristenstroom uit Nederland aantrekt. Het gaat thans om meer dan 250.000 geregistreerde Nederlandse vakantiegangers per jaar.

In Europa hebben Tsjechië en Nederland weliswaar twee verschillende verledens, maar dankzij de Europese integratie een gezamenlijke Europese toekomst. De volgende vraag dient zich aan: wat weet de jonge generatie van de straks academisch gevormde Tsjechen van Nederland en wat weten de Nederlandse studenten van Tsjechië? Valt het met de wederzijdse kennis van beide landen mee of valt deze kennis juist tegen?

Om deze vraag te beantwoorden werd in het voorjaar van het jaar 2003 aan de Filosofická Fakulta van Univerzita Palackého te Olomouc en aan de Letteren Faculteit van de Rijksuniversiteit Groningen een enquête gehouden onder 100 Tsjechische en 100 Nederlandse studenten in dezelfde leeftijdsgroep, tussen 20 en 22 jaar.

Wat werd de studenten gevraagd? Eerst de vragen aan Tsjechische studenten:

Wat weten wij van Nederland?

- 1. Schrijf drie begrippen, die bij u opkomen wanneer u het woord Nederland hoort.*

U mag geen Nederlandse steden noemen.

2. Noem drie namen van belangrijke Nederlandse personen uit het heden of verleden.

3. Noem drie Nederlandse historische gebeurtenissen.

Antwoord s.v.p. zelfstandig, u heeft hiervoor 5 minuten tijd.

De eerste vraag: welke begrippen noemden de jonge Tsjechen het meest wanneer het woord *Nizozemí*, Nederland, viel?

TSJECHEN: BEGRIPPEN BIJ HET WOORD NEDERLAND

1. Tulpen / bloemen	68%
2. Windmolens	46%
3. Kaas	40%
4. Drugs, marihuana, coffeeshops	21%
5. Polders / drooglegging	16%
6. Klompen	12%
7. Euthanasie	8%
8. Homohuwelijken / homotolerantie	7%
9. Kanalen / grachten	7%
10. Voetbal / Ajax	6%
Geen antwoord:	2%
Eén goed antwoord	1%
<i>Totaal onvoldoende gezamenlijk:</i>	<i>3%</i>

Welke conclusie kunnen wij hieraan verbinden? Er bestaat bij de meeste Tsjechische respondenten, bij 44 %, **een traditioneel beeld van Nederland**; een combinatie van drie begrippen uit de volgende vijf die het Nederlandse beeld naar buiten traditioneel uitdragen: **tulpen, molens, kaas, klompen** en **polders**.

Hiernaast komt bij de jonge Tsjechen een ander beeld naar voren, een **gemengd beeld**, dat wil zeggen een mix van traditionele elementen met elementen van deze tijd, waardoor Nederland in Europa bekend staat. Het is een beeld van **drugs, euthanasie** en **homotolerantie**. Maar liefst 28% van de respondenten heeft zich dit beeld eigen gemaakt.

Worden drugs, euthanasie en homohuwelijken door de jonge Tsjechen als positief ervaren of juist niet? Op deze vraag geeft deze enquête geen antwoord, aangezien niet werd gevraagd naar een waardeoordeel.

En nu de belangrijkste Nederlandse personen in de Tsjechische studentenogen. Ook hier zien wij grote overeenstemming onder de respondenten.

TSJECHEN: BEKENDE NEDERLANDERS

1. Willem van Oranje	40%
2. Rembrandt van Rijn	33%
3. Erasmus van Rotterdam	25%
4. Vincent van Gogh	21%
5. Koningin Beatrix	15%
6. Comenius / Jan Amos Komenský	7%
Geen antwoord:	15%
Eén goed antwoord	16%
Volledig verkeerd antwoord:	2%
<i>Totaal onvoldoende gezamenlijk:</i>	33%

Top drie: **Willem van Oranje, Rembrandt van Rijn en Erasmus van Rotterdam**, gevolgd door Vincent van Gogh, koningin Beatrix en Comenius (Jan Amos Komenský). Daarna volgen onder anderen de schilders Hieronymus Bosch, Anthonie van Dyck en Peter Paul Rubens, voetballers zoals Van der Sar en Edgar Davids (overigens passeert praktisch het hele Nederlandse elftal uit het belangrijke voetbaljaar 2003 in deze enquête de revue), wij komen verder de vermoorde Pim Fortuyn tegen, maar ook de inmiddels overleden prins Bernhard von Lippe-Biesterfeld en de Vlaamse legendarische held Tjil Uilenspiegel.

Enkele rariteiten. Als Nederlanders worden door de Tsjechen opgevoerd: Vasco da Gama, Hans Christian Andersen, René Descartes en Angela Davis. Opvallend is dat liefst 17% van de Tsjechische studenten geen één Nederlandse persoon weet te noemen.

Een belangrijke opmerking: een deel van de Tsjechen beschouwt het begrip Nederland kennelijk niet als een aparte entiteit, als de 'Noordelijke Nederlanden'. Men rekent Vlaanderen er ook bij en ziet het gehele gebied in een breder historisch en cultureel verband, als 'de Lage Landen'. Dit verklaart waarom namen als Van Dyck, Rubens of Tjil Uilenspiegel op de Tsjechische lijst voorkomen.

Het Tsjechische antwoord op de derde vraag versterkt verder deze indruk.

De vraag luidde: "*Noem drie Nederlandse historische gebeurtenissen*". Geen gemakkelijke vraag, maar aangezien zich onder de 100 respondenten uit Olomouc ook 39 studenten geschiedenis bevonden, was het beantwoorden van deze vraag zeker mogelijk. Het antwoord op deze vraag was in ieder geval zeer gevarieerd.

TSJECHEN: DRIE NEDERLANDSE HISTORISCHE REVENIEN

1. Nederlandse Opstand / Tachtigjarige Oorlog / iská buržoázní revoluce	39%
2. Stichting van / toetreding tot de EG / EU	14%
3. Duitse bezetting in de Tweede Wereldoorlog	12%
Geen antwoord:	34%
Eén goed antwoord	12%
Volledig verkeerd antwoord:	3%
<i>Totaal onvoldoende gezamenlijk:</i>	<i>49%</i>

Inderdaad, op de eerste plaats prijkt de 80-jarige oorlog. Een gezamenlijk Noord- en Zuid-Nederlands historisch evenement bij uitstek. Pikant is dat 20% van de Tsjechische studenten voor deze historische gebeurtenis de oude marxistisch-leninistische term *Nizozemská buržoázní revoluce* gebruiken, oftewel de “Nederlandse bourgeois revolutie”. En dit veertien jaar na afschaffing van het communisme! De tweede plaats wordt ingeruimd voor Nederland en de Europese Unie en op de derde plaats komt de nazistische bezetting in de Tweede Wereldoorlog.

Verder hebben de Tsjechen een scala aan historische gebeurtenissen opgevoerd variërend van de Glorious Revolution in 1688 tot de Slag bij Arnhem in 1944, van de begrafenis van Comenius tot de moord op Pim Fortuyn en van de stichting van Nieuw Amsterdam tot de “legalisering van marihuana door Nederlanders”. Opmerkelijk is dat 34% Tsjechen überhaupt geen antwoord op deze vraag wist te geven. Verkeerde antwoorden, zoals “Kristalnacht” waren er ook.

Nu het Nederlandse deel van deze enquête. Wat weten de jonge Nederlanders van Tsjechië? Een opmerking vooraf. Wanneer ik met mijn Nederlandse universitaire collegae over dit onderzoek sprak, vertoonden zij hetzelfde sceptische reactiepatroon. Zij waren er vast van overtuigd dat de Nederlandse studenten minder van Tsjechië zouden afweten dan de Tsjechische studenten van Nederland. Anders gesteld, zij schatten het Nederlandse kennisniveau met betrekking tot Tsjechië lager in dan het Tsjechische kennisniveau van Nederland. Laten wij nagaan of de resultaten van deze enquête hen in het gelijk hebben gesteld.

Welke begrippen met betrekking tot de Tsjechische Republiek hebben de jonge Nederlandse studenten genoemd?

**NEDERLANDERS: BEGRIPPEN BIJ DE NAAM TSJECHISCHE
REPUBLIEK**

1. Praagse Lente	43%
2. (president) Václav Havel	22%
3. Deling van Tsjechoslowakije	21%
4. Communisme / voormalig communistisch land	11%
5. Bier / pivo	10%
6. Slowakije	10%
7. Karelsbrug	8%
8. Bohemen / Moravië	6%
Geen antwoord:	5%
Eén goed antwoord	13%
<i>Totaal onvoldoende gezamenlijk:</i>	<i>18%</i>

De top drie wordt gevormd door Praagse Lente, Václav Havel en de deling van Tsjechoslowakije. Dat (oud-president en oud-dissident) Havel voor Tsjechië zo hoog scoort, heeft geen verbazing. Hij is zowel in, als buiten Europa, de belichaming van de strijd voor mensenrechten geworden. Een persoon die overal respect en bewondering oogst. Wat dit betreft kan wellicht alleen de Zuid-Afrikaanse politicus en vrijheidsstrijder Nelson Mandela zich met hem meten.

Interessant is echter de eerste plaats voor de hervormingsbeweging uit de jaren zestig, voor de *Praagse Lente*. En niet bijvoorbeeld voor de “*Fluwelen Revolutie*”. Hoe valt deze eerste plaats te verklaren? Het antwoord is niet eenvoudig te geven. In elk geval speelt hierin de volgende factor een belangrijke rol. Op de middelbare scholen in Nederland, zeker op het niveau van het VWO, wordt de Praagse Lente en de daarop volgende militaire interventie van de Sovjetunie en haar bondgenoten in de geschiedenislessen behandeld. Maar het is goed mogelijk dat de uitdrukking Praagse Lente ook gemakkelijk in het gehoor en daarmee ook in de memorie van deze voormalige middelbare scholieren ligt. Verder werden relatief vaak genoemd: communisme/voormalig communistisch land; bier/pivo en Karelsbrug (beide kennelijk opgevoerd door de Nederlandse bezoekers aan Praag); Slowakije en voorts Bohemen/Moravië (de historische benamingen van de Tsjechische kroonlanden). Andere associaties waren: voormalig satelliet van de Sovjetunie, voormalig Oostblokland, Fluwelen Revolutie, wateroverlast van zomer 2002, een goedkoop vakantieland en arm (!).

Wat direct opvalt, is het gegeven dat anders dan bij de Tsjechen over Nederland, bij de Nederlanders over Tsjechië geen sterk eensluidend beeld bestaat. Het moge bovendien duidelijk zijn dat de Nederlanders meer moeite hadden om begrippen met betrekking tot

Tsjechië te noemen (18%). Verkeerde antwoorden waren er ook, zoals “oorlog tussen Tsjechië en Slowakije”.

Wat de lijst belangrijke Tsjechische personen betreft, deze zag er als volgt uit:

NEDERLANDERS: BEKENDE TSJECHEN	
1. Václav Havel	57%
2. Jan Hus	13%
3. Pavel Nedvěd	13%
4. Jan Koller	10%
5. Franz Kafka	7%
6. Alexander Dubček	7%
Geen antwoord:	26%
Eén goed antwoord	22%
Volledig verkeerd antwoord:	4%
<i>Totaal onvoldoende gezamenlijk:</i>	52%

Havel is de onomstreden winnaar met Jan Hus op de gedeelde tweede plaats. De keuze voor hem is zeer begrijpelijk bij respondenten uit een land met een protestantse traditie. Dan komen de verrassingen: de Tsjechische voetbalvedetten Nedvěd en Koller. Ook de Praags-Duitse schrijver Franz Kafka op de vijfde plaats mag een verrassing heten. Kennelijk draagt de jarenlange toeristische campagne in Praag als *zijn* stad bij tot zijn populariteit. De leider van de Praagse Lente Alexander Dubček is nog altijd goed voor 7% van de stemmen. Voorts werden ongeveer alle spelers van het Tsjechische nationale voetbalteam genoemd. Dit had ongetwijfeld te maken met het feit dat het jaar 2003 het jaar van het Europese voetbalkampioenschap was en dat beide landen zich bovendien in dezelfde speelgroep bevonden. Eén keer of twee keer noemden de Nederlanders de componist Bedřich Smetana, student Jan Palach, de heilige Wenceslaus en de schrijver Milan Kundera.

Maar liefst 30% van Nederlanders wist echter geen enkele Tsjechische persoon te bedenken. Tot belangrijke Tsjechen werden in deze enquête verheven (wij zijn inmiddels in de rubriek “*rariteiten*” beland) o.a. de Roemeense communistische dictator Nicolae Ceausescu (liefst driemaal), voorts de Joegoslavische leider Tito, de legendarische Praagse Golem (overigens geen mens maar een reuzepop gemaakt uit klei), de Poolse vakbondsleider en later president Lech Walesa, de Habsburgse keizerin Sisi en ook de Russische componist Sergej Rachmaninov.

Nu nog de antwoorden op de laatste vraag naar drie historische Tsjechische gebeurtenissen. Ter informatie, ook in de Nederlandse respondentengroep bevond zich een aanzienlijk deel studenten geschiedenis, namelijk 71.

Zo zag het Nederlandse antwoord op de derde vraag er uit:

**NEDERLANDERS: DRIE TSJECHISCHE HISTORISCHE
GEBEURTENISSEN**

1. Praagse Lente	66%
2. Splitsing Tsjechoslowakije	57%
3. Problematiek Sudeten-Duitsers (bezetting Sudetenland door Hitler / verdrijving na de oorlog	8%
4. Toetreding van Tsjechië tot de EU	7%
5. Ontstaan van Tsjechoslowakije	6%
6. Inlijving van Tsjechië door Hitler	5%
Geen antwoord:	8%
Eén goed antwoord	19%
Volledig verkeerd antwoord:	4%
<i>Totaal onvoldoende gezamenlijk:</i>	<i>31%</i>

De Praagse Lente op de eerste en de splitsing van Tsjechoslowakije op de tweede plaats zorgen niet voor een verrassing. De problematiek van de Sudeten-Duitsers op de derde plaats daarentegen wel. Dat de Sudeten-Duitsers zo hoog op de lijst eindigden, is te verklaren door de aandacht die het thema in de Nederlandse media - en met name in de schrijvende pers – kreeg in de periode voorafgaand aan het houden van de enquête. Op de vierde plaats komt de Tsjechische toetreding tot de EU, gevolgd door het ontstaan van Tsjechoslowakije in 1918 en de inlijving/bezetting van het land door Hitler.

De rest van de antwoorden was wederom zeer gevarieerd: van de Praagse defenestratie in 1618 tot de val van het communistische regime in 1989 en van de vlucht van de Winterkoning uit Bohemen in 1620 tot de overstroming van het land in de zomer van 2002.

Opmerkelijk detail: 8% Nederlandse respondenten wist geen antwoord op deze vraag te formuleren, terwijl nog eens 23% de vraag onvoldoende antwoordde. De verkeerde antwoorden met betrekking tot de Tsjechische geschiedenis waren er ook, ik noem slechts de Slag bij Kosovo Polje tussen de Serviërs en Turken in 1389, (Bitva na Kosově poli) als voorbeeld.

Conclusie

Vooropgesteld: deze enquête geeft zeker geen afdoende beeld van het kennisniveau van het desbetreffende land bij de jonge generatie in het andere land. Het is slechts een indicatie. Daarbij komt, dat deze jonge respondenten allesbehalve representatief zijn voor de hele jeugd in hun respectievelijke land. Het zijn universitaire studenten die later tot de maatschappelijke elite zullen behoren. En dan nog studenten uit twee faculteiten waar talen, geschiedenis en kunsten worden onderwezen. Een doorsnee student in beide landen zal op deze vragen waarschijnlijk lager scoren, laat staan een werkende jongere.

Er is echter nog een reden waarom wij deze resultaten dienen te relativiseren. De begrippen met betrekking tot Nederland uit de eerste vraag zijn door de Tsjechen opvallend gemakkelijk beantwoord. Dit hoeft echter geen verdienste te zijn van de Tsjechische studenten en ook niet van het Tsjechische onderwijs. Dit is een Nederlandse verdienste. Het is een gegeven dat Nederland, een handelsstaat bij uitstek, van alle Europese landen wellicht over de sterkste ***corporate identity*** beschikt. Anders gesteld, in een vergelijkbaar onderzoek met betrekking tot Portugal of Bulgarije zullen de Tsjechische studenten lager zal scoren dan in dit onderzoek over Nederland.

Men kan op grond van deze enquête inderdaad vaststellen dat de Tsjechische studenten uit Olomouc iets meer van Nederland afweten dan de Nederlandse studenten in Groningen van Tsjechië. Toch dient te worden benadrukt dat het wederzijdse kennisniveau elkaar minder ontloopt dan op het eerste gezicht lijkt. Wanneer wij kijken naar het aantal studenten dat alle antwoorden (dat waren er 3x3, dus negen) goed had, dan waren het 10 Nederlanders en 11 Tsjechen.

Dat neemt echter niet weg dat het kennisniveau zonder meer aan de lage kant is. In beide landen. De volgende verklaring dient zich aan: kleine Europese landen zoals Nederland en Tsjechië verkeren in het nadeel vergeleken met de grote Europese landen zoals Engeland, Frankrijk, Duitsland of Rusland. Deze Europese machten hebben in de geschiedenis altijd een prominente plaats voor zich opgeëist. In het onderwijs (o.a. bij geschiedenis) in de afzonderlijke Europese landen schenkt men dan ook aan de kleine landen minder aandacht dan aan de grote. Terwijl landen als Nederland en Tsjechië ook een aanzienlijke bijdrage hebben geleverd aan de Europese historische, culturele, economische en wetenschappelijke schatkist. Met andere woorden, de kleine landen worden in het algemene Europese besef dat zich met de voortschrijdende Europese integratie voorzichtig aftekent, ondergewaardeerd.

Een uniform Europees geschiedenishandboek voor alle Europese middelbare scholieren met aandacht voor de culturele en wetenschappelijke bijdragen van kleine landen zou een oplossing kunnen brengen. Maar zo ver is het nog lang niet. Met als gevolg dat het kennisniveau daarom waarschijnlijk nog lang laag zal blijven.

In dit licht bezien is het in het jaar 2003 geopende Nederlandse en Vlaamse kenniscentrum voor taal en cultuur in Olomouc, het *Erasmianium*, van grote betekenis. Immers, het draagt bij tot de verspreiding van kennis over Nederland en Vlaanderen in de Tsjechische Republiek. En dit is, mede gezien de toch wel teleurstellende resultaten van de hier besproken enquête, hard nodig.

**Tolken in het curriculum van de vakgroep neerlandistiek
aan de Faculteit Letteren te Olomouc**

Eva Toufarová (Olomouc)

De neerlandistiek te Olomouc is met haar 9 leerkrachten en 70-80¹ studenten de grootste vakgroep Nederlands op het Tsjechische grondgebied. De grote bemensing van de vakgroep maakt het de studenten mogelijk om naast verplichte vakken een keuze te maken uit een breed aanbod van facultatieve vakken waaronder ook tolken.

De neerlandistiek van Olomouc biedt twee studierichtingen² aan – Nederlandse filologie (BA-studie en MA-studie) en Nederlands met nadruk op economie (BA-studie). Vanaf september 2007 kan men in Olomouc ook Nederlands met nadruk op vaktaal (MA-studie) studeren, waarmee de praktische richting ook ‘compleet’ is.

Het tolken komt in alle types studie telkens één keer voor als verplicht vak en verder wordt het voor geïnteresseerden aangeboden als facultatief vak. Op die manier maken onze studenten naast met linguïstiek, literatuur of vertalen ook kennis met deze optie en kunnen dan aan de hand van eigen ervaring en/of in overleg met de docent voor zichzelf bepalen of ze met tolken verder willen doorgaan of ze zich liever op een ander gebied zullen concentreren.

Tot vandaag de dag boden we geen translatologische studierichting aan en heeft het tolken in ons curriculum slechts een marginale positie gehad. Dit zal vanaf het academiejaar 2007/8 gedeeltelijk veranderen dankzij bovengenoemde nieuwe studierichting. Maar toch schijnt het tolken in het kader van neerlandistiek te Olomouc eerder een middel dan het doel te zijn.

In de beginfase, vooral bij lagere jaars die tolken volgen, wordt uitgegaan van het idee uit dat tolken een interessante aanvulling kan bieden op het taalverwervingsproces waar de studenten doorheen moeten. We werken namelijk met studenten die – op enkele uitzonderingen na – aan het begin van hun studie over nul kennis van het Nederlands

¹ Het aantal studenten varieert per jaar en is elk jaar afhankelijk zowel van het aangeboden type studie als van het aantal voor het toelatingsexamen geslaagde studenten.

² Voor meer informatie zie http://netherlandistics.upol.cz/?page_id=73

beschikken. In het eerste jaar is het echter de bedoeling om de studenten van nul- naar een basisniveau³ te brengen. Dat dit mogelijk is en het ook inderdaad gebeurt, is te zien aan de resultaten van de internationale examens CNaVT⁴ waar onze eerstejaars voor het niveau PTTT en vanaf 2006 ook voor PTPB meestal goed slagen.

In het eerste en gedeeltelijk ook nog in het tweede studiejaar leren onze studenten het Nederlands met behulp van de audiolexicale methode *Spreeken is zilver...*⁵. Deze methode bevordert op een speelse wijze verschillende taalvaardigheden (luisteren, begrijpen, spreken, lezen en schrijven). Door gebruik te maken van authentiek en praktijkgebonden materiaal, door herhalen, luisteren en uitbeelden kan het Nederlands goed geleerd worden. Al vanaf het begin wordt het Nederlands de voertaal tijdens de taalverwervingslessen. Naast verbale communicatie legt men ook nadruk op non-verbaal communiceren wat per taalregio en cultuurgebied verschilt.

In het verleden kon men na het intensieve eerste jaar al vanaf het derde semester beginnen met tolken. Nieuwe studieregelingen en ontwikkelingen van hoger onderwijs in Tsjechië brachten wel bepaalde veranderingen in het curriculum van onze vakgroep, toch wisten wij de tolkcolleges in het programma te handhaven. Wij zijn er vast van overtuigd dat men van dit vak op een aangename en tevens efficiënte manier gebruik kan maken om de talenkennis te kunnen verdiepen. Dit is onder meer mogelijk vanwege bepaalde overeenkomsten die we bij taalverwerving en tolken vaststellen, namelijk:

- ✓ zoeken naar mogelijkheden (flexibel omgaan met de taal)
- ✓ zich synoniem en antoniem kunnen uitdrukken
- ✓ gebruik van de juiste intonatie
- ✓ verstaandbare uitspraak
- ✓ samenvattend werken
- ✓ non-verbaal communiceren
- ✓ uitbreiden van zowel de actieve als passieve woordenschat
- ✓ stressbestendigheid
- ✓ ontwikkeling van taalvaardigheid in de bron- en doeltaal⁶
- ✓ extra nadruk op de moedertaal

³ Dit niveau komt overeen met met niveau A2 van het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader (Common European Framework of Reference).

⁴ CNaVT = Certificaat Nederlands als Vreemde Taal; voor meer informatie zie: <http://www.cnvt.org/main.asp> (08/06/2007).

⁵ Klapwijk & van der Ree (1997)

⁶ Hierna BT = brontaal; DT = doeltaal

- ✓ herkennen en aanleren van uitdrukingspatronen
- ✓ zich aanpassen aan verschillende sprekers
- ✓ spreken in het openbaar
- ✓ snel reageren op de ontstane situatie

Tijdens de tolkcolleges schenken we in het bijzonder aandacht aan geheugentraining, verschillende soorten tolken, mogelijkheden van noteren tijdens tolken als ook aan de onontbeerlijke technische uitrusting. Een essentieel onderdeel van de lessen wordt ook gewijd aan het personage van de tolk (spreker).⁷ Als tolk en als spreker dient men over empathie (tact, diplomatie), assertiviteit (contactvaardigheid), teamspirit, accuratesse, zelfstandigheid, flexibiliteit en hoog aanpassingsvermogen, kennis van de vreemde taal en de moedertaal, kennis van bron- en doelcultuur maar vooral over een groot uithoudingsvermogen te beschikken en ook dit moet worden getraind. Ook het vergroten van communicatieve vaardigheden is een van de doelen van de tolkcolleges. Colleges tolken stellen ook eisen aan de student zelf. Deze moet aanwezig zijn, moet bereid zijn om telkens weer opnieuw te willen proberen. Aanmoedigen en ondersteuning door de docent is natuurlijk een “must”. De student moet luisteren, begrijpen, weergeven en spreken in het openbaar willen beoefenen. Ook eigen zelfstandig huiswerk is van essentieel belang. Elke student wordt geacht eigen glossaria samen te stellen; hij of zij kan door teksten van eigen keuze de colleges en hun verloop medebepalen. De student leert verder ook evalueren in de les en na afloop van elk semester.

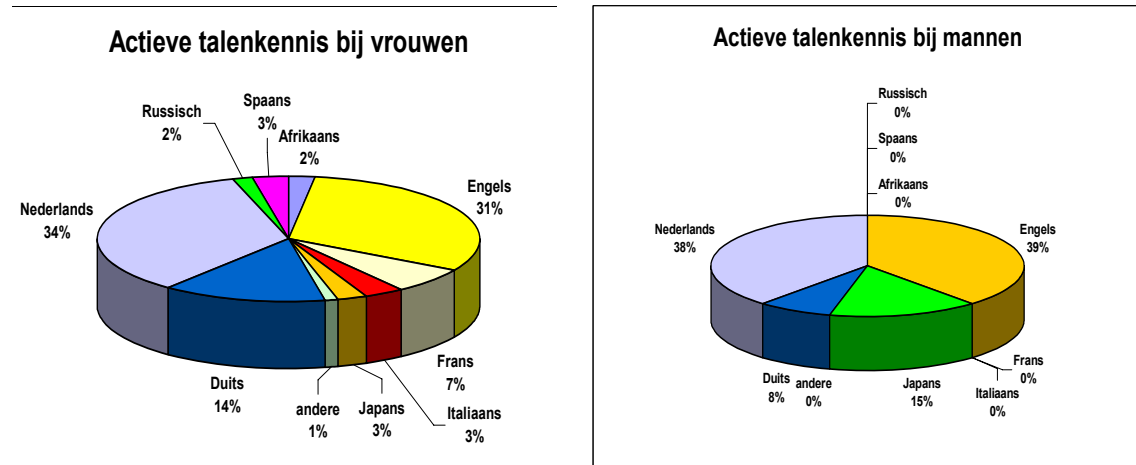
Uit de evaluaties is een onderzoek tot stand gekomen. Vanaf september 2000 tot en met januari 2006 werden er namelijk data verzameld. De doelgroep van dit onderzoek waren studenten Nederlands in Olomouc die tolkcolleges hebben gevolgd. In totaal hebben 82 studenten aan de enquête meegedaan, waarvan 72 (88%) vrouwen en 10 (12%) mannen.⁸ Dit laat zien dat talen in Tsjechië een domein van de vrouw zijn.

Uit de grafiek hieronder ziet men het verschil in actieve talenkennis bij mannen en vrouwen. Beide groepen geven Nederlands en Engels aan als actieve talen. Terwijl onze studentes met 14% ook Duits als actief beschouwen, is de derde actieve taal bij de studenten Japans (15%). Zowel bij vrouwen als bij mannen is er een verandering ten opzichte van de Russische taal te zien wat valt mede te danken aan de politieke

⁷ Bauwens (2001: 213, 230-231)

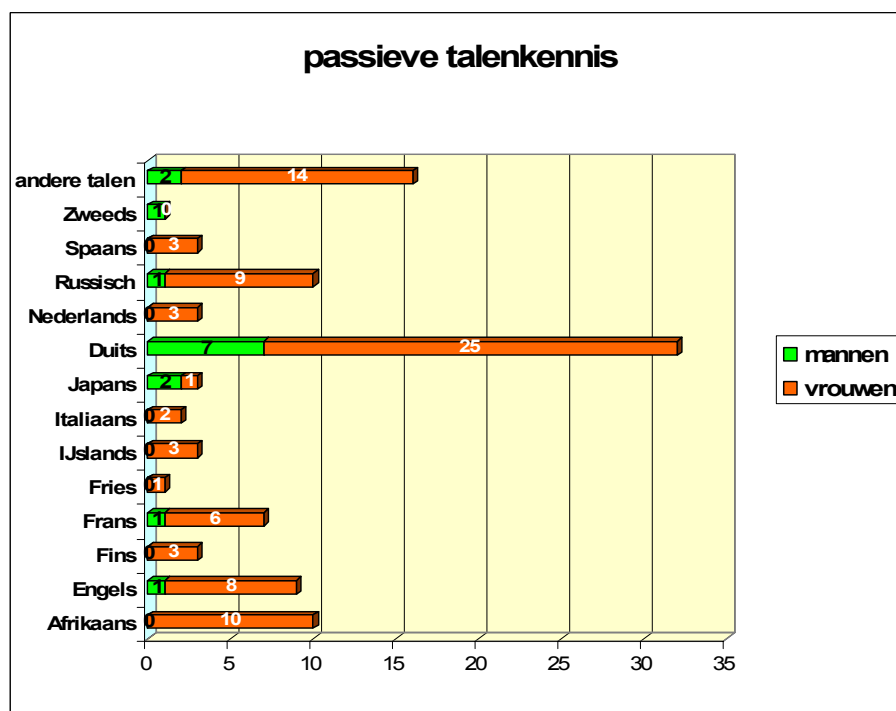
⁸ NB.: Om redactionele redenen bevat de tekst niet alle grafieken, maar deze zijn even als de enquêteformulieren op aanvraag bij de auteur van de tekst ter inzage.

ontwikkeling in Tsjechië na 1989. Bij passieve talen scoorde het Duits met 35% het hoogst naast het Russisch en Afrikaans (beide met 11%).

Grafiek nr. 1 Actieve talenkennis bij vrouwen

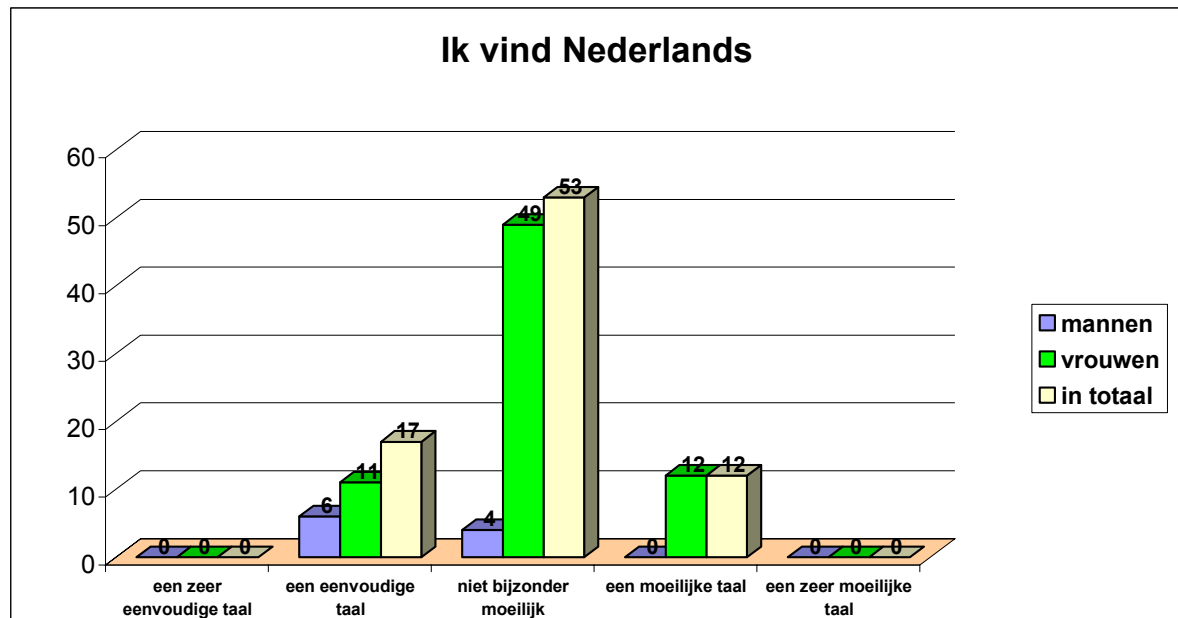
Grafiek nr. 2 Actieve talenkennis bij mannen

Grafiek nr. 3 Passieve talenkennis bij mannen en vrouwen

Uit de statistiek volgt echter dat de eerste vreemde taal bij de huidige studenten overwegend Engels (73% van alle respondenten) is. Slechts 27% van de respondenten gaf het Duits aan als eerste vreemde taal.

Op de vraag hoe moeilijk of juist gemakkelijk Nederlands was voor de studenten, vond het merendeel deze taal niet bijzonder moeilijk (64%). 21% van allen vond het een eenvoudige taal en 15% een moeilijke taal⁹.

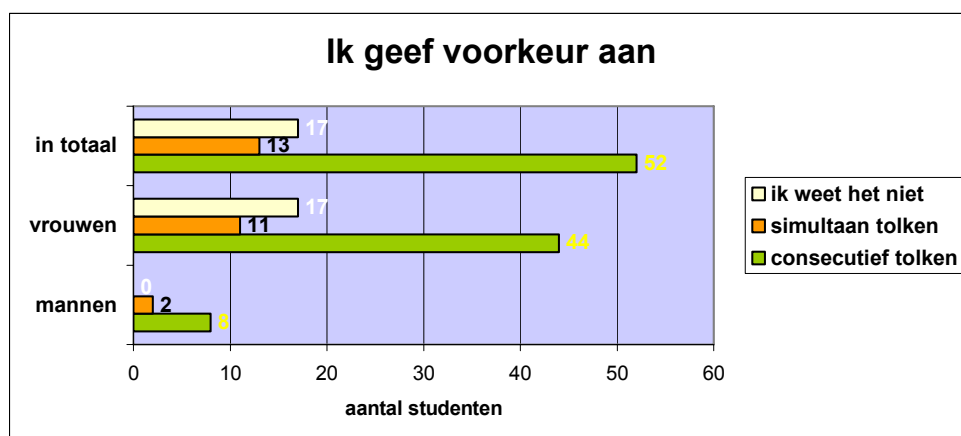
Grafiek nr. 4 *Is het Nederlands een moeilijke of een gemakkelijke taal?*

Onze interesse ging ook naar verschillende soorten tolken dat de studenten hebben gevolgd. Zoals verwacht hebben de meesten consecutief¹⁰ tolken Nederlands-Tsjechisch vier semesters lang gevolgd en een semester hebben ze aan simultaan¹¹ tolken Nederlands-Tsjechisch besteed.

⁹ Voor meer details zie de grafiek nr. 4.

¹⁰ verder CT = consecutief tolken

¹¹ verder ST = simultaan tolken

Grafiek nr. 5 Consecutief tolken versus simultaan tolken

De voornaamste redenen waarom sommigen liever CT (63%) en anderen ST (16%) kiezen, worden in de tabel hieronder samengevat.¹²

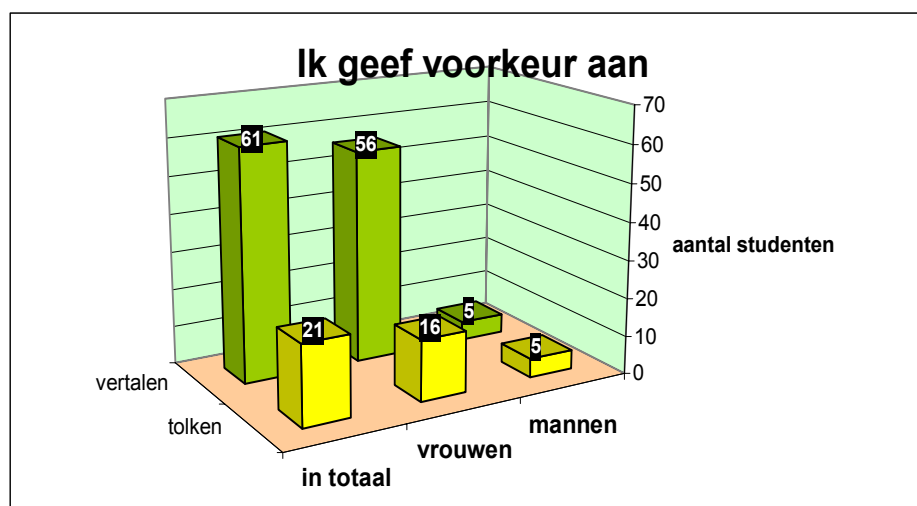
DE REDENEN	
VOORKEUR AAN CT	VOORKEUR AAN ST
✓ tijd voor voorbereiding en nadenken	✓ onmiddellijk reageren
✓ minder stress dan bij ST	✓ (bijna) geen notities tijdens het tolkproces
✓ tijd voor formuleren en gepast taalgebruik	✓ minder zwaar voor het geheugen
✓ notities mogelijk	✓ spannend
✓ geen gesplitst aandacht	

Tab. nr. 1 *Waarom kiest men liever CT of ST?*

Interessant is ook om na te gaan hoe de keuze van de studenten verandert als ze tussen tolken en vertalen kunnen kiezen. Het merendeel (74%) koos dan voor vertalen, 21 voor tolken wat met de gebruikelijke verdeling van vertalen en tolken bij de translatologische opleidingen strookt hoewel ons resultaat misschien wel veel te positief is.¹³ Op de Hogeschool voor Vertalers en Tolken te Antwerpen en in andere op vertalen en tolken gespecialiseerde instituten wijden slechts 5% (max. 10%) van de studenten zich aan het tolken.

¹² 21% van alle respondenten was niet in staat om te zeggen of ze liever aan CT of ST deden.

¹³ De reden daarvan zal weer het feit zijn dat tolken en vertalen in onze maatstaven geen deel uitmaken van een echte translatologische studierichting; studenten begrijpen deze vakken eerder als een aangename afwisseling in hun studieprogramma.

Grafiek nr. 6 Voorkeur geven aan CT of ST

De redenen van hun keuze hebben de studenten geformuleerd als volgt:

DE REDENEN	
VOORKEUR AAN VERTALEN	VOORKEUR AAN TOLKEN
✓ meer tijd	✓ communicatie en contact met anderen
✓ nadruk op correct taalgebruik	✓ onmiddellijk reageren op het gehoorde
✓ minder stress	✓ onmiddellijk oplossen van problemen
✓ raadplegen van woordenboeken mogelijk	✓ dynamischer dan vertalen
✓ correcties en veranderingen mogelijk	✓ het resultaat ziet men onmiddellijk

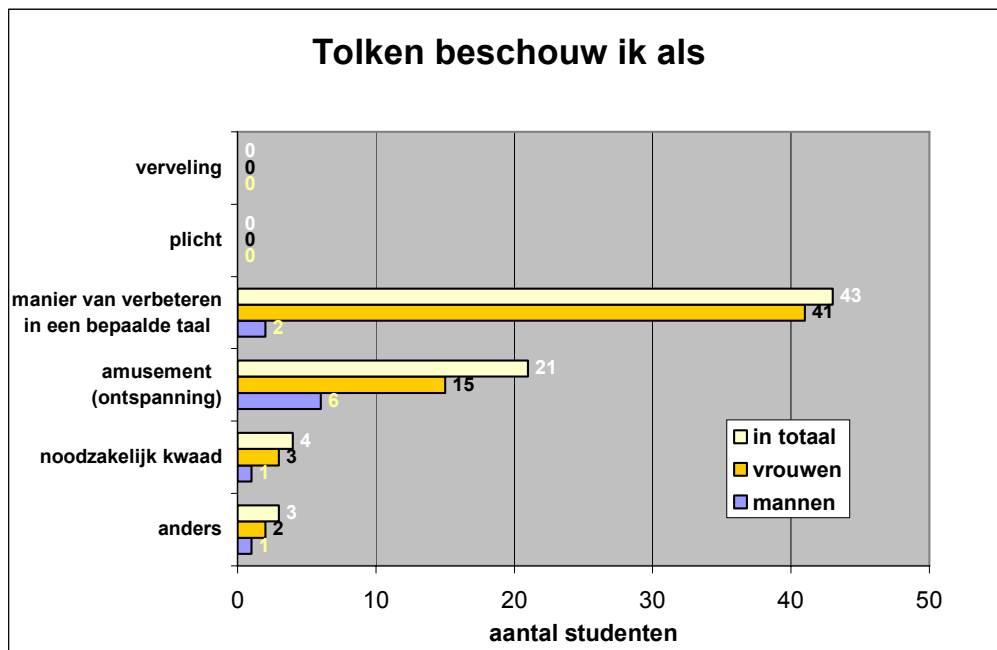
Tab. nr. 2 *Waarom kiest men liever vertalen of tolken?*

In de enquête hebben wij de klemtoon gelegd op de subjectieve kijk van de student op het vak tolken. Op de vraag wat het moeilijkste was aan tolken, gaven de respondenten allerlei antwoorden waarvan wij de volgende Top10 hebben kunnen samenstellen:

TOP10 VAN HET MOEILIJKSTE AAN TOLKEN	
✓ het idee snel en correct formuleren en weergeven	✓ tijdnood
✓ improvisatievermogen	✓ stressbestendigheid
✓ onmiddellijk reageren	✓ correct taalgebruik (in BT en DT)
✓ concentratievermogen	✓ zoeken naar het gepaste equivalent
✓ luisteren, begrijpen en noteren tegelijkertijd	✓ notitiesysteem

Tab. nr. 3 *Top10 van het moeilijkste aan tolken*

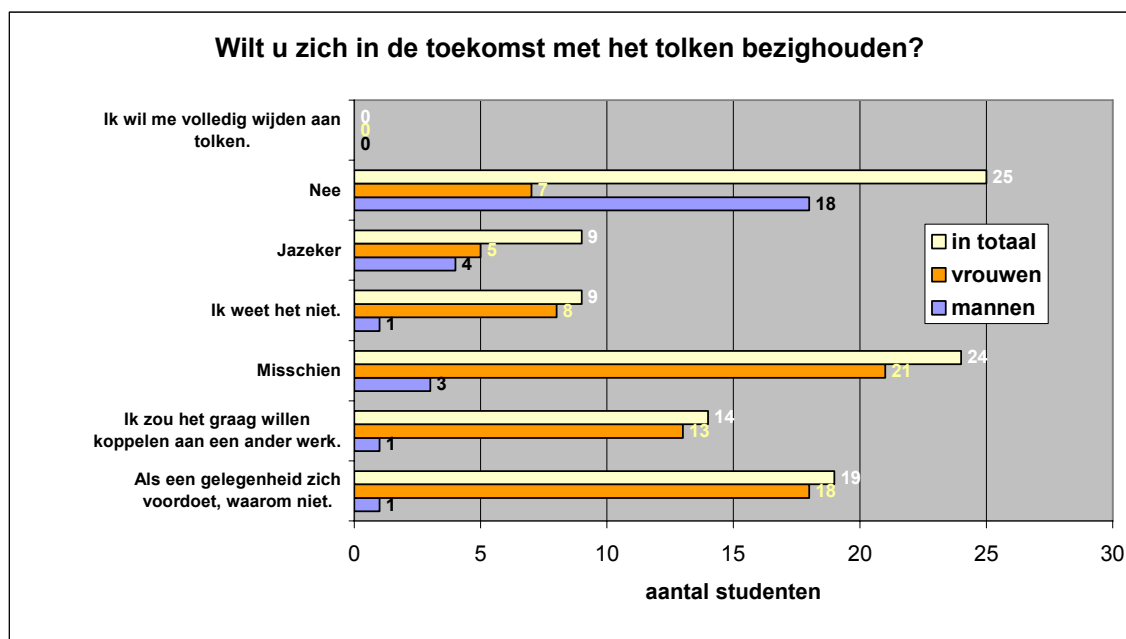
Van alle respondenten vond 60% dat tolken beschouwd kan worden als een manier van hoe iemands talenkennis verbeterd kan worden. 30% van de studenten beschouwden tolken als amusement en ontspanning en slechts 6% als noodzakelijk kwaad zoals de volgende grafiek verraaft.

Grafiek nr. 7 Tolken beschouw ik als

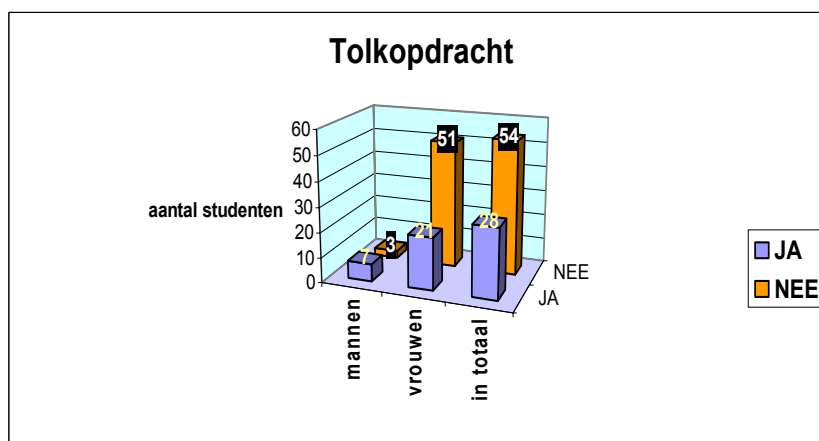
Hoewel de rol van het tolken in ons curriculum niet van essentieel belang is, toch denkt 24% van onze studenten erover na om zich in de toekomst misschien ermee bezig te kunnen houden. 14% zou het graag willen koppelen aan een ander werk en 19% zou de kans grijpen indien deze zich zou voordoen. 9% is er zeker van dat ze verder willen doorgaan met het tolken, daarentegen 25% vast en zeker niet¹⁴.

¹⁴ Voor meer details zie de grafiek nr. 8.

Grafiek nr. 8 *Als tolk werken in de toekomst?*

Omdat onze studenten meestal het Nederlands in combinatie met een andere vreemde taal studeren, kunnen zij zich over het algemeen zeer goed van minimaal twee vreemde talen bedienen. Uit de volgende grafiek blijkt dat er telkens enkelen zijn die al tijdens hun studie ervaring verzamelen op gebied van tolken. 66% heeft nog nooit op opdracht getolkt, maar 28% heeft wel al hun eerste tolkopdracht achter de rug.

Grafiek nr. 9 *Al getolkt?*

Conclusie

Tolken is een specifiek vak dat beslist niet door elke talenstudent moet, kan of zal worden uitgeoefend. Maar het is wel goed als de studenten tijdens hun studie ermee in

contact kunnen komen. Werken in kleine groepen en soms zelfs individueel werken creëert tijdens het leerproces een hechte band tussen de docent en zijn studenten. Als docent heeft men daardoor meer contact met de student, men kent zijn of haar sterke en zwakke punten en kan hem of haar beter begeleiden.

Tolken laat ook telkens weer direct zien wat men wel of niet kan. Het bevordert luisteren, begrijpen, onthouden en spreken – dus alles wat onder meer ook het doel is van het taalverweringsproces. Tolken toont de verschillen en overeenkomsten tussen twee taalsystemen (BT en DT) en leert de student een zekere achting te koesteren tegenover zijn of haar moedertaal, de vreemde taal en tegenover de sprekers die deze talen hanteren. Kritiek geven als ook accepteren is evenzeer essentieel voor de toekomstige tolk.

De facultatieve tolkcolleges maken het lesgeven voor de docent gemakkelijker; hij heeft meestal te maken met geïnteresseerden en interesse en enthousiasme zijn altijd belangrijke voorwaarden voor een mogelijke goede tolkprestatie.

Uit onze ervaring blijkt dat tolken als aanvulling op het taalverwerkingproces perfect van dienst kan zijn en daarmee ook thuishoort in het curriculum van de neerlandistiek.

Bibliografie:

Bauwens, D., “Conferentietolk: een onmogelijk beroep” in *T&T, Terminologie et Traduction*. La revue des services linguistiques des institutions européennes. Luxemburg 2001, 207-243.

Čeňková, I. e.a., *Teorie a didaktika tlumočení I*. Praha: Desktop Publishing 2001.

Diabová, A. e.a., *Tlumočení a jak na to aneb Chcete, aby vám rozuměli posluchači (a spolu s nimi i tlumočníci)?* Praha: JTP 2006.

Klapwijk, M.; van der Ree, S. [red.], *Spreken is zilver....* Baarn: Bosch & Keuning/De Kangoeroe 1997.

Makarová, V., *Tlmočenie. Hraničná oblasť medzi vedou, skúsenosťou a umením možného*. Bratislava: STIMUL 2004.

<http://www.cnvt.org/main.asp>
<http://netherlandistics.upol.cz>

De Neerlandistiek in Tsjechië en Slowakije

**Een beknopt overzicht van de geschiedenis
van de Neerlandistiek in Tsjechië en Slowakije¹**

Wilken Engelbrecht (Olomouc)

De extra-murale neerlandistiek in Tsjechië en Slowakije behoort tot de oudste loten aan de neerlandistische stam. Historisch gaat de neerlandistiek terug tot de stichting van een lectoraat dat nu niet meer bestaat. Dit werd in 1918 gesticht bij de Technische Universiteit van **Praag** door de germanist en classicus František Kalda (1884-1969), zoon van de protestantse dominee František Kalda Sr. (1851-1924). Gelukkig voor de neerlandistiek kreeg hij in 1921 het aanbod om een lectoraat Nederlandse literatuur en taal in het kader van “Noordse talen” te gaan doceren. Dit lectoraat bestaat als vakgroep Neerlandistiek bij het Instituut voor Germaanse Studies van de Karelsuniversiteit nog steeds.

In 1924 overleed Kalda's vader. Zijn moeder Mathilda Szalatnayová kwam oorspronkelijk uit het Hongaarse deel van Slowakije, wat vermoedelijk mede de reden zal zijn geweest dat Kalda in 1928 een beroeping als hoogleraar Germanistiek naar de nieuwe in 1919 gestichte Comeniusuniversiteit te **Bratislava** aannam. Daarmee werd hij de grondlegger van de neerlandistiek in Slowakije. Bij gebrek aan specialisten mocht – of liever gezegd moest – Kalda tijdens Wereldoorlog II aanblijven en leidde hij in de periode 1939-1945 zowel het Seminarium voor Germaanse Filologie, als ook het Anglistisch Seminarium. Kalda bleef tot aan zijn pensionering in 1959 de germanistiek in Bratislava leiden en ging toen terug naar Bohemen. Zijn beide Slowaakse studenten Rudolf Gedeon (1938-2001) en Júlia Májeková (1919-1991) zouden bepalend zijn voor het verdere lot van de neerlandistiek in Slowakije. Hierover meer in het artikel van Jana Rakšányiová.

Te Praag namen Arnošt Vilém Kraus (1859-1943) en Bohumil Trnka (1895-1984) de vlag van Kalda over. Kraus was de grondlegger van de Tsjechische scandinavistiek en in 1930 de eerste leider van het Scandinavisch en Nederlands Instituut te Praag. Trnka was een begenadigd linguïst en samen met Jan Mukařovský, Vilém Mathesius en Bohumil

¹ Een oprecht woord van dank past hier met name aan Niels Bokhove, Jana Rakšányiová, Jitka Růžicková-Hronová en Erika Solářová-Montijn. Zonder hun hulp en gegevens zou dit overzicht nooit tot stand zijn gekomen.

Havránek in 1926 een van de oprichters van de befaamde *Praagse Linguïstische Kring* waar de Praags School uit voortkwam. Hij werd in 1938 tot hoogleraar Engels benoemd en schreef in 1939, vlak voor de oorlog, samen met de Nederlandse leraar L.J. Guittart het eerste leerboek Nederlands in Tsjecho-Slowakije, de *Učebnice holandštiny se slovníkem*. Vanaf de derde druk (1962) werkte Trnka's voormalige studente Olga Krijtová (*1931) mee. De volgende druk (1968) was al een volledig door Krijtová herbewerkte versie die als *Učebnice nizozemštiny* uitkwam en sindsdien talloze keren is herdrukt.

Trnka was ook een uitstekende foneticus. Dit element van zijn onderricht sloeg bijzonder aan bij zijn student Přemysl Janota (*1926) die zijn leermeester op dit terrein zelfs nog overtrof en Vice-President van de *International Society of Phonetic Sciences* werd. Janota nam na zijn terugkomst in Praag in 1948 het lectoraat Nederlands over van J.M. Vorrink en bouwde het vak systematisch uit tot een echte academische discipline. In 1968 wist hij te bereiken dat Nederlands de status van een volwaardige masterstudie verkreeg – een positie die het vak sindsdien bij de Karelsuniversiteit ondanks alle politieke problemen nooit heeft verloren.²

De geschiedenis van de neerlandistiek in Brno en Olomouc begint pas na Wereldoorlog II. In beide gevallen was het min of meer het toeval dat ervoor zorgde dat de studie tot stand kwam. In **Brno** was de germanist en mediëvist Leopold Zatočil (1905-1991) werkzaam die zich o.a. bezig hield met het middelnederlands. In december 1945 had Erika Montijn (*1912) in Zwitserland in het kader van reconvalescentie van oorlogsjongeren in het sanatorium in Les Diablerets kennis gemaakt met een jonge Tsjech met wie zij begin 1947 trouwde. Omdat ze haar studie Duits nog moest afmaken, meldde ze zich bij de universiteit in haar nieuwe woonplaats Brno en kreeg het voorstel van het instituutshoofd Antonín Beer (1881-1950) om cursussen Nederlands te gaan geven aan de hand van het boekje van Trnka. Tot haar verrassing bleek de tweede auteur – Guittart – haar vroegere leraar Engels bij het Gymnasium Haganum te zijn. Van 1950 tot 1955 werd Nederlands tijdelijk een examenbijvak. Een van de externe studentes in die tijd was Júlia Májeková. Ondanks vele problemen bleef de neerlandistiek steeds als vak bestaan en verschillende hoogleraren van de Masarykuniversiteit volgden hun colleges Nederlands bij Zatočil, Solářová-Montijn of hun opvolgers.³

² Voor meer informatie over de vakgroep in Praag zie het artikel van Zdenka Hrnčířová en Ellen Krol hierna.

³ Uitgebreidere informatie over de geschiedenis in de hierna volgende bijdrage van Nele Rampart en in Leopold Decloedt: "Brno: een stad waar het Nederlands thuis is," in: (eds.) L. Decloedt e.a.: *50 jaar Neerlandistiek in Moravië*, Brno 1999, pp. 61-66.

In **Olomouc** was het begin van de neerlandistiek een rechtstreeks gevolg van de heroprichting van de oudste Moravische universiteit in 1946/7 en van het feit dat de Brno'se hoogleraar filosofie dr. Josef Ludvík Fischer (1894-1973) de eerste rector van de heropgerichte universiteit werd. Fischer had de oorlogsjaren vanaf 1939 deels ondergedoken in Amsterdam doorgebracht en zo kennis gemaakt met veel Nederlanders. Fischer ging op zoek naar iemand die de functie van lector Nederlands zou kunnen vervullen. Als voorzitter van de Tsjechoslowaaks-Nederlandse vriendschapsvereniging had hij goede contacten met de Nederlandse ambassade in Praag, waar in augustus 1945 de jonge slavist Aimé van Santen (1917-1988) als eerste secretaris van de chargé d'affaires was aangesteld. Van Santen was goed bevriend met de Groningse godsdienstfenomenoloog prof. dr. Gerard van der Leeuw (1890-1950) die niet alleen de eerste naoorlogse minister van onderwijs van Nederland was, maar bovendien goed bevriend was met Fischer en hem tijdens de oorlog onderdak had verleend als de grond in Amsterdam hem te heet onder de voeten werd.

Van Santens carrière als diplomaat was van korte duur. Hij keerde in de herfst van 1947 naar Nederland terug om zijn studie slavistiek af te ronden en werd vervolgens door Fischer benaderd om lector Nederlands te worden in Olomouc. Hij woonde aldaar bij de familie Hrbek op Palackého 8. Formeel ging Van Santen promoveren op een proefschrift *Essay on Diabolism and the Satan in Modern Literature*. Daarnaast gaf hij zijn colleges Nederlands. Na de omwenteling van februari 1948 werd zijn beschermheer Fischer op een zijspoor gezet. De familie Hrbek kwam deels eveneens in een politiek ongewenst veld terecht en het nieuwe rectoraat liet duidelijk merken dat men Van Santens aanwezigheid niet bijzonder op prijs stelde. Van Santen promoveerde uiteindelijk in 1950 bij de germanistiek op een Duitstalige dissertatie *Asmodai in Prag* en werd in mei 1951 feitelijk het land uitgezet. Het lectoraat zou formeel tot begin 1968 'niet bezet' blijven. In 1968 was er tijdens de Praagse lente zeer kort een poging om het lectoraat opnieuw te bezetten. Deze poging liep echter als gevolg van de bezetting van Tsjechoslowakije door de troepen van het Warschaupact en de politieke zuiveringen op niets uit.

Het lot van de vier vakgroepen was dus door omstandigheden zeer verschillend. Het meest stabiel was de vakgroep te Praag, waar ook vrijwel alle literaire vertalers uit het Nederlands werden opgeleid. Voor de lotgevallen na de Fluwelen Revolutie van 1989 zij verwezen naar de in deze bundel opgenomen verslagen van de vakgroepen zelf.

Bibliografie

- Bokhove, N.: "Dat hopeloze stadje hier. Olomouc als bakermat van Aimé van Santens Kafka-visie," in: (ed.) L. Decloedt, W. Engelbrecht en K. Málková: *50 jaar Neerlandistiek in Moravië*, Brno: Masarykova univerzita 1999, pp. 245-267.
- Decloedt, L.: "Brno: een stad waar het Nederlands thuis is," in: (ed.) L. Decloedt, W. Engelbrecht en K. Málková: *50 jaar Neerlandistiek in Moravië*, Brno: Masarykova univerzita 1999, pp. 61-66.
- Engelbrecht, W.: "150 years of netherlandism in the Czech Republic," in: In: (ed.) M. Kapustki, A. Koziel e.a.: *Niderlandyzm na Śląsku i w krajach ościennych*, Wrocław: ATUT 2003, pp. 390-397.
- Engelbrecht, W.: "De draad weer opgepakt. Nederlands in Bratislava en Olomouc," *Neerlandia* 98 (1994), 185-187.
- Engelbrecht, W.: "Nederlands aan de Palacký Universiteit Olomouc," *Ons Erfdeel* 41.2 (1998), 298-300.
- Engelbrecht, W.: "Nederlands in Olomouc in breder perspectief," in: (ed.) L. Decloedt & W. Engelbrecht" *Didactiek van de Nederlandse Taal en Cultuur in Midden- en Oost-Europa*. Olomouc, Vydavatelství Univerzity Palackého 1997, pp. 139-144.
- Engelbrecht, W.: "Olomouc op de drempel van de magisterstudie," in: (ed.) L. Decloedt, W. Engelbrecht en K. Málková: *50 jaar Neerlandistiek in Moravië*, Brno: Masarykova univerzita 1999, pp. 73-94.
- Engelbrecht, W.: "Zlaté ostruhy, kapitán Bontekoe, modré pondělky. K obrazu nizozemské literatury v Čechách," in: (ed.) M. Hrála & J. Šotolová, *Český překlad II (1945-2004)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze 2005, pp. 227-245.
- Engelbrecht, W. & Maňáková, M.: "Vertalingen van Nederlandstalige literatuur in Slowakije," *Neerlandica extra muros* 44.1 (2006), 24-34.
- Hrnčířová, Z. (ed.): *En niemand zo aardig als zij... Opstellen voor Olga Krijtová*. Praag, Univerzita Karlova v Praze 2001, 220p.
- Růžicková-Hronová, J.: "Het Nederlands in Praag," *Ons Erfdeel* 37.4 (1994), 616-620.
- Růžicková-Hronová, J.: "K historii nederlandistiky u nás," *Časopis pro moderní filologii* 80.2 (1998), pp. 123-126.
- Solářová-Montijn, E.: "Nederlands als bijvak in Brno in de vijftiger en zestiger jaren," in: (ed.) L. Decloedt & W. Engelbrecht" *Didactiek van de Nederlandse Taal en Cultuur in Midden- en Oost-Europa*. Olomouc, Vydavatelství Univerzity Palackého 1997, pp. 149-151.
- Terray, E.: "In memoriam prof. František Kalda," *Časopis pro moderní filologii* 51.4 (1969), 239-240.
- Trnka, B., Guittart, L.J.: *Učebnice holandštiny se slovníkem*. Praha: Česká grafická unie 1939, 230p.

De oudste vakgroep Neerlandistiek in Tsjechië te Praag

Zdenka Hrnčířová & Ellen Krol (Praag)

In het jaar 1921 is professor František Kalda naar Praag gekomen om hier de eerste lessen Nederlands te geven. Sinds die tijd maakt het vak neerlandistiek deel uit van het studieprogramma van de filosofische faculteit van de Karelsuniversiteit in Praag. De afdeling neerlandistiek vormt een onderdeel van het Instituut voor Germaanse Studies.

Heel vaak verneem ik van verschillende kanten gerechtvaardigde kritiek op het thema: neerlandistiek in Praag – waarom laten jullie niet iets meer van je horen? Het is zeker de laatste jaren veel beter geworden (hierbij denk ik aan onze symposia *Praagse Perspectieven*) maar toch vind ik het zinnig om een overzicht van de activiteiten van onze vakgroep te geven.

Allereerst een korte terugblik. Vanaf het jaar 1921 kwam de Praagse neerlandistiek met vele vooraanstaande wetenschappers op het vakgebied in contact. Behalve de stichter, professor František Kalda, denk ik hierbij aan professor Bohumil Trnka (auteur van het eerste leerboek Nederlands voor Tsjechen, later bewerkt door Olga Krijtová), professor Jozef Polišenský, professor Přemysl Janota en uiteraard de nestor van de Tsjechische neerlandistiek, docente Olga Krijtová die tot mijn grote blijdschap nog altijd genegen is de helpende hand te bieden, waar dat nodig mocht zijn. Olga is nog steeds actief als vertaalster, ze is voorzitter van de commissie voor de afsluitende staatsexamens en ze beoordeelt de afstudeerscripties van de studenten van de filosofische faculteit. Maar haar naam is vooral met haar vertaalwerk verbonden. Ze vertaalde meer dan 60 boeken, voor haar vertalingen ontving ze de prestigieuze Martinus-Nijhoffprijs. Als weinige buitenlandse leden werd ze lid van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letterkunde gekozen en later werd ze Officier in de Orde Oranje-Nassau. Zoals gezegd is Olga Krijtová ook nu nog actief. In 2005 heeft ze voor haar vertaling van *De geruchten* van Hugo Claus de prijs voor de beste vertaling van het jaar gewonnen. Haar oud-studenten blijven trouw aan haar traditie en de nieuwe generatie vertalers, aan wie ze veel zorg heeft besteed, treedt in haar voetsporen (Petra Schürová, Jana Pellarová, Ruben Pellar, Veronika Havlíková, allemaal in Praag afgestudeerd).

Als ik over de geschiedenis van het vak en vooral vertalingen spreek dan moet ik ook constateren hoe moeilijk de contacten met het buitenland in de periode voor de omwentelingen waren, en dat het vertalen ook gevoel voor diplomatie vereiste. De vertaler moest schipperen tussen de eisen van de autoriteiten en de eisen van Nederlandstalige schrijvers die hun boeken niet wilden laten verschijnen in een communistisch land. Ook Olga Krijtová heeft er zo haar eigen ervaring mee gehad toen haar naam nergens mocht verschijnen en een van haar studenten haar naam leende en als haar “dekmantel” optrad. Maar ook onder deze moeilijke omstandigheden en in de tijd waarin de reisbeperkingen de persoonlijke contacten met Nederlandse wetenschappers bemoeilijkten en beperkten, bleef het vak bestaan. De huidige studenten kunnen zich niet eens meer voorstellen wat er toen allemaal een rol speelde.

De neerlandistiek in Praag is dus tegen de verdrukking in blijven groeien en in maart 1997 hebben we ons 75-jarig jubileum gevierd met tientallen gasten en collega's uit Nederland, België en de regio Midden- en Oost Europa. Het was een geslaagd symposium dat onder het beschermheerschap van de decaan van de filosofische faculteit in het gebouw Mánes plaats vond.

In de loop van al de jaren van zijn bestaan kende de vakgroep goede en slechte tijden. We hebben in Praag nooit de nadruk op de kwantiteit gelegd. De kwaliteit van de afgestudeerden was en is nog steeds hoog. Medewerkers komen en gaan. Soms betekent het vertrek van een medewerker voor de afdeling een verlies, maar aan de andere kant brengen de nieuwe medewerkers nieuwe ideeën en activiteiten mee. Dit is zeker het geval bij dr. Ellen Krol. Zij kwam met het idee om een reeks colloquia, de *Praagse Perspectieven* te organiseren. En niet alleen is ze met het idee gekomen, maar met grote inzet heeft ze ook het eerste colloquium georganiseerd en de sprekers uit Nederland uitgenodigd. Het colloquium vond plaats in oktober 2002 bij de sectie Nederlands in het gebouw van de filosofische faculteit. Het tweedaagse programma bestond uit de onderdelen *Reisteksten als onderzoeksobject* en *Debatteren in vrijheid*.

In november 2003 werd het colloquium *Praagse Perspectieven 2* georganiseerd. Op het programma stonden vijf lezingen op het gebied van de Nederlandse letterkunde met als onderwerp *Het zelfbeeld in de Nederlandse letterkunde* en drie lezingen op het gebied van taalkunde met het thema *Schriftelijke bedrijfscommunicatie*. Een dagdeel werd besteed aan een workshop over schriftelijke bedrijfscommunicatie waarbij de studenten de kans kregen om zelfstandig een zakelijke brief te schrijven. De sprekers kwamen uit Nederland, België en de Tsjechische Republiek, en dankzij de hulp van de kant van het bestuur van het Oostenrijks Cultureel Forum in Praag kon ons colloquium in hun gebouw plaatsvinden.

Het derde colloquium in de reeks vond plaats in maart 2005 - en weer in het Oostenrijks Cultureel Forum. Het programma bestond uit twee delen. De eerste dag was gewijd aan letterkunde en had als thema *Nationale stereotypen*. Op dat gebied hebben we vijf lezingen van onze collega's uit Nederland, België en Hongarije gehoord. De dag werd besloten met een concert van Nederlandse en Tsjechische muziek, uitgevoerd door een student van de Praagse neerlandistiek die tevens aan het conservatorium voor dirigent studeert en die met collega's een aantal muziekstukken had ingestudeerd. De tweede dag was gericht op taalkunde met als onderwerp *Complexiteit en contrastiviteit in taal*. De bijdragen waren afkomstig van onze collega's uit Nederland, België, Frankrijk en Tsjechië.

Aan het tweedaagse colloquium *Praagse perspectieven 4* in maart 2006 namen 10 gastdocenten in de neerlandistiek van buitenlandse en Tsjechische universiteiten deel.

Op de eerste congresdag stond een taalkundig onderwerp centraal: *De rol van grammatica in het onderwijs van het Nederlands*. We hoorden 6 lezingen van onze collega's uit België, Hongarije, Nederland en Tsjechië. De tweede congresdag was gewijd aan het letterkundig thema: *Litteraire roem?*. In vier lezingen werden bijzondere gevallen van literaire roem besproken, zoals roem die pas na de dood van de auteur opkomt, of juist snel verdwijnt of een andere opmerkelijke curve vertoont. De sprekers waren afkomstig uit België, Hongarije en Nederland.

De handelingen van het congres werden nog aangevuld met twee culturele activiteiten: een concert met muziek uit de tijd van Anne Frank (aangeboden door de Nederlandse ambassade) dat plaats vond in de sfeervolle ruimte van de Spaanse synagoge in Praag en werd gehouden in het kader van het jaar van de joodse cultuur – het 100-jarig bestaan van het joodse museum te Praag. De tweede dag kregen we een rondleiding door de historische zalen en het astronomisch observatorium van het Praagse Clementinum.

We zijn zeer vereerd met de aanwezigheid van de officiële vertegenwoordigers van België en Nederland in onze republiek die onze colloquia elk jaar feestelijk openen en tevens de eregasten van onze colloquia zijn.

De gepresenteerde bijdragen, samen met enkele bijdragen die we om redenen van tijdgebrek niet konden beluisteren, zijn te vinden in de reeks publicaties *Praagse Perspectieven*. Om de publicaties voor een breder publiek beschikbaar te maken, is aan elke bijdrage een korte samenvatting in het Tsjechisch toegevoegd. We zijn van plan de reeks colloquia "Praagse Perspectieven" in de komende jaren voort te zetten.

Een van de belangrijke gebieden van het onderzoek en werk van de Praagse neerlandici is Nederlands-Tsjechische lexicografie. Na het eerste woordenboekje Nederlands-Tsjechisch en Tsjechisch-Nederlands (gemaakt en uitgegeven in Nederland)

verscheen er in 1976 in dezelfde reeks opnieuw een klein Tsjechisch-Nederlands en Nederlands-Tsjechisch woordenboekje van de auteurs Hans Krijt en Olga Krijtová. In 1984 verscheen de tweede druk (auteurs Hans Krijt en Přemysl Janota) waarin ook een beknopte grammatica van het Tsjechisch en van het Nederlands was opgenomen. In het jaar 1997 heeft de Tsjechische uitgeverij *V Ráji* onder de naam Tsjechisch woordenboek (auteurs P. Janota en H. Krijt) een andere versie van het miniwoordenboekje uitgegeven, iets dat een toerist in een totaal onbekende taalomgeving van dienst kan zijn.

Het eerste handwoordenboek Nederlands-Tsjechisch verscheen in Praag in het jaar 1989 (auteurs F. Čermák en Z. Hrnčířová). Omdat ik een van de samenstellers ben zou ik hier graag een paar woorden over de uitwerking willen vertellen. Het lexicale gedeelte van het woordenboek heeft ca. 55.000 trefwoorden. We hebben getracht niet voorbij te gaan aan de levende spreektaal en we hebben het ook aangedurfd om een aantal Nederlandse vulgarismen op te nemen. Maar ook hebben we uitdrukkingen die uitsluitend tot de schrijftaal behoren, en woorden die tot het archaïsch gebruik behoren of die al verouderd zijn, toegevoegd. Ons woordenboek is het eerste grote woordenboek Nederlands voor Tsjechen dat ook oudere teksten toegankelijk moet maken. Het woordenboek lag 13 jaar bij de uitgeverij en in de loop van die jaren was er natuurlijk in de woordenschat veel veranderd. In februari 1997 verscheen de nieuwe bewerkte uitgave van het woordenboek. Bij de bewerking streefden we ernaar de fouten en de drukfouten te herstellen en het bestand te actualiseren en uit te breiden. Ten opzichte van de eerste druk werden er ca. 3000 trefwoorden toegevoegd. Deze druk van het woordenboek verscheen op het moment waarop in Nederland en België de nieuwe spelling officieel van kracht werd. Het bleek dat omspelling van een dergelijk omvangrijk tekstbestand op vrij korte termijn niet reëel was en daarom is in dit woordenboek nog de spelling volgens de Woordenlijst der Nederlandse Taal uit het jaar 1954 aangehouden. Met het oog op de laatste veranderingen in de spelling moet er in de toekomst een grotere revisie komen en ook aan de veranderingen in de spelling moet gewerkt worden. Behalve het lexicale gedeelte omvat het woordenboek ook een grammaticaal overzicht van het Nederlands (auteur František Čermák).

De Praagse neerlandistiek heeft nog een andere belangrijke activiteit. Al twee jaar nemen we deel aan het project parallelle corpussen georganiseerd door het Instituut van het Tsjechische Nationale Corpus. Het Nederlands is een van de 25 talen die aan het onderzoek meedoen.

Nog heel kort iets over de huidige situatie in Praag. Met voldoening kunnen we constateren dat de belangstelling voor de studie zeker niet afneemt. Dit jaar begonnen 30 nieuwe toekomstige neerlandici hun studie en we hopen dat daaruit een groot aantal goede

vertalers, vakmensen en wetenschappelijke medewerkers voortkomen die in de toekomst hun bijdrage zullen leveren aan de opbloei van het vak aan de Karelsuniversiteit. De studie blijft algemeen filologisch gericht. Naast 30 eerstejaars studenten studeren er 21 studenten in het derde jaar en 13 in het vijfde jaar. Allen studeren neerlandistiek als hoofdvak, sommigen in combinatie met een ander vak, sommige studenten volgen het Nederlands in het eenvakstudieprogramma. Voorlopig hebben we slechts een vijfjarige magisterstudie.

In de toekomst zullen we jonge, enthousiaste en actieve medewerkers nodig hebben die het werk in Praag vervolgen en de traditie van de Praagse neerlandistiek voortzetten. Onze promovenda Lucie Sedláčková helpt op succesvolle wijze met het onderwijs van de Nederlandse letterkunde en ook onze jonge lector Wiert de Vries toont veel belangstelling voor het vak. Ik wil hier slechts de hoop uitspreken dat beide actieve en zeer noodzakelijke medewerkers aan de Praagse neerlandistiek zullen aanblijven en dat we ook nog andere jonge medewerkers zullen vinden.

Ten slotte nog enkele woorden met betrekking tot de buitenlandse contacten en medewerking. Zoals op andere universiteiten hebben onze studenten de mogelijkheid om een semester college te volgen aan een buitenlandse universiteit, waarmee we een akkoord gesloten hebben in het kader van het ERASMUS- en CEEPUSprogramma. In Nederland hebben we contracten met de universiteiten van Utrecht, Amsterdam (Vrije universiteit van Amsterdam), Leiden en Nijmegen. In België gaat het om de universiteiten van Gent, Brussel en Luik. In het kader van het CEEPUSprogramma (een samenwerking van Midden-Europese universiteiten) reizen de studenten het vaakste naar Wenen, maar ook universiteiten in Polen en Hongarije bieden mogelijkheden. Tevens worden we voor een semester of korter bezocht door studenten en docenten van die universiteiten. We hadden studenten uit Warschau, Wroclaw en Boedapest. In het kader van de uitwisselingsprogramma's en internationale samenwerking komt ook onderwijzend personeel naar Praag. Elk semester doceert ook onze vaste externe medewerker professor dr. Guy Janssens uit Luik.

Vóór deze programma's hebben we in de jaren negentig deelgenomen aan het Tempusprogramma (steun voor de universiteiten in Midden-Europa) en bijna alle studenten gingen toen een paar maanden naar de universiteit van Utrecht. In het kader van dit programma is het idee ontstaan om een handleiding samen te stellen als resultaat van dit samenwerkingsproject. In Utrecht werd vervolgens de didactische handleiding *Van binnenuit en van buitenaf* gepubliceerd als resultaat van het onderzoek van docenten binnen en buiten Nederland.

Een ander internationaal samenwerkingsproject waaraan de vakgroep Nederlands van Praag deelnam, was het project *Oude Nederlandse drukken in de bibliotheken van Praag, Olomouc*

en Wrocław. In de eerste fase van dit project zijn de projectmedewerkers in Praag begonnen met een oriënterend onderzoek in de bibliotheken te Praag die daarvoor in aanmerking kwamen. Na vergelijking van deze bibliotheken hebben deze in overleg met de projectpartners besloten zich te concentreren op de Nationale Bibliotheek van Tsjechië, het Klementinum, die het grootste bestand aan oude drukken bezit. Een ander criterium dat bij de keuze een rol speelde, was de toegankelijkheid van de fondsen voor het publiek en de bereikbaarheid ervan qua plaats (de kasteelbibliotheken bijvoorbeeld zijn veelal in particuliere handen en bevinden zich bovendien buiten Praag).

In totaal zijn er in het Klementinum 3 banden in het Nederlands gevonden, 119 in het Latijn, 53 in het Frans, 5 in het Duits, 4 in het Italiaans en de rest in overige talen (Hebreeuws, Grieks of bijvoorbeeld combinaties van Hebreeuws & Latijn, Perzisch & Latijn, Arabisch & Latijn etc.). Er zijn in Praag nog andere bibliotheken die men, als het project in de toekomst wordt voortgezet, zou moeten onderzoeken.

De Praagse neerlandistiek leidt een intensief leven. In dit academisch jaar bestaat het vak Nederlands aan de Praagse universiteit al 85 jaar. We zijn van plan dit jubileum in september 2007 te vieren en een colloquium te organiseren. We hopen dat de Praagse neerlandistiek een periode van groei en bloei ingaat.

De ontwikkeling van de neerlandistiek te Brno

Nele Rampart (Brno)

Een poos geleden vatte één van onze studenten het plan op om een vergelijkend onderzoekje op te zetten over twee kranten, het Tsjechische dagblad *Hospodářské Noviny* en het Nederlandse *NRC Handelsblad*. Doel was om de ontstaansgeschiedenis en ontwikkeling van beide bladen te schetsen, uiteraard binnen de specifieke maatschappelijke context, en om een contrastieve analyse door te voeren van inhoud, opmaak, en doelgroep. Daartoe had de student in kwestie informatie nodig van de kranten zelf; hij nam dus met beide bladen contact op. Zijn vraag wekte bij beide redacties bevreemding op. Hoe, zo vroegen ze zich af, komt iemand in godsnaam op het idee?

Deze anekdote mag dan misschien niet meer zijn dan een fait divers, toch is zij, denk ik, tekenend voor de heersende mentaliteit ten overstaan van ons vak. Waarom leren mensen een relatief kleine taal van een ver verwijderd land waar ze vaak nog nooit geweest zijn en op het eerste gezicht geen enkele band mee hebben? Is het zinvol om te zoeken naar culturele en maatschappelijke verbanden tussen twee landen die ogenschijnlijk maar weinig met elkaar te maken hebben? Het zijn vragen waar wij vaak mee geconfronteerd worden, en die ook binnen ons vakgebied al veelvuldig gesteld, en ten dele ook beantwoord werden, op congressen, colloquia en in vakbladen.

Het zijn vragen die in beschouwing genomen dienen te worden bij het opzetten en ontwikkelen van een extramurale vakgroep Nederlands. Bij de feestelijke opening van het *Erasmianum*, wordt eens te meer duidelijk dat de neerlandistiek in Midden-Europa groeit en bloeit. Maar: wat is het nut, de zin van de extramurale neerlandistiek? Wat zijn onze doelstellingen? Wat beogen we met onze opleidingen en hoe kan de student de verworven kennis, de verworven vaardigheden zinvol aanwenden binnen zijn eigen maatschappelijke, culturele en economische context? Hoe moet het curriculum van een vakgroep Nederlands extra muros er uitzien? Hoe bieden we onze studenten een degelijke opleiding aan die hen in hun eigen land kans verschaft op een boeiende loopbaan? Het zijn vragen die de extramurale neerlandicus voortdurend voor ogen moet houden. Het zijn tenslotte vragen die ook in Brno aan de orde zijn bij het ontwikkelen van de vakgroep Nederlands van de Masaryk Universiteit.

De neerlandistiek in Brno kent een lange geschiedenis; tegelijk is het een van de jongste vakgroepen in de regio. Dit klinkt tegenstrijdig, maar is het allerminst. In zijn artikel "*Brno: een stad waar het Nederlands thuis is,*" dat in 1999 verscheen in een speciaal nummer van de *Brünner Beiträge zur Germanistik* naar aanleiding van vijftig jaar neerlandistiek in Moravië, schetst het vorige hoofd van de sectie Nederlands, mijn voorganger Leopold Decloedt, de ontstaansgeschiedenis van de afdeling. Al in 1947 werd aan het 'Ustav germanistiky', het Instituut voor Germanistiek van de Masaryk Universiteit in Brno, Nederlands onderwezen, en wel door Erika Solařová-Montijn, een Nederlandse die vanwege haar huwelijk met een Tsjech naar Brno verhuisd was. Haar college 'Inleiding in het moderne Nederlands' was op het Instituut voor Germanistiek twintig jaar lang een facultatief bijvak, afgezien van een klein intermezzo dat duurde van 1950 tot 1955. In die periode was het Nederlands zelfs een volwaardig examenbijvak met vierjarige studietijd. Mevrouw Montijn, ondertussen een krasse dame van bijna tachtig jaar, woont nog steeds in Brno en volgt het wel en wee van de vakgroep op de voet.

In 1969 nam Josef Skopal, die eveneens verbonden was aan het Instituut voor Germanistiek, de fakkel van haar over. Deze inmiddels overleden germanist en historicus had in 1939 van de Nederlandse regering een beurs toegekend gekregen voor een studieverblijf in Leiden, aan de universiteit. Daar bezocht hij de colleges van Johan Huizinga en studeerde Nederlands. Na de Duitse bezetting van Tsjechië in 1939 bleef hij in Nederland, aanvankelijk als student, om in de plaatselijke archieven aan zijn historiografische afstudeerscriptie te werken. Later werkte Josef Skopal als arbeider in de Tsjechische schoenfabriek Bata in Eindhoven en gaf hij les aan de kinderen van het Tsjechische personeel, tot hij in 1940 naar Tsjechië terugkeerde, om er als beëdigd vertaler en tolk, en als docent Duits en Nederlands aan de Masaryk Universiteit te werken.

Intussen werd vanaf 1969 begonnen met de opbouw van een Nederlandse bibliotheek. In 1967 kon de Brno'se taalkundige Zdeněk Masařík, het latere hoofd van de Afdeling voor Germanistiek, dankzij een Humboldt-beurs een jaar in Groningen doorbrengen, en tijdens dat verblijf werd zijn belangstelling voor de Nederlandse taal gewekt. Bij zijn terugkomst in Brno diende hij een subsidie-aanvraag in bij het Nederlandse ministerie voor Wetenschap voor het opzetten van een wetenschappelijke bibliotheek. Die aanvraag werd goedgekeurd, en de eerste boeken konden worden gekocht.

Toen Josef Skopal in 1988 ernstig ziek werd, werden zijn colleges overgenomen door Ems Máčelová-van den Broecke, een Nederlandse die net als mevrouw Montijn eind jaren veertig in Brno was komen wonen. De liefde voor haar moedertaal zorgde ervoor dat ze een aanzienlijke bijdrage zou leveren aan de ontwikkeling van de neerlandistiek in Brno. Na jarenlang vertaalwerk en het geven van privé-lessen Nederlands, was ze in de jaren

zeventig samen met Skopal begonnen met het schrijven van een vertaalwoordenboek Tsjechisch -Nederlands. Het woordenboek, een waar titanenwerk, verscheen in 1989; in het jaar 2006 komt er een volledig herziene uitgave op de markt, die uitgebreid is met tal van juridische en technische termen.

Daarnaast ontwikkelde mevrouw Máčelová een lesmethode Nederlands voor Tsjechischtaligen, *Wegwijs worden in Het Nederlands* die in 1997 verscheen, en vertaalde zij begin jaren negentig samen met haar studenten het boek *Wiplala* van A.M.G. Schmidt. De Tsjechische vertaling *Viplala* kwam in 2001 op de markt. Voor haar inzet voor de Nederlandse taal werd mevrouw Máčelová in 2001 door de Nederlandse ambassadeur in Praag gekroond tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

In 1993 breekt een nieuwe fase aan in de geschiedenis van de vakgroep Nederlands in Brno. Leopold Decloedt die verbonden was aan de vakgroep Nederlands te Wenen, verzorgt aan de Masaryk Universiteit een college 'Inleiding tot de neerlandistiek'. Dit betekent het begin van een periode waarin het Nederlands zich ontwikkelt tot een volwaardige studie. Mede dankzij het speciale ondersteuningsprogramma van de Nederlandse Taalunie voor de Neerlandistiek in Midden- en Oost-Europa, slaagt Decloedt erin om het keuzevakje Nederlands uit te bouwen tot een heuse driejarige bijvakstudie. Hierin wordt hij bijgestaan door de Nederlandse Regine van Groningen, en door de student-assistente Alexandra Andreasová. Deze laatste is overigens nog steeds verbonden aan de vakgroep, ondertussen, na haar afstuderen in Olomouc (1999) en haar promotie in Brno (2003), als vakassistent Nederlands taal- en letterkunde.

Eind september 1997 wordt het Nederlands een driejarige baccalaureaatsstudie als derde vak en een zelfstandige sectie binnen het Instituut voor Germanistiek. De jonge vakgroep beschikt over een vaste medewerker, Leopold Decloedt, en twee student-assistentes, Alexandra Andreasová en Kateřina Lepková. In die periode wordt begonnen met de uitbreiding van de bestaande bibliotheek, dankzij subsidie van de Nederlandse Taalunie, maar ook van de Orde van den Prince te Leiden, die de vakgroep nog steeds financieel ondersteunt. Ik maak graag van de gelegenheid gebruik om hiervoor dank te zeggen.

Aan het eind van het academiejaar 1998-1999 verlaat Leopold Decloedt de vakgroep en wordt opgevolgd door Nele Rampart. Eind 1999 raakt de ontwikkeling van de studie in een stroomversnelling. Er vindt een statusverhoging van het vak plaats: de studie Nederlands wordt een driejarige hoofdvakstudie. Het curriculum is vooral gericht op taalverwerving, aangevuld met Nederland- en Vlaanderenkunde en een inleiding in de Nederlandse taal- en letterkunde. In december 1999 wordt de aanvraag tot de vijfjarige masterstudie, nog ingediend door Leopold Decloedt, geaccrediteerd door het Praagse

ministerie van onderwijs. Na Praag en Olomouc zal voortaan ook in Brno Nederlands als een volwaardige hoofdvakstudie aangeboden worden.

Het jaar 2000 wordt erg druk. De eerste hoofdvakstudenten van de driejarige studie dienen begeleid te worden, de masterstudie, gepland voor 2001 dient voorbereid. Met het oog op die studie is het nodig dat er een tweede vaste medewerker aangesteld wordt. Het is de bedoeling dat Alexandra Andreasová, die op dat moment in Munster aan haar dissertatie werkt, in de herfst van 2001 een voltijdse aanstelling krijgt op de afdeling Nederlands. Gezien de financiële problemen waar de universiteit mee kampt, is het geen sinecure om dit doel te bereiken, maar uiteindelijk, mede dankzij de niet aflatende steun van de Nederlandse en Belgische Ambassades in Praag en de Vlaamse Vertegenwoordiging in Wenen, komt de tweede baan er. Bovendien wordt de sectie Nederlands opgenomen in de naam van het instituut, dat vanaf nu *Instituut voor Germanistiek, Nordistiek en Neerlandistiek* heet; zo wordt de afdeling Nederlands nog steviger verankerd in de structuur van de universiteit.

Vanaf september 2001 is de tijd van de kinderziekten dan ook definitief voorbij. De vakgroep Nederlands biedt de studenten een vijfjarige, op de praktijk gerichte opleiding die in de eerste cyclus vooral gericht is op taalverwerving, in de tweede cyclus op Nederland- en Vlaanderenkunde, vertalen en tolken. De afdeling telt twee vaste krachten. Alexandra Andreasová verzorgt de colleges linguïstiek en taalverwerving, Nele Rampart de colleges literatuur en Nederland- en Vlaanderenkunde. De colleges vertalen/tolken worden gegeven door Jana Karberová, beëdigd vertaalster en ex-studente. Zo plukt de vakgroep voor het eerst de vruchten van het jarenlange pionierswerk.

Onze grootste zorg betreft het onderwijs; we willen onze studenten een degelijke opleiding aanbieden. Brno, de tweede grootste stad in de Tsjechische Republiek, is dankzij tal van Nederlandse en Belgische investeerders, en dankzij een stedenband met de stad Utrecht, de ideale plaats voor een vakgroep Nederlands. Vanuit het bedrijfsleven is er een grote vraag naar goed opgeleide Nederlandstalige Tsjechen, die een brug kunnen slaan tussen twee talen, twee culturen. Er is veel interesse bij de studenten; de vakgroep zou elk jaar meer dan dertig studenten kunnen opnemen, wat echter vanwege gebrek aan personeel niet haalbaar is. Om de twee jaar worden ongeveer twintig nieuwe studenten opgenomen. Nu, in het jaar 2003, telt de vakgroep ongeveer vijftig hoofdvak- en een stuk of tien bijvakstudenten.

De sectie Nederlands is met haar bibliotheek van meer dan tweeduizend boeken en twee nieuwe computers een van de best uitgeruste instituten van de faculteit. Het is een actieve vakgroep die deelneemt aan verschillende uitwisselingsprogramma's en samenwerkingsverbanden. Daarnaast wordt er natuurlijk ook aan onderzoek gedaan. In

2003 verdedigde Alexandra Andreasová haar proefschrift. Zij promoveerde op een vergelijkende studie van de Duitse en Nederlandse modale werkwoorden *mogen* en *moeten*/*mögen* en *müssen*, en is daarmee de eerste jonge Tsjechische neerlandica met een doctorstitel – en met ‘jong’ bedoel ik de generatie die begon te studeren na de Fluwelen Revolutie van 1989.

De afdeling Nederlands in Brno floreert, maar toch, iedereen die enigszins thuis is op het terrein van de extramurale Neerlandistiek, weet dat allerhande moeilijkheden voortdurend het hoofd moet worden geboden. Zo is er bijvoorbeeld het probleem van de onderbezetting, oftewel: de extramurale neerlandicus als Einzelkämpfer, als duizendpoot die er moet in slagen om tegelijkertijd een adequate opleiding aan te bieden, een instituut draaiende te houden, financiële en bureaucratische problemen op te lossen. Deze hindernissen mogen er ons echter niet van afhouden grondig na te denken over de toekomst. In Tsjechië worden momenteel heel wat neerlandici opgeleid. In welke beroepen zullen ze terechtkomen? Een alumnibeleid, waarvoor gepleit werd op het Weense colloquium over curriculumontwikkeling in het jaar 2000, is meer dan wenselijk.

Ook in Brno zijn we steeds bezig met het grondig onder de loep nemen, herdenken en indien nodig het wijzigen van het studieprogramma. Daarbij staat vooral één gedachte centraal, namelijk het bevorderen van het interculturele karakter van de opleiding. Een diepgaande kennis van de eigen cultuur is immers een voorwaarde voor het begrijpen van het andere, het vreemde. Deze gedachte is niet nieuw en werd de laatste jaren al vaker verwoord; zo schrijft Paul van den Heuvel in 2000 in zijn artikel *Het specifieke karakter van de studie Nederlands extra muros. Pleidooi voor een interculturele neerlandistiek* het volgende:

In de opleidingen Nederlands zou het interculturele aspect – uitgaan van het cultuureigene om zo cultuurvreemde kennis te verwerven – veel meer en explicieter dan tot nu toe het geval is aan de orde moeten komen, als bron van systematisch onderzoek en als uitgangspunt bij het onderwijs. (Van den Heuvel 2000:30)

Concreet proberen we dit te realiseren door uit te gaan van een contrastieve aanpak, door, bijvoorbeeld in de colleges Nederland- en Vlaanderenkunde de studenten ertoe aan te zetten een bepaald maatschappelijk of cultureel fenomeen te benaderen vanuit hun eigen context. Een studente van ons schrijft in een werkstuk over de problematiek van het vertalen van Nederlandstalige juridische teksten naar het Tsjechisch, dat, zoals een goede literaire vertaler zelf goed dient te kunnen schrijven, een vertaler van juridische teksten ‘een druppel juristenbloed in zijn aders moet hebben’. Daar voegt zij aan toe:

Hiernaast is het noodzakelijk dat deze specialist [de vertaler] zich met de culturele, historische en politieke achtergrond van beide taalgebieden vertrouwd maakt. (Vedličová 2003)

Wij zijn druk bezig met het opbouwen van een klein, intercultureel bibliotheekje, waar zulke scripties, maar bijvoorbeeld ook het eerder vernoemde werkje over beide kranten – *Hospodářské Noviny* en *NRC Handelsblad* – een plaats krijgen. De aandachtige toehoorder zal duidelijk zijn dat ik hiermee weer bij het begin, en dus ook bij het eind van mijn lezing gekomen ben. Ik wil tot slot Paul van den Heuvel nog een keer citeren als hij in het al eerder vernoemde artikel zegt:

Het denken in cultuurdialoog zal een sterke tegenhanger moeten worden tegenover de puur economische benadering die vaak vanuit politiek perspectief meer prioriteit krijgt. Op cultureel gebied kan een intercultureel georiënteerde neerlandistiek dan ook een wezenlijke bijdrage leveren aan de Europese cultuurdiscussie. (Van den Heuvel 2000:36)

Ik ben er dan ook van overtuigd dat er voor ons vak een mooie toekomst weggelegd is. De opening van het Erasmianum is alvast een stap in de goede richting.

Bibliografie

- Decloedt, L.: “Brno: een stad waar het Nederlands thuis is”. In: (eds.) L. Decloedt, W. Engelbrecht, K. Málková: *50 jaar neerlandistiek in Moravië/50 let nederlandistíky na Moravě*. Brno/Olomouc: Masarykova univerzita v Brně/Univerzita Palackého v Olomouci 2000², pp. 61-66 (Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity 48, Řada germanistická (R) 4 – Sonderheft / Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Philologica 75 – Neerlandica 1)
- Polášek, M.: *Overeenkomsten en verschillen tussen NRC Handelsblad en Hospodářské noviny* Brno: Masarykova Univerzita, 2002 (bachelorscriptie).
- Van den Heuvel, P.: “Het specifieke karakter van de studie Nederlands extra muros. Pleidooi voor een interculturele Neerlandistiek”. In: P. van den Heuvel (ed.): *Interculturaliteit. Interculturele aspecten van de Neerlandistiek in Midden- en Oost-Europa*. Bratislava: Stimul 2000, pp. 28-37.
- Vedličková, R.: *Problematiek bij het vertalen van de statuten van een B.V. naar het recht van het Koninkrijk der Nederlanden naar het Tsjechisch*. Brno: Masarykova Univerzita, 2003 (bachelorscriptie).

De neerlandistiek in Slowakije

Jana Rakšányiová (Bratislava)

Ter inleiding

Tradities en rituelen brengen stabiliteit en zekerheid in ons leven. Kronieken en memoires beschermen de traditie en tot de rituelen behoren voor ons bijvoorbeeld ook geregelde bijeenkomsten van neerlandici. Het onlangs (2006/7) gevierde tienjarige jubileum van de neerlandistiek als regulier studievak aan de Faculteit Geesteswetenschappen van de Comenius Universiteit in Bratislava was een mooie gelegenheid om terug te denken en een balans op te maken. We hebben de korte maar vruchtbare geschiedenis herdacht, alsmede gebeurtenissen die het stempel van hun acteurs droegen. Omdat een schriftelijke kroniek van de neerlandistiek te Bratislava helaas ontbreekt, lijkt het ons nuttig om op te schrijven welke plannen, ambities en noden door toedoen van een relatief klein aantal mensen en instituties verwerkelijkt is. Dit is misschien een voorbeeld van hoe in bescheiden omstandigheden (mits men werkelijk wil) iets tot stand kan worden gebracht. Daarom wil ik de lezer als een levend geheugen, waarin alle gebeurtenissen, turbulenties en vreugdes die we rondom de Centraal-Europese neerlandistiek hebben gekend zijn opgeslagen, vriendelijk uitnodigen om samen naar het verleden te reizen.

De wortels

De eerste vonk van de neerlandistiek in Slowakije werd aan de Comenius Universiteit in Bratislava al meer dan een halve eeuw geleden ontstoken. Professor Kalda besteedde in het kader van zijn lessen in Duitse geschiedenis ook aandacht aan het Nederduits en het Nederlands, maar hierbij werden de talen slechts met elkaar vergeleken. Hij publiceerde contrastieve studies over Deens-Sleeswijkse en Noordnederlands-Vlaamse taalkundige vraagstukken. Zijn werk is echter helaas als gevolg van een brand in het Germaans Seminarium verloren gegaan.

De Slowaakse persoon die wellicht in het kader van haar mogelijkheden werkelijk het maximum voor de verspreiding van de Nederlandstalige cultuur heeft gedaan, was Júlia Májeková (1919–1991). Deze germaniste en slowakiste was geïnspireerd door de colleges van Kalda over het Nederlands en kreeg na de oorlog de kans om haar opleiding aan te vullen in het Nederlandse Leiden. Daardoor werd zij de enige competente vertaalster uit het Nederlands in het Slowaaks. Zij werd redactrice van het gerenommeerde uitgevershuis

Tatran in Bratislava en vertaalde 28 werken van de Nederlandstalige literatuur (bijv. De Vries, Multatuli, Timmermans, Vestdijk, Coolen, Mulisch, Claus). Haar gecultiveerde taalgebruik in overeenstemming met het register en stijl van het vertaalde werk (roman, theater of hoorspel) was een dominant element bij de vertaling van Nederlandse cultuur die in de periode dat zij vertaalde (1945–1986) voor Slowaken tamelijk exotisch was, waarbij de rechtstreekse communicatiemogelijkheden bovendien zeer beperkt waren.

Persoonlijke herinneringen aan haar bescheiden gedrag, gepaard gaande aan grote wijsheid en ervarenheid in het vertaalwerk doen mij terugdenken aan een buitengewone persoonlijkheid. Aan haar bijdrage aan de Slowaakse cultuur zijn twee werken gewijd: de afstudeerscriptie van Lucia Doležáľeková (2006) en een studie van Wilken Engelbrecht en Mart Maňáková (2006).

Májeková kreeg een treffende en adequate bekroning met de hoogste Slowaakse onderscheiding voor vertalers *Cena Jána Hollého* (De prijs van Ján Hollý, 1974) voor haar vertaling *Bobovia sa vracajú* van A. den Doollaards *De Goden gaan naar huis* en nogmaals met de prestigieuze Nederlandse *Martinus Nijhoffprijs voor Vertalingen* (1978) van het Prins Bernhardfonds voor haar levenswerk. De Nederlandse jury betitelde Májeková's werk als een grote bijdrage aan de nationale culturele rijkdom van het Nederlands. Zij werkte als vertaalster niet alleen gedisciplineerd en tegelijkertijd ook creatief aan het overzetten van de literaire tekst, maar vulde de boeken ook aan met nawoorden, commentaren en studies.

Ambities en uitgangspunten

Tot serieuze interesse in het Nederlands als specialisatie zoals we die nu kennen, kwam het pas aan het begin van de jaren negentig van de twintigste eeuw. Als vertaalster uit het Duits en uit Scandinavische talen constateerde ik een grote leemte: het Nederlands was quasi afwezig aan de universiteit. Alleen Julia Majekova wijdde zich aan de Nederlandse literatuur, terwijl er niemand met vaktaal bezig was.

De ambitie om een studie Nederlands op te richten stond onder een gunstig gesternte, want Wilken Engelbrecht verscheen in Bratislava. Als doctorandus richtte hij zich in het voormalige Tsjecho-Slowakije op een “Marktlücke”, namelijk aan de ontbrekende linguïstische en socioculturele parallel met de grote groei van economische betrekkingen tussen de Lage Landen en Slowakije, de toestroom van Nederlandse en Belgische firma's, de dynamische ontwikkelingen tussen de staten van de Benelux en zich juist delende republieken in het hart van Europa.

Tot op dat moment had de Slowaakse neerlandistiek nog geen wortel geschoten. De verzelfstandiging van de staat bracht een verhoogde behoefte aan eigen specialisten die zich op de eigen hogescholen konden voorbereiden op internationale samenwerking. Slechts platonische wil volstond niet, er waren ook concrete scheppende daden nodig.

Die geschieden nu op drie niveaus. Wilken Engelbrecht onderrichte een facultatieve cursus Nederlands voor belangstellenden, voornamelijk germanisten. Daarnaast knoopte hij vooral contact aan met de Nederlandse Taalunie in Den Haag die als culturele institutie namens Nederland en Vlaanderen en hun ministeries van onderwijs en cultuur o.a. verantwoordelijk is voor de ontwikkeling en ondersteuning van het Nederlands binnen en buiten de muren, ofwel *in et extra muros*. Juist in die periode begon de Taalunie een campagne om de neerlandistiek in Centraal-Europa te ondersteunen. Dankzij Wilken Engelbrecht bezocht hun delegatie in 1993 ook Bratislava. Jana Rakšányiová deed als medewerkster van de toenmalige Leerstoel voor Germansitiek en Nordistiek van de FF UK het voorbereidende werk op de thuisbasis. Dat betekende het uitwerken van een compleet studieplan met gedetailleerd commentaar over de academische inhoud en het verzorgen van een kwalitatieve personele bezetting, onderhandelen met het faculteitsbestuur en beargumentering van de noodzaak van het nieuwe vak. De toenmalige leiding van de faculteit (decaan professor Paulíny, vice-decaan doc. Taraba, secretaris dr. Horváth) en ook de faculteitsraad betoonden zich buitengewoon tegemoetkomend en de accreditatiecommissie keurde daarna de plannen goed.

Wilken Engelbrecht werkte fysiek tot 1994 in en voor Bratislava, maar de collegiale en persoonlijke contacten met hem en met de andere vestiging neerlandistiek in Olomouc die hij oprichtte en nog steeds leidt, zijn tot op heden voortreffelijk. De functie van lector werd daarna overgenomen door Abram Muller, een Nederlander die in Bratislava leeft. Hij nam de functie van moedertaalspreker over en in september 1996 trad Paul van den Heuvel aan, waarmee de studie neerlandistiek op volle kracht begon te werken. Dat is het moment dat de nieuwe geschiedenis van het zelfstandige vak geschreven begon te worden.

Het is een fantastisch schouwspel om te zien hoe een ambitie gematerialiseerd wordt en hoe een idee concrete contouren krijgt. Dat gebeurde door de ontzaggelijke en veelzijdige hulp van de Nederlandse Taalunie die we tot op vandaag beschouwen als onze peetmoeder. Daarnaast waren ook ander instituties van belang zoals de Orde van den Prince, het Prins Bernhard Fonds, de ambassade van het Koninkrijk der Nederlanden, later ook de Vlaamse Vertegenwoordiging in Midden-Europa. Zij computeriseerden, schonken onze apparatuur, rustten de bibliotheek uit en schiepen zo de materiële basis van een ruimte die mettertijd haar eigen atmosfeer kreeg en daarnaast ook een goede naam onder de vakgenoten, zoals bijv. de Lessius Hogeschool te Antwerpen of CETRA te Leuven.

Van idee tot daad

Lectoren-moedertaalsprekers kwamen die door de faculteit als haar eigen medewerkers werden opgenomen. Helaas is de post van lector niet opgenomen in enig

wederzijds verdrag tussen de Slowaakse Republiek en Nederland of België, zodat het niet gaat om wederzijdse uitwisseling tussen ministeries van onderwijs, maar om een asymmetrische toestand. Het Slowaaks en de slowakistiek worden in deze landen ondanks het lidmaatschap van Slowakije in de Europese Unie niet onderwezen. Bezoekende professors en docenten hielpen van tijd tot tijd op wetenschappelijk en pedagogisch gebied. De vakgroep had zelf steeds 3, kortetijd zelfs 4 interne medewerkers. Met dit menselijk potentieel moesten we de inhoud en kwaliteit van ons studieprogramma waarborgen.

Zoals dit overal geldt, was het ook bij de eerste Slowaakse, Bratislaafse neerlandistiek nodig om persoonlijk enthousiasme te verbinden met hulp (we benadrukken dat die vooral uit buitenlandse bron afkomstig was) teneinde een intellectuele en materiële basis op te bouwen. Daarbij is het aangenaam om een positief ingestelde omgeving te hebben, waar geen a priori afwijzende argumentatie te horen was.

Het studievak

Het studieprogramma

Het sleutelwoord van onze studierichting is interculturele vakcommunicatie. We proberen onze studenten niet alleen vol te proppen met allerlei wetenswaardigheden, maar willen hen ook strategisch voorbereiden om communicatieproblemen op professioneel niveau op te lossen. Daarvoor is het nodig om hun academisch denken te helpen ontplooien en hun fijngevoeligheid bij te brengen bij het zoeken van de juiste oplossing.

Het studieprogramma heeft de volgende blokken: linguïstische competentie, linguïstisch blok (fonetiek, morfologie, syntaxis, lexicologie en fraseologie, stilistiek), sociohistorisch blok (land en volk, geschiedenis, geografie, media, vakcommunicatie), een blok vertalen en tolken (vanaf het 3^e studiejaar vertalen, daarna consecutief en tenslotte simultaan tolken). De Nederlandstalige literatuur is in het studieprogramma als tweede cultureel blok weliswaar geen prioriteit, maar beperkt zich niet uitsluitend tot een overzicht van auteurs en richtingen als deel van de cultuur, doch wijdt ook aandacht aan de receptie van de meest recente literatuur.

De hoeveelheid colleges was steeds volgens de geldende voorschriften ongeveer tien lessen per week. Dat is enerzijds een beperking, maar aan de andere kant studeren de studenten in gelijke omvang nog een tweede hoofdvak met een gelijke basis (maatschappijwetenschappelijke disciplines, slowakistiek en translatologie). De meeste vakken zijn verplicht, in de hogere studie jaren is er een keuze aan keuzevakken.

De studie van het programma vertalen en tolken Nederlandse taal als masterstudie eindigt met staatseindexamens in de vakken Nederlandse taal, Tolken en Vertalen, en

Neerlandistiek. De student beslist zelf of de afstudeerscriptie wordt geschreven en verdedigd bij de neerlandistiek of de germanistiek. Naar onze ervaring tot dusverre is de verdeling min of meer 1:1, d.w.z. de helft van de afstuderende studenten geeft de voorkeur aan een thema voor de afstudeerscriptie in verband met translatologische, taal- of letterkundige vraagstukken met betrekking tot de Nederlandse taal en cultuur met een nadruk op de contrastieve samenhang met het Slowaaks en met onze filologie.

Personele bezetting

We hebben tien erg dynamische jaren achter ons. In die periode hebben er in totaal 12 collega's bij ons gewerkt. Dat cijfer vraagt om een analogie met de 12 maanden van het jaar. Ook zij kwamen de een na de ander, ieder was anders, maar als ook maar een van hen zou ontbreken, zouden we niet compleet zijn. Iedereen verdient dank. Aan het begin, toen we nog bij nul stonden, was Wilken er die van 1990 tot 1994 wekelijks als extern lector naar Bratislava kwam en een echte pionier was, de eerste Nederlander die de weg voorbereidde voor de andere lectoren. Na hem kwam Abram Muller die het lectoraat leidde en in de afdeling werkte tot 1998. In deze periode sartten de uitwisselingsbeurzen binnen het CEEPUS-programma.

Bij de al geaccrediteerde studie tolken en vertalen was de drijvende kracht gedurende 6 jaar (1996-2002) Paul van den Heuvel. Paul was een fantastische en geliefde lector, didactisch zeer begaafd en daarnaast ook een uitstekende organisator en manager van het vak. Hij werd de geest van de vakgroep en een symbool van de Bratislaafse neerlandistiek. Ik denk dat hij van de eerste collega's de diepste sporen heeft nagelaten. Hij bracht contacten tot stand met de afdelingen in de omliggende landen (Wenen, Brno, Boedapest, onderhield ook de contacten met Olomouc), organiseerde bezoeken van gastdocenten, uitwisselingscolleges en studentenmobiliteit.

In deze periode werkte ook de Weense collega Julia Sommer gedurende het jaar 1998/9 bij ons. Zij gaf Nederlandse taal oefeningen. In 2002 werd de lectoraatspost bij vrijkomen steeds bij het IVN geadverteerd en daarop meldden zich elke keer 10 tot 15 kandidaten. Een dergelijke keuze bracht ook het risico met zich mee, hoe de naar verwachting meests optimale medewerker uit te kiezen, waarbij de uiteindelijke kandidaten van de laatste ronde naar Bratislava moesten komen om zich voor te stellen. In het studiejaar 2002/3 kreeg Irit van der Veldt de post. Zij vertrok op eigen verzoek en met instemming van de vakgroep na een jaar. Na haar werkte in het studiejaar 2003/4 Jeroen van Engen als lector, een zeer gecultiveerde neerlandicus, met voorliefde voor de literatuur, maar ook met organisatietalent en empathie voor de vakgroep. Hij moest zijn werk om persoonlijke redenen beëindigen, maar bleef ook nadien onze goede vriend. Diens opvolger Martijn Schoonderwoerd die ervaring had verzameld op de universiteit in het Hongaarse Debrecen, bleef twee academische jaren in Bratislava tot juli 2006. Hij nam

deel in wetenschappelijke projecten, begeleidde afstudeerscripties en is nu werkzaam in Nederland.

Na tien jaar “Nederlandse hegemonie” werkt sinds september 2006 de Belgische (Vlaamse) lectrice Hanna Gevaert bij ons. Haar persoonlijke bijdrage bestaat vooral hierin dat zij de vertaalopleiding bij de Lessius Hogeschool in Antwerpen heeft gevolgd en Slowaaks kent. Ondanks haar jonge leeftijd werkt ze zeer creatief en systematisch.

Acht buitenlanders (6 Nederlanders, 1 Oostenrijkse, 1 Vlaamse) drukten hun typische buitenlandse stempel niet alleen op de cultuur en de taal, maar ook op de manier van werken, didactiek enz. Zonder hen zou het onderwijs niet de gewenste parameters hebben. Het buitenlanderschap heeft positieve, maar soms ook negatieve kantjes. Aan de ene kant brachten zij authenticiteit en originaliteit, maar aan de andere kant kon niet elk van hen zich identificeren met het milieu, niet iedereen voelde loyaliteit jegens de gastomgeving en soms zag iemand het lectoraat eerder als een overstapstation. Over het algemeen hebben we echter geluk gehad met goede collega's. Dat uitte zich ook in de taalkundige competentie van studenten en afgestudeerden.

Een feit is echter dat lectoren komen en gaan. De organisatorische en academische dimensie ligt echter op de schouders van de lokale docenten. De faculteit stelt hen verantwoordelijk, zij moeten als insiders de organisatorische problemen oplossen van rooster tot accreditatie, daarnaast ook werken aan hun eigen wetenschappelijke groei, publiceren en zich kwalificeren. Adam Bžoch, een literair wetenschapper van de Slowaakse Academie van Wetenschappen, gaf bij ons 2 jaar lang (1996-1998) in deeltijd colleges literatuur. Daarna ging hij met studieverlof naar Boedapest. Na zijn verblijf bij ons ging hij zich op literatuurwetenschap concentreren en hij is op dit moment feitelijk de enige Slowaakse vertaler van Nederlandstalige literatuur. Hij publiceerde interessante vertalingen, kreeg in 1996 de Slowaakse vertalersprijs *Cena Jána Hollého* en in 2006 de *Vertalersprijs* van het Nederlands Literair Productie- en Vertalersfonds. De tolk- en vertaal oefeningen werden geleid door Slowaakse docenten: in de eerste cyclus studenten (1999-2001) onderwees Jana Verstraetenová tolken aan de studenten. In 2001 konden we met vreugde een doctoranda uit de eerste groep afgestudeerden aannemen – Marketa Škrlantová, nieuw bloed en een dynamisch deel van de vakgroep. Zij wijdt zich theoretisch en praktisch aan juridisch vertalen en tolken en onderricht daarnaast morfologie en syntaxis.

De twaalfde van het aantal voormalige en huidige medewerkers is het hoofd van de Afdeling neerlandistiek van de Leerstoel voor Germanistiek, Neerlandistiek en Scandinavistiek, Jana Rakšányiová. Zij stond als organisatrice aan de wieg van de vakgroep, is heden de garant ervan en van begin af aan de enige medewerkster die altijd bij de vakgroep was betrokken. Zij leidt vertaaleminars en geeft colleges inleiding in de neerlandistiek. Daarnaast geeft zij op grond van haar translatologische specialisatie en

germanistische basis ook colleges in het gemeenschappelijke translatologische blok voor studenten Duits.

Studenten en studiecycli

Toen de Faculteit Geesteswetenschappen van de Comenius Universiteit Bratislava in het studiejaar 1996/7 ook de twee nieuwe combinaties in het programma tolken en vertalen Engelse taal en cultuur & Nederlandse taal en cultuur en Duitse taal en cultuur & Nederlandse taal en cultuur uitschreef, meldden zich zo'n 430 kandidaten. Het was bepaald niet gemakkelijk om daaruit de meest gemotiveerde, beste en meest perspectief biedende kandidaten uit te kiezen. Er geldt in Slowakije een numerus clausus, dus alle kandidaten moesten door de zeef van toelatingsexamens heen. Kennis van de praktische taal zelf kon niet worden vereist, want Nederlands leren was toen in Slowakije zo goed als onmogelijk. Het toelatingsexamen bestond toen en ook bij de latere cycli uit twee delen: realia uit het bereik van de Nederlandse taal en kennis van het Slowaaks. Er zijn geen mondelinge examens en de objectief beoordeelde test kan steeds ter inzage worden gevraagd. Op het eerste gebied worden er vragen gesteld over de geschiedenis, aardrijkskunde, bekendste personen van de Nederlandse en Belgische cultuur, maar ook vragen die zich richten op de grondwet, munteenheid en staatsinrichting. De kleuren van de staatssymbolen, guldens, Belgische franks of het begrip "constitutionele monarchie" waren voor de adepten geen bijzondere grote barrière. Het tweede deel van de test is gericht op het Slowaaks, omdat de kennis daarvan als vertaalinstrument van een zeer goed taalkundig en stilistisch niveau dient te zijn. Een tolk-vertaler moet een rijk register en een perfect stilistisch gevoel hebben. Afgezien van orthografische "valstrikken", de normen en codificatie van de hedendaagse taal wordt ook gekeken, hoe de adept weet te werken met synoniemen, vreemde woorden en terminologie, hoe hij zijn stilistische kennis weet te verbreden.

Aan het begin van de studie hebben we de motivatie van de nieuwe eerstejaars onderzocht, waarom ze voor het Nederlands hadden gekozen. Meestal ging het om interesse voor iets helemaal nieuws en onbekends, iets waarin zij perspectief zagen, maar ook een toevallige keuze als aanvulling op het "gewenste" Engels of Duits. Het is interessant dat de meesten van hen niet alleen nooit in Nederlandstalig gebied waren geweest, maar zelfs ook nooit Nederlands hadden gehoord.

De eerste golf neerlandici kwam aan in het studiejaar 1996/7 met een sterkte van 33 studenten. Op drie na ronden zij allen hun studie met succes af. Het onderricht was tweemaal zo groot, want naast elkaar studeerden twee groepen (anglisten-neerlandici en germanisten-neerlandici). Destijds functioneerde nog een systeem waarbij elke student in het vierde studiejaar besloot, welk vak hij na het achtste semester als tweede hoofdvak waarvoor geen afstudeerscriptie wordt geschreven met de staatsexamens (Neerlandistiek,

tolken en vertalen) beëindigde. Dezen hadden dan in het vijfde jaar alleen maar hun afstudeerscriptievak anglistiek of germanistiek. Ongeveer de helft van de studenten koos het Nederlands als afstudeerrichting, die zij dan in het vijfde jaar met de staatsexamens en de verdediging van de afstudeerscriptie afsloten.

Na deze eerste cyclus werd alleen de combinatie neerlandistiek & germanistiek geopend, omdat de Leerstoel voor Anglistiek en Amerikanistiek bij hun hoge aantal studenten geen interesse had in een extra-combinatie. Helaas kon nooit een combinatie neerlandistiek & romanistiek worden geopend, omdat het Frans bij de Comenius Universiteit niet als richting tolken en vertalen kan worden gestudeerd. In het academiejaar 2001/2 was de interesse voor de combinatie met Duits tamelijk groot: 14 van de 98 kandidaten werden aangenomen. Van hen studeerden er twaalf af.

Nadien werde de periodiciteit van het openen van het vak ingekort tot 3 jaar. In 2004/5 begon een volgende groep te studeren (17 studenten, van hen stopten 3 studentes na het derde jaar). Twee jaar later zijn we weer met de germanisten in zee gegaan. Deze cyclus fungeert al in het nieuwe bachelor-master-systeem. De frequentere opening van het vak Nederlands heeft effect op het aantal aanmeldingen (45), er werden 20 studenten aangenomen, 18 begonnen met hun studie en twee studenten vervulden na het eerste jaar niet de voorwaarden voor doorstroming naar het tweede jaar. De gegevens zijn in de tabel weergegeven:

Studiejaren	Aantal aangenomen studenten	Aantal afgestudeerde studenten	Huidig aantal studenten
1996/97 – 2000/01	33	30	
2001/02 – 2005/06	17	15	
2004/05 – (2008/09)	18	-	Huidig 3 ^e jaar: 15
2006/07 – (2010/11)	20	-	Huidig 1 ^e jaar: 17

De eerste twee golven afgestudeerden hebben zeer goede plaatsen verworven (bijv. als tolken of vertalers, zowel freelance als in Brussel en Straatsburg, anderen gebruiken hun kennis op attractieve posten bij banken, verzekeringsmaatschappijen, bij de radio, de ambassade, in internationale firma's en PR, enkelen gingen lesgeven). Hun knasnen werden vergroot, omdat zij twee talen perfect kennen en een brede interculturele competentie en flexibiliteit bezitten.

Public relations

De term “public relations” wordt vooral gebruikt in de wereld van politici en van het bedrijfsleven, maar karakteriseert tot op zekere hoogte ook de activiteiten van de Bratislaafse Afdeling Neerlandistiek. Hoewel deze geen marketing firma is, heeft zij toch in dubbel opzicht contacten met het publiek. Enerzijds is zij een werkplek voor de opleiding in communicatieve, vertalakundige en tolkkundige competenties, anderzijds

fungeert zij vaak als een raadgever, soms ook als “call centre” of “goed adres”, wanneer verschillende instituties raad, informatie, een boek of inlichtingen over sociale, institutionele of taalkundige problemen nodig hebben in samenhang met Nederland, België of het Nederlands.

Op dit moment hebben 45 afgestudeerden een diploma Nederlandse taal en cultuur, vertaal- en tolkkunde. Nog eens 30 adepten zijn nu in het 1^e en 3^e studiejaar. We zijn echter ook anderszins zichtbaar: zo’n 100 belangstellenden hebben cursussen Nederlands gevolgd, er is grote belangstelling voor het keuzevak voor studenten filologie *Inleiding in de Neerlandistiek*. Ruim 100 germanisten hebben studiepunten in dit vak behaald.

Wetenschappelijke activiteit en projecten

Een ondeelbaar element van het werk van de universitaire docent is het wetenschappelijk werk. Op universitaire bodem dient een scheppende atmosfeer te heersen, een universiteit is immers geen talenschool. Wanneer er in de colleges, seminars en oefeningen niet permanent nieuwe gedachten en methodes worden geïntroduceerd, verliest die universiteit terrein. Dat betreft niet alleen de continuïteit en de concurrentie met andere universiteiten, maar ook de docent is dan persoonlijk niet voldoende op de hoogte om zijn studenten kwalitatief voor te bereiden.

Natuurlijk moest er veel energie worden gestopt in praktische problemen – de materiële en personele verzekering van het vak, uitrusting met voldoende literatuur en techniek, het verkrijgen van de accreditatie, opbouwen van contacten en verwerven van een goede naam. Daarnaast heeft de Bratislaafse neerlandistiek aansluiting gekregen bij de Centraaleuropese netwerken Comenius en CEEPUS, leden van de vakgroep zijn lid van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek. De samenwerking concentreerde zich in het begin op de verhoging van het onderwijsniveau, op docentenmobiliteit, maar later kwamen ook meer wetenschappelijke projecten aan de beurt. Het eerste concrete resultaat was het project business Nederlands voor Centraal-Europa met als praktisch resultaat het multilaterale elektronische woordenboek en het leerboek *Zakelijk Nederlands* van Christine van Baalen.

Initiator en dragende kracht van andere internationale projecten was de Weense universiteit en de leider van de afdeling neerlandistiek aldaar, Herbert van Uffelen. Van breed cultureel belang waren de beide projecten *Culture 2000*, waarin Centraaleuropese literaturen in het Nederlands en het Engels on-line toegankelijk zijn gemaakt.

Het lopende project DCC (Dutch Language, Literature and Culture in a Central European Context) met zeven participerende universiteiten (Boedapest, Bratislava, Brno, Debrecen, Olomouc, Wenen en Wrocław) is gericht op het vormen van de eerste internationale joint degree studie Nederlands in Centraaleuropese Context.

De vakgroep neerlandistiek bij de FF UK te Bratislava heeft intussen verschillende internationale conferenties georganiseerd. Dit was in mei 1999 het regionaal colloquium van Centraal- en Oosteuropese neerlandici met de titel *Interculturaliteit. 6^e Regionaal Colloquium Neerlandicum van Midden- en Oost-Europa*, waaraan neerlandici, linguïsten, translatologen en letterkundigen van negen landen aan deelnamen en vooral spraken over de mogelijkheden en begrenzingen van interculturaliteit. Er kwam een congresbundel uit *Interculturaliteit. Interculturele aspecten van de Neerlandistiek in Midden- en Oost-Europa*. Bratislava 2000.

De resultaten van de jongste generatie werden gepresenteerd op de eerste doctorandi conferentie van neerlandici uit Tsjechië en Slowakije op 31 maart en 1 april 2006. Slowaakse, Tsjechische, Hongaarse en Poolse doctorandi refereerden over de resultaten van hun werk en belangrijke Vlaamse en Nederlandse professoren vormden het creatieve opponentenforum. De congresbundel is op dit moment in druk.

Ter gelegenheid van het tiende jubileum van het hoofdvak vond in mei 2007 een internationaal seminar *Meertaligheid in Centraal-Europa: Bruggen bouwen tussen culturen* plaats. Het feestelijke karakter werd benadrukt door de deelname van leden van het corps diplomatique, van de Nederlandse Taalunie, van academische collega's uit binnen- en buitenland die het niveau en de resultaten van de vakgroep neerlandistiek prezen. De belangrijke Vlaamse schrijver Tom Lanoye gaf ons een blik achter de coulissen van de cultuur en discussieerde met de aanwezigen over de grenzen van het vertalen van niet alleen zijn eigen werk. Afgestudeerde en studerende Bratislaafse neerlandici traden op met bijdragen over het beeld van Nederland en België in Slowakije en van de Slowaakse cultuur in het Nederlandse taalgebied. De afsluitende discussie ging in op brandende vragen die leven bij docenten en studenten aangaande de toekomst van de neerlandistiek in Centraal-Europa en de praktijk voor afgestudeerden.

Jana Rakšányiová werkt als hoofduitvoerster met Markéta Škrlantová als nevenuitvoerster in het kader van de Slowaakse wetenschappelijke programma's VEGA (1/0193/03 Translácia a interkultúrna komunikácia). De afdeling heeft haar eigen serie opgestart *S.N.U.C.B.* (Studia Nederlandistica Universitatis Comenianae Bratislavenensis). Tot op heden zijn drie tiels verschenen of gepland: 1. *Einheit in Verschiedenheit. Interkulturelle Kommunikation im vereinigten Europa* (2005), 2. Jana Rakšányiová: *Nederlandistika v sociokultúrnom kontexte* (in druk, verschijnt 2007), het 3^e deel zal de reeds genoemde bundel van de doctorandiconferentie zijn.

Tot de belangrijke projecten, waarvan het resultaat een noviteit op lexicografisch terrein zal zijn, is het lopende werk aan het eerste Nederlands-Slowaaks en Slowaaks-Nederlandse woordenboek van de auteurs Rakšányiová en Škrlantová.

Geschiedenis is het begin van de toekomst

Terugkijken is altijd een beetje nostalgisch. Het was immers niet altijd een sprookjesachtige wandeling door een tuin met rozen, want dat soort probleemloze rozen-tuinen bestaat slechts in de kunstmatige wereld uit de minder geslaagde Hollywoodfilms. Ook bij ons waren er moeilijkheden, was er stress, kenden we ruzies, maar het waren toch telkens weer de dynamiek, creativiteit en soms ook het improvisatievermogen die de overhand kregen, want de lessen moesten nu eenmaal verdergaan! Nooit hebben we op de deur “We stoppen ermee” geschreven of “We pakken ons boeltje en wachten tot zich betere omstandigheden aandienen.” Als iemand voor het ruime sop kiest, moet hij ook niet beginnen te janken als er geen wind is, of als de benzine of diesel op is. Al waren er in die 10 officiële en 15 feitelijke jaren ook slapeloze nachten en gevoelens van frustratie, ze verbleekten in de schaduw van iets anders: we bouwen aan iets wat er nog niet was en we vinden zelf uit wat er mogelijk is, wanneer gemotiveerde mensen een vaste wil hebben iets te verwezenlijken en daarin gesteund worden. We zijn ieder die ons geholpen heeft en ons als partners en collega’s heeft aanvaard dankbaar. Dat is immers een dimensie die ons heeft verrijkt, aangemoedigd en, symbolisch gezegd, ons boven water hield.

Misschien klinkt dit in de oren van de lezer wat abstract, maar die niet-traditionele denk- en handelwijzen zijn onder meer van de Nederlanders afgekeken. Wist u dat Nederlandse handelaars in het jaar 1641 het Japanse eiland Deshima bezetten, een eiland van 100 bij 20m groot, en dat ze van daaruit driehonderd jaar met heel Japan handel dreven? Onze sectie heeft twee werkkamers en een bibliotheek, samen goed voor zo’n 80 vierkante meter, die we het Nederlandse taalgebied in Slowakije zouden kunnen noemen. Daarvan hebben we concrete positieve resultaten.

Wij hebben niet op kwantiteit maar op kwaliteit ingezet: op een individuele aanpak van de studenten en voldoende studiemateriaal. Daarbij is van belang dat elke student voldoende tijd krijgt op seminars en oefeningen om zijn eigen oordeel te presenteren en te discussiëren. Onze afdeling bereidt de studenten namelijk niet uitsluitend voor als personen met een goedekennis van het Nederlands en in staat om in die cultuur en over die cultuur te communiceren. We hebben andere ambities: de taal aan te leren als een veelzijdig instrument met veel toetsenborden, als een instrument van vertaling en vertolking, van interculturele en vakkundige communicatie op zich. De praktijk geeft ons gelijk, want onze afgestudeerden krijgen ook andere banen dan alleen die van vertalers en tolken. Zij fungeren op posten, waar vakkennis zich paart aan interculturaliteit.

Creativiteit is ons credo. Volgens neurofysiologen wordt creativiteit gerealiseerd in een straal van 50 m. Dat betekent dat mensen elkaar moeten ontmoeten. Er bestaat geen mens die voor zichzelf is gemaakt, mensen hebben steeds de ander nodig, het is belangrijk om een gesprekspartner te hebben. Daarmee wil ik afsluiten: ik ben iedereen dankbaar die ons pad heeft gekruist, die ons bijstond, inspiratie gaf en hulp bood.

Bibliografie

- Doležálek, L.: *De vertaalstrategie van Júlia Májecková*. Bratislava 2006. (ongepubliceerde masterscriptie UK Bratislava)
- Dvořáková-Žiaranová, R.: "Za Júliou Májeckovou," *Literárny týždenník* 4.6 (1991), p. 2.
- Engelbrecht, W.: "De draad weer opgepakt. Nederlands in Bratislava en Olomouc," *Neerlandia* 98 (1994), 185-187.
- Engelbrecht, W. & Maňáková, M.: "Vertalingen van Nederlandstalige literatuur in Slowakije," *Neerlandica extra muros* 44.1 (2006), 24-34.
- Maňáková, M.: *De staat van de vertaalkunde uit het Nederlands in het Slowaaks in Slowakije*. Olomouc 2004 (ongepubliceerde bachelorscriptie UP Olomouc).
- Maňáková, M.: *Literair vertalen van Nederlandstalige literatuur in Slowakije sinds 1993*, Olomouc 2006 (ongepubliceerde masterscriptie UP Olomouc).
- Terray, E.: "In memoriam prof. František Kalda," *Časopis pro moderní filologii* 51.4 (1969), 239-240.

*Een overzicht van een decennium
herstelde Neerlandistiek in Olomouc*

De ontwikkeling van de neerlandistiek in Olomouc na 1991

Wilken Engelbrecht (Olomouc)

Van de vier universiteiten waar na Wereldoorlog II een lectoraat of vakgroep Nederlands bestond, was die te Olomouc als gevolg van de politieke omstandigheden na 1948 en opnieuw na 1969 het minst bestendig. Desondanks bleven verschillende leden van de faculteit geesteswetenschappen, vooral zij die ooit met Aimé van Santen hadden kennisgemaakt, dromen van een mogelijkheid om het Nederlands opnieuw in te voeren.

Zoals al eerder in een andere bijdrage is vermeld,¹ maakte een hele serie factoren, deels van externe aard, de groei van de neerlandistiek mogelijk. In deze bijdrage wil ik terugkijken op de periodes die de jonge neerlandistiek doormaakte.

Een plaatsje onder de zon

Een praktisch probleem van de hernieuwde faculteit was het profiel dat de vakgroep moest krijgen. De opdracht van de faculteit was duidelijk: hernieuwing van het lectoraat neerlandistiek als onderdeel van de germanistiek met als doel om op een termijn van vijf tot tien jaar een zelfstandige vakstudie binnen het aanbod van de germanistiek op te bouwen. Er was interesse van de kant van studenten en collega's en er kon eveneens belangstelling worden verwacht van de kant van eindexamenkandidaten uit het middelbaar onderwijs. Maar welk profiel moest de nieuwe vakgroep krijgen?

Gezien het feit dat er te Praag al een goed ingevoerde vakgroep met een ononderbroken traditie van decennia bestond, er te Brno eveneens een lectoraat met een duidelijk profiel was en Bratislava ondubbelzinnig koos voor een tolk-vertaalprofiel, was het terrein voor het lectoraat in Olomouc tamelijk beperkt. Er werd besloten om in navolging van andere talenvakgroepen bij de faculteit (Engels, Frans, Russisch) te kiezen voor een praktisch filologisch profiel met relatief veel nadruk op vertalen en tolken, maar zonder een echte tolk-vertaalstudie op te zetten, waarvoor vooralsnog alle mogelijkheden ontbraken. Achteraf bekeken bleek deze keuze bijzonder gelukkig.

¹ Engelbrecht, W.: "Olomouc op de drempel van de magisterstudie," in: (ed.) L. Decloedt e.a., *50 jaar neerlandistiek in Moravië*. Brno 1999, pp. 73-94.

Opbouw van de basis

De eerste vijf jaar (1991-1996) werden gewijd aan de systematische opbouw van een bescheiden vakbibliotheek, waarbij met name het echte handmateriaal als taalverwervingsmethodes, woordenboeken en basisteksten de voorrang kreeg. In deze jaren bestond er alleen een eenmanslectoraat dat in 1995/6 voor het eerst een driejarige bijvakstudie Nederlands kon opstarten en in hetzelfde academiejaar ook uitbreiding in de vorm van de medewerkers lic. Theo Puttemans en dr. Edna Deudney-Prinsloo kreeg. Dankzij de aanwezigheid van de laatste werd het programma met een keuzevak Afrikaans verrijkt, waarvoor zich gemiddeld tien tot twintig studenten per jaar melden, deels ook uit andere vakgroepen. Een collega oud-germanist, PhDr. Rudolf Uvíra, CSc. ontfermde zich over het Fries en geeft sindsdien een keuzevak Fries, waarvoor een tamelijk stabiele belangstelling van vijf tot tien studenten per jaar bestaat.

Voor het piepjonge lectoraat was het van belang dat in mei 1995 het driejaarlijkse regionale Colloquium Neerlandicum voor Centraal- en Oost-Europa te gast was in Olomouc en dat bij die gelegenheid ook het Centraal-Europese docentenplatform *Comenius. Vereniging voor Neerlandici van Midden- en Oost-Europa* werd opgericht. Daarmee werd de jonge vestiging ineens op de kaart gezet.

De tweede vijf jaar (1997-2001) stonden in het teken van grootse plannen die deels konden worden verwezenlijkt. De stabiele belangstelling van studenten voor het vak Nederlands leidde ertoe dat de leerstoel voor germanistiek in 1996 toestemming aanvraagde bij de nationale accreditatiecommissie om een vijfjarige masterstudie. In oktober 1997 kon zo de eerste volwaardige studierichting *Nederlandse Filologie* worden geopend. Het besluit om het aan de belangstellenden mogelijk te maken om Nederlands vrij te combineren met elk ander als zogeheten “tweevakstudie” bij de faculteit geaccrediteerd vak bleek in goede aarde te vallen. Daarnaast bleven de cursus en ook de in 1995 geaccrediteerde bijvakstudie bestaan. De vakken Afrikaans en Fries kregen als bijvakstudies een vaste plaats in het curriculum die ze tot de dag van vandaag hebben behouden.

Tijdens deze periode werd ook voor het eerst een Centraal-Europese zomercursus Fries georganiseerd, waaraan zo’n 20 studenten uit heel Centraal-Europa deelnamen onder leiding van prof. dr. Durk Gorter uit Amsterdam. Door omstandigheden viel deze cursus samen met de ernstigste overstromingen sinds 500 jaar, waarbij tweederde van het landsdeel Moravië en ook tweederde van de stad Olomouc onder water kwamen te staan. De jonge vakgroep stelde studenten beschikbaar die met door de Nederlandse staat ter beschikking gestelde pompen meereisden en journalisten uit Nederland hielpen om over de overstromingen te berichten. Als gevolg daarvan kreeg het hoofd van de vakgroep in 1998 de Prijs van de Stad Olomouc voor 1997 toegekend.

Stabilisatie en uitbreiding

Aangezien zowel de faculteit als de studenten een duidelijkere scheiding wensten tussen het ‘echt filologische’ deel van de studie en de op zakelijk Nederlands gerichte vakken, werd in 1998 besloten om te gaan werken aan de invoering van een aparte bachelorstudie zakelijk Nederlands. Na een jaar van voorbereiding, waarin veel werd overlegd met collega’s van andere vakgroepen, met kamers van koophandel en met bevriende ondernemers werd in 1999 de accreditatie verkregen voor het vak dat de naam *Nižozemština se zaměřením na hospodářskou praxi* meekreeg. Tegelijkertijd werd besloten om de oude bijvakstudie *Nižozemština* vanaf 2000/1 niet meer te openen. Om redenen van capaciteitsproblemen moesten de studieprogramma’s om beurten worden geopend – in de oneven jaren (1999/2000, 2001/2, 2003/4) de Nederlandse Filologie en in de even jaren (2000/1, 2002/3, 2004/5) zakelijk Nederlands.

In 1998/9 werd het Europese kredietsysteem *European Credit Transfer System* (ECTS) volledig ingevoerd voor alle studievakken van de faculteit, dus ook voor de neerlandistiek. Gelijktijdig ging de universiteit over op een elektronisch administratiesysteem voor de studieadministratie. In hetzelfde jaar werd besloten om een vaste plek in het college-rooster te reserveren voor gastdocenten die in toenemende mate de neerlandistiek te Olomouc kwamen bezoeken.

In het jaar 2000 moest voor het eerst een reaccreditatie worden voorbereid voor de masterstudie. Tijdens de voorbereidingen besloot de leiding van de universiteit om als eerste grotere universiteit van het land Tsjechië zoveel mogelijk over te gaan op een Ba-Ma-systeem van driejarige zelfstandige bachelorstudies en tweejarige navolgende masterstudies. Dit vergde voor de jonge vakgroep het compleet reorganiseren van de al voorbereide reaccreditatie en tegelijkertijd ook een vervroegde reaccreditatie van het nieuwe vak zakelijk Nederlands. Beide processen werden in 2002 met succes afgerond, zodat in het jaar 2003/4 voor het eerst een bachelorstudie nieuwe stijl Nederlandse Filologie kon worden geopend. Daarnaast werd in 2001 een tweede zomercursus Fries georganiseerd en in 2002 zelfs twee zomercursussen: een culturele cursus in Olomouc en een cursus tolken in samenwerking met de vakgroep Translatologie van de Praagse Karelsuniversiteit.

Als gevolg van de groei van zowel studentenaantallen als ook het aantal medewerkers werd het ruimteprobleem steeds nijpender. De vakgroep had een deel van een kamer ter beschikking en een piepklein collegezaaltje voor 10 personen, waar ook de bibliotheek stond. Hoewel de leerstoel voor germanistiek (in 1998 officieel omgedoopt in leerstoel voor germanistiek en neerlandistiek) in 1999 een grote collegezaal en twee extra medewerkerskamers ter beschikking stelde, bleef het samenstellen van collegeroosters een echte kwadratuur van een cirkel. Hier kwam een ander toeval te hulp.

De universiteit van Olomouc is in haar geschiedenis meermalen in stevige politieke aanvaring met de overheid gekomen. Als gevolg daarvan bestonden (en bestaan) er in de stad Olomouc veel gebouwen die ooit universiteitsgebouwen zijn geweest, maar vooral in de negentiende eeuw en opnieuw na de communistische machtsovername waren geconfisqueerd. Het lukte in de jaren negentig om enkele van deze gebouwen terug te krijgen en om die geleidelijk te renoveren. Daardoor kwamen er gebouwen vrij, waarvan er in 2002 een deels ter beschikking werd gesteld aan de neerlandistiek. Dit luidde een nieuwe periode van de vakgroep in.

Zelfstandigheid

De snelle groei van de vakgroep en de gelijktijdige groei van de moderleerstoel germanistiek maakten dat de situatie voor de leiding van de leerstoel steeds onoverzichtelijker werd. Omdat twee medewerkers snel na elkaar hun doctoraten verwierven, beiden in het buitenland, bestond het idee bij de leerstoelleiding dat op deze wijze een spoedige erkenning van deze ‘zware’ doctoraten als zogeheten habilitatie mogelijk zou zijn. Het eigen gebouw, waar de vakgroep in september 2003 in kwam, leek daarom een goed moment om een feitelijke situatie ook officieel haar beslag te geven: de leerstoel voor neerlandistiek werd op 5 september 2003 officieel door de Algemeen Secretaris van de Nederlandse Taalunie, prof. dr. Koen Jaspaert geopend.

De eerste jaren als zelfstandige leerstoel bleken echter moeilijker dan verwacht was. De accreditatiecommissie deelde mee dat in haar optiek een Nederlands of Zuid-Afrikaans doctoraat beslist niet hetzelfde is als een Tsjechische habilitatie, al waren beide dissertaties inhoudelijk wel ‘zwaar’ genoeg. Tegelijkertijd kwam er ook een tamelijk zware nieuwe reaccréditeronde en liep de accreditatie van het geplande mastervak zakelijk Nederlands onverwachte vertraging op. Een extra complicatie was dat het nieuwe faculteitsbestuur het alternatief openen van vakstudies wenste af te schaffen, omdat dit voor de deels centrale roosterplanning lastig is en omdat zo het overstappen van studenten van de ene naar de andere studierichting vrijwel onmogelijk was. Plannen voor andere zomercursussen en extra activiteiten naast het onderwijs moesten derhalve voorlopig in de ijskast worden gezet.

De vakgroep heeft de zware jaren 2004-2006 overleefd. Alle gewenste reaccrédities en accreditaties werden verkregen, zodat op dit moment alle studiemogelijkheden tot en met 2012 zijn geaccréditeerd. Er bestaan twee complete curricula: Nederlandse Filologie en Zakelijk Nederlands, beide in een Ba-Ma-versie. Het hoofd van de leerstoel is in 2005 gehabiteerd, een collega werkt aan haar habilitatie en de eerste collega van de ‘jonge’ generatie heeft intussen haar doctoraat afgerond. Binnen enkele jaren kan de voltooiing van de doctoraten van vijf andere jongere collega's worden verwacht. Daarmee heeft de

leerstool een volwaardige plaats onder de Centraal-Europese vakgroepen neerlandistiek ingenomen.

In 2007 kreeg de leerstoel een grote projectsubsidie van de Tsjechische staat, zodat in 2008 een echt tolklokaal op Europees niveau kan worden geopend. Daarmee kan de in 2007/8 voor het eerst geopende masterstudie zakelijk Nederlands – officieel *Nizozemská filologie se zaměřením na odborný jazyk* – op niveau worden gegeven.

Toekomstplannen

Voor de leerstoel is op dit moment essentieel dat alle junior-medewerkers zo spoedig mogelijk hun doctoraten (deels in Nederland of Vlaanderen) afronden. Als dit lukt, zal het docentenkorps een breed scala aan activiteiten van theoretische taal- en letterkunde tot aan juridisch en zakelijk Nederlands en praktisch tolken en vertalen bestrijken. In beginsel zou minimaal een extra medewerker moeten habiliteren en is voor het uitbreiden van het aanbod met een postgraduale studie Nederlandse Filologie een habilitatie in dat vak noodzakelijk.

Hoewel het mogelijk is om in zogeheten verwante vakken in Tsjechië te habiliteren – de UP Olomouc biedt bijv. Theorie van de Literatuur aan, de MU Brno en UK Praag hebben habilitatierecht voor het vak Germaanse Talen en Literaturen – vereist accreditatie van een echte neerlandistische postgraduale studie een habilitatie in dat vak. In de omgeving van Olomouc is dat mogelijk in het Poolse Wrocław.

Een tweede desideratum is het op termijn verkrijgen van een eigen hoogleraar. Ook dit is in Tsjechië een persoonlijke titel, waarvoor een tamelijke zware ‘professoraat-procedure’ moet worden ondergaan. Voor alsnog is dat voor de neerlandistiek van Olomouc toekomstmuziek.

Tenslotte zou de leerstoel graag reële inhoud willen geven aan het in 2003 formeel geopende cultuurcentrum *Erasmianum*. Inmiddels zijn er verschillende Nederlandse schrijvers komen spreken en zijn er een paar kleinere activiteiten geweest. Voor een regelmatig programma ontbraken tot dusverre de tijd en de financiële mogelijkheden.

Bibliografie

Engelbrecht, W.: “Nederlands in Olomouc in breder perspectief,” in: (eds.) L. Decloedt & W. Engelbrecht" *Didactiek van de Nederlandse Taal en Cultuur in Midden- en Oost-Europa/Didaktika jazyka a kultury nizozemštiny ve střední a východní Evropě*. Olomouc, Vydavatelství Univerzity Palackého 1997, pp. 139-144 (Acta Comenii Societatis Neerlandicorum Europae Centralis et Orientalis Amos I/AUPO Germanica IX).

Engelbrecht, W.: "Olomouc op de drempel van de magisterstudie," in: (eds.) L. Decloedt, W. Engelbrecht, K. Málková: *50 jaar neerlandistiek in Moravië/50 let nederlandistiky na Moravě*. Brno/Olomouc: Masarykova univerzita v Brně/Univerzita Palackého v Olomouci 2000², pp. 73-94 (Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity 48, Řada germanistická (R) 4 – Sonderheft / Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Philologica 75 – Neerlandica 1).

Docenten neerlandistiek sinds 1991

Dr. Lianne Barmard, MA, BA Hons. – 1998-2003 lectrice Afrikaans en Nederlandse letterkunde, sinds 2003 hoofddocente Afrikaans en Nederlandse letterkunde en plaatsvervangend hoofd van de leerstoel voor neerlandistiek

Mgr. Eva Burdychová – 2004-2006 assistente Nederlands en secretaresse van de leerstoel voor neerlandistiek

Mgr. Božena Czarnecka – 1997-1998 lectrice Nederlandse letterkunde

Dr. Edna Deudney-Prinsloo – 1996-1998 lectrice Afrikaans

Doc. dr. Wilken Engelbrecht – 1991-1995 lector Nederlands en Latijn, 1995-1997 hoofddocent Nederlands, 1997-2003 hoofddocent Nederlands en hoofd van de vakgroep neerlandistiek, 2003-2005 hoofd van de leerstoel voor neerlandistiek, sinds 2005 geassocieerd hoogleraar en hoofd van de leerstoel voor neerlandistiek

Drs. Bas Hamers – 2000-2006 lector Nederlands (zakelijk Nederlands), sinds 2006 assistent Nederlands

Drs. Gerard Hörchner – sinds 2004 regelmatig in Olomouc als lector stilistiek en Nederlandse geschiedenis

Drs. Esmée van der Hoeven – 2003-2004 Taalunie-assistente Nederlands

Drs. Saskia Hutten – 2002-2003 lectrice Nederlandse letterkunde

Prof. dr. hab. Stefan Kiedroń – sinds 2002 voorzitter van de staatseindexamencommissie neerlandistiek en regelmatig te gast als extern hoogleraar oudere Nederlandse letterkunde

Mgr. Milan Kříž – 1999-2000 extern medewerker Nederlandse didactiek, 2000-2002 assistent Nederlandse taalverwerving, sinds 2002 hoofddocent Nederlandse taalverwerving en didactiek

Mgr. Kateřina Křížová geb. Málková, Ph.D. – sinds 2001 hoofddocente Nederlandse taalkunde, in de jaren 2003-2005 tijdelijk lectrice Tsjechisch bij de Universiteit Gent

Mgr. Iva Jančíková – sinds 2006 secretaresse van de leerstoel voor neerlandistiek

Prof. dr. dr. h.c. Marcel Janssens – sinds 2003 buitengewoon hoogleraar Nederlandse en Vlaamse letterkunde

Mgr. Pavlína Knap-Dlouhá – sinds 2006 assistente juridisch Nederlands

Drs. Franca van der Laan – 2000-2002 lectrice Nederlands (translatologie)

Luuk van der Meer – 2001-2002 lector Nederlandse geschiedenis en stilistiek

Lotte Patijn – 2005 Taalunie-assistente Nederlands

Mgr. Iwona Piotrowska – 2001-2006 lectrice Nederlandse letterkunde, sinds 2006 assistente Nederlandse letterkunde

Dr. Theo Puttemans – 1995-1997 tweede lector Nederlands (Nederlandse letterkunde)

Sven Retoré – 2004 lector Vlaamse geschiedenis

Mgr. Lucie Smolka-Fruhvirtová – sinds 2005 assistente moderne Nederlandse letterkunde

Mieke Staaks – 2005 lectrice praktisch Nederlands

Karin Swijter – 2002-2003 lectrice Nederlandse conversatie

Mgr. Eva 'Toufarová – 1997-1999 lectrice Nederlands, 1999-2001 assistente Nederlands, sinds 2001 hoofddocente Nederlandse taalkunde, sinds 2003 secretaris van de leerstoel voor neerlandistiek

Drs. Mariska Venema – 1998-2000 lectrice Nederlandse letterkunde

Prof. dr. dr. h. c. Jos Wilmots – sinds 2005 hoogleraar Zakelijk Nederlands

Afstudeerscripties van studenten uit Olomouc (1997-2007)

Kateřina Křížová & Eva Toufarová (Olomouc)

Net als elke andere universitaire studierichting vereist ook de neerlandistiek in Olomouc van haar studenten dat ze aan het eind van hun studie een afstudeerscriptie of een seminarpaper voorleggen. Te Olomouc zijn er op dit moment twee complete bachelor/mastercurricula:

- Een bachelor/mastercurriculum Nederlandse Filologie (3+2 jaar), altijd gestuurd in combinatie met een tweede vak (beide ‘majors’). De student schrijft voor een van beide vakken een afstudeerscriptie, maar doet eindexamen in beide vakken. Tot 2001/2 was dit een vijfjarige masterstudie.
- Een driejarige bachelorstudie “Nederlands voor de Economische Praktijk” (major), sinds 2007/8 gevolgd door een tweejarige masterstudie “Nederlandse Filologie gericht op Vaktaal”. Beide studies worden zelfstandig, zonder ander vak ernaast gestudeerd.

Zowel bij de BA-studie als ook bij de MA-studie is elke student is verplicht om deze met het mondelinge staatsexamen en het verdedigen van een scriptie of seminarpaper te beëindigen. owel de afstudeerscripties als ook de seminarpapers zijn meestal het resultaat van eigen keuze en interesse van de studenten. In de masterfase kiezen de filologen slechts één door hen gestudeerde richting waar ze de afstudeerscriptie voor schrijven. Als ze beslissen om een scriptie te schrijven bij het andere vak, moeten ze voor het Nederlands een seminarpaper inleveren. Te Olomouc worden de studenten over het algemeen volledig vrij gelaten in hun keuze van het afstudeeronderwerp.

Wat de omvang van de scripties betreft, is deze als volgt: 40 pagina’s¹ voor een BA-scriptie, 60 pagina’s voor een MA-scriptie. Een seminarpaper in de BA-fase telt 25 pagina’s, in de masterfase 35 pagina’s. Onze studenten worden geacht om de scripties en de papers in het Nederlands te schrijven. Elke scriptie vermeldt sinds 2006 naast de Nederlandse titel ook de Engelse versie daarvan en wordt van een samenvatting in het Tsjechisch als ook van één resumé in het Engels, Duits of Frans voorzien. Sinds hetzelfde jaar worden scripties en seminarpapers ook elektronisch ingeleverd.

¹ Hiermee worden zgn. *normpagina*’s bedoeld. Een normpagina is gelijk aan 1800 tekens. Studenten van Nederlands met nadruk op economie worden geacht ook een stageverslag voor te leggen van minimaal 5 pagina’s. Deze verslagen zijn niet in dit artikel opgenomen.

In het algemeen kunnen de scripties in vijf groepen worden verdeeld:

- 1) scripties gericht op taalkunde
- 2) scripties gericht op literatuur en literatuurwetenschap
- 3) scripties gericht op translatologie (vertaalkunde)
- 4) scripties gericht op didactiek
- 5) scripties gericht op kennis van land en volk

Hieronder volgt een nadere verdeling van de bestaande scripties op grond van de door de studenten gehanteerde thema's. Bij elke scriptie worden volgende informatie aangegeven:

- a) naam en voornaam van de student
- b) titel van de scriptie/paper
- c) jaar van het ontstaan
- d) type studie NF = Nederlandse filologie
 NHP = Nederlands met nadruk op economie
- e) type scriptie BDP = scriptie in de bachelorfase (BA-fase)
 MDP = scriptie in de masterfase (MA-fase)
 SP = seminarpaper (BSP - BA-fase; MSP - MA-fase)

f) naam van de begeleider:

Lianne Barnard = <i>LB</i>	Franca van der Laan = <i>FL</i>
Magdaléna Chládková = <i>MC</i>	Kateřina Málková-Křížová = <i>KK</i>
Wilken Engelbrecht = <i>WE</i>	Luuk van der Meer = <i>LM</i>
Bas Hamers = <i>BH</i>	Iwona Piotrowska = <i>IP</i>
Saskia Hutten = <i>SH</i>	Theo Puttemans = <i>TP</i>
Jindřich Kasal = <i>JK</i>	Eva Toufarová = <i>ET</i>
Stefan Kiedroń = <i>SK</i>	Rudolf Uvíra = <i>RU</i>
Milan Kříž = <i>MK</i>	Mariska Venema = <i>MV</i>

Verder komen volledig extern nog als begeleiders voor:²

Jaroslava Kubátová = *JK** Bert Paasman = *BP**

Er wordt daarbij gebruik gemaakt van de bovengenoemde afkortingen.

1. TAALKUNDE (NEDERLANDS, AFRIKAANS, FRIES)

1.1 Fonetiek

Nováková Marta	<i>Fonetische problemen van de Tsjechische studenten Nederlands</i> ³	2005, NF, MDP, WE
-----------------------	--	--------------------------

² De * staat voor begeleiders uit andere vakgroepen, instituten of universiteiten.

1.2 Morfologie

GOLDOVÁ Jana	<i>Neiging van sterke werkwoorden om zwak te worden en andersom</i>	2002 , NF, MDP, WE
HRÁZDILOVÁ Lenka	<i>Enkele taalkundige probleme by die onderrig van Afrikaans vir Tsjeggiesprekendes</i>	2005 , NF, MDP, LB
KUTAČOVÁ Jana	<i>Nederlandse partikels “maar” en “toch” in vergelijking met hun Tsjechische pendanten</i>	2003 , NF, MDP, WE
REKTOŘÍK Zbyněk	<i>Het Nederlandse voorzetselsysteem. Vergelijking van de Nederlandse en de Tsjechische preposities</i>	2002 , NF, MSP, WE
VAŇKOVÁ Jana	<i>De conjunctief in het Nederlands en in het Duits</i>	2004 , NF, BSP, WE
VAŇKOVÁ Jana	<i>Die dubbele ontkenning in Afrikaans</i>	2006 , NF, MDP, LB
VLAŠICOVÁ Zlatuše	<i>Werkwoorden met vaste voorzetsels (voorzetseloefeningen in het systeem van grammaticale oefeningen)</i>	2004 , NF, MSP, KK
ZÁSTĚROVÁ Hana	<i>Het lidwoord – het morfologische element van het Nederlands en het Italiaans op grond van het Tsjechisch</i>	2006 , NF, BDP, WE

1.3 Syntaxis

ARLTOVÁ Jaroslava	<i>Syntactische problemen van de Tsjechische moedertaalsprekers bij het gebruik van het Nederlands⁴</i>	2002 , NF, MDP, WE
--------------------------	--	---------------------------

1.4 Lexicologie

LAUTNEROVÁ Eva	<i>Engelse invloed op de moderne Nederlandse woordenschat: een onderzoek naar de lexicale ontleningen aan het Engels in de woordenschat van Nederlandse lezers van de jeugdtijdschriften</i>	2001 , NF, BDP, WE (co-begeleider: Marlies Philippa)
-----------------------	--	--

1.5 Fraseologie

BURDYCHOVÁ Eva	<i>Vaste verbindingen en spreekwoorden met dier- of plantelement in het Afrikaans in vergelijking met het Nederlands</i>	2004 , NF, MDP, LB/WE
INGEN, Didi van	<i>Eten en drinken in Nederlandse vaste verbindingen in vergelijking met hun Tsjechische equivalenten</i>	2007 , NHP, BDP, KK
MÁLKOVÁ Kateřina	<i>Tsjechische en Nederlandse nominale fraseologismen in vergelijking</i>	2001 , NF, MSP, WE
NOVÁKOVÁ Marta	<i>Vaste verbindingen in het Nederlands met speciale aandacht voor de vaste verbindingen in “Trouw”</i>	2002 , NF, BSP, KK

³ Deze scriptie kreeg de derde prijs van de *Amos-scriptieprijs 2005* voor Centraal-Europese scripties op het terrein van de neerlandistiek en kreeg de eerste prijs voor de scriptieprijs van de rectrix van de Universita Palackého 2005.

⁴ Deze scriptie kreeg de tweede prijs voor de *Amos-scriptieprijs 2002* voor de Centraal-Europese neerlandistiek.

1.6 Semantiek

ANDREASOVÁ Alexandra	<i>Semantische ontwikkeling van de modale werkwoorden “moeten” en “mogen” in de 17e en 18e eeuw</i>	2001, NF, MDP, WE
NOVÁKOVÁ Milena	<i>De kleuraanduidingen in het (tegenwoordige) Nederlands</i>	2007, NF, MSP, RU

1.7 Dialectologie

Barlok Zdeněk	<i>Het Noord-Brabantse dialect</i>	2002, NF, BSP, WE
Barlok Zdeněk	<i>Het overzicht van de Brabantse dialecten in vergelijking met het Standaardnederlands in Nederland en België</i>	2004, NF, MDP, WE

1.8 Historische grammatica

HRÁZDILOVÁ Lenka	<i>Enkele aspecte van die ontstaansgeschiedenis van Afrikaans met specifieke verwysing na spore van Afrikaans in 'n 18^e eeuse dagboekfragment van Johanna Duminy</i>	2002, NF, BSP, LB
ŠAŠKOVÁ Hana	<i>De taalverwantschap van het Engels en het Nederlands en de Vergelijking van de historische ontwikkeling van beide talen op het grammaticale gebied met de voorkeursorientatie op het morfologische niveau vanaf de oudste stadia tot aan 1500</i>	2006, NF, MDP, WE

1.9 Communicatie en stilistiek

BORŮVKOVÁ Markéta	<i>Jongerentaal in fysieke en elektronische vorm</i>	2006, NF, BDP, WE
KOTASOVÁ Petra	<i>Communicatie, chat en chattaal</i>	2004, NF, MSP, KK
KŘEŠŇÍKOVÁ Barbara	<i>Stilistiek in kranten</i>	2002, NF, BSP, FL
MALUŠKOVÁ Jitka	<i>Poldernederlands. Vrouwentaal die het gesproken ABN zal beïnvloeden</i>	2005, NHP, BDP, WE
VAŇKOVÁ Martina	<i>Gebruik van het Nederlands in tweetalig Brussel</i>	2005, NHP, BDP, WE

2. LITERATUUR EN LITERATUURWETENSCHAP

2.1 Nederlands

BALATKOVÁ Kateřina	<i>Verhalen van Belcampo. Een analyse</i>	2002, NF, BSP, IP
BALATKOVÁ Kateřina	<i>Kader Abdolah – Schrijver in twee culturen⁵</i>	2005, NF, MDP, LB
BENÁTSKÁ Edita	<i>Het Fascistische Toneel in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog</i>	2006, NF, MDP, WE
BŘENDOVÁ Jana	<i>Karel ende Elegast</i>	2004, NF, MSP, WE
FECÍK RADOSLAV	<i>De karakterisering van enkele personages in de roman Eerst grijs dan wilt dan blauw van margriet de Moor</i>	2007, NF, BDP, LB

⁵ Deze scriptie kreeg de eerste prijs van de *Amos-scriptieprijs 2005* voor de Centraal-Europese neerlandistiek en is in elektronische vorm gepubliceerd op URL:

http://www.ned.univie.ac.at/CMS/Comenius/Amos/Scripties/Kate_345_ina_Balatkov_Kader_Abdolah_Schrijver_in_twee_culturen/

FRUHWIRTOVÁ Lucie	<i>Zoektocht naar een nieuwe taal in Luceberts gedicht "De schoonheid van een meisje"</i>	2000 , NF, BSP, LB+MV
FRUHWIRTOVÁ Lucie	<i>Een vergelijkende studie over Lucebert en Paul van Ostaïen t.o.v. de problematiek van de poëtische uitdrukking</i>	2002 , NF, MDP, LB
JINDROVÁ Alena	<i>Nederlandse en Tsjechische science fiction</i>	2007 , NHP, BDP, LB
KADAŇKOVÁ Věra	<i>De Nederlandse literaire uitgeverijen</i>	2007 , NF, BDP, WE
MAXEROVÁ Veronika	<i>Van volkssprookjes naar een Sprookjesroman. Vergelijking van de Nederlandse en Tsjechische kinderliteratuur</i>	2005 , NF, MDP, IP
NOVÁKOVÁ Martina	<i>Geert Groote a devotio moderna. Moderne devotie. Vertaling.</i>	2000 , NF, BSP, WE
PEJCHALOVÁ Petra	<i>De beschouwing van de vrouw in de werken van de Nederlandse renaissance literatuur</i>	2000 , NF, BSP, SK
SKALICKÁ Zuzana	<i>"De ontdekking van de Hemel". Een vergelijking van de roman De ontdekking van de Hemel en de film van Jeroen Krabbé "The discovery of heaven"</i>	2004 , NF, BSP, LB
SVOBODOVÁ Ivana	<i>"Er was eens een tijd die volgens sommigen nog steeds duurt." De intertekstuele en postmoderne motieven in het werk In de bergen van Nederland van Cees Nooteboom</i>	2006 , NF, MSP, IP
TOUFAROVÁ Eva	<i>Manon Uphoff: "Gemis". Literaire actualiteit van Nederland</i>	1998 , NF, BSP, MV
VÁVROVÁ Anna	<i>Lucebert, keizer der Vijftigers</i>	2005 , NF, SP, IP
ZÚBKOVÁ Martina	<i>Een vergelijking van de roman "Turks fruit" van Jan Wolkers met de film "Turks fruit" van Paul Verhoeven</i>	2006 , NF, MSP, LB

2.2 Vlaamse literatuur

ČERNÁ Eva	<i>De positie van het korte verhaal in de Nederlandse literatuur. Een literaire analyse van Daisnes korte verhalen</i>	2006 , NF, MDP, WE
CZAPKOVÁ Veronika	<i>Stripverhalen in België</i>	2007 , NHP, BDP, BH
DOSTALOVÁ Vladislava	<i>Het kostschoolleven in de boeken "De kleine Republiek" en "Het verdriet van België"</i>	2004 , NF, MDP, LB/IP
SVOBODOVÁ Ivana	<i>Tussen dood en leven. De symboliek in "De trein der traagheid" van Johan Daisne</i>	2004 , NF, BSP, IP
VAŠÁKOVÁ Vendula	<i>Het magisch realisme in "De komst van Joachim Stiller" van Hubert Lampo en in "De trein der traagheid" van Johan Daisne</i>	2005 , NF, MSP, IP

2.3 Nederlands-Indische literatuur

LEPKOVÁ Kateřina	<i>Nederland en Nederlands-Indie, Hella S. Haasse: "Oeroeg"</i>	1997 , NF, SP, WE
-------------------------	---	--------------------------

VITÁČKOVÁ Martina	<i>Het meer en de bloem. Een vergelijking van vriendschap in "Oeroeg" en "Sleuteloog" van Hella S. Haasse⁶</i>	2006 , NF, MDP, LB
--------------------------	---	---------------------------

2.4 Antilliaans/Surinaamse literatuur

HOFMANOVÁ Lenka	<i>Nederlandstalige Surinaamse literatuur binnen en buiten Suriname</i>	2005 , NF, MDP, BP*
------------------------	---	----------------------------

2.5 Kongo literatuur

KUČEROVÁ Adéla	<i>Polygamie als beschavingsnorm in de novelle "Het onzekerehart" van Jacques Bergeyck</i>	2007 , NF, MDP, WE
-----------------------	--	---------------------------

3. TRANSLATOLOGIE

3.1 Vertalen algemeen

MAŇÁKOVÁ Marta	<i>Staat van de vertaalkunde uit het Nederlands in het Slowaaks (A. Bzoch) + vertaling uit "Het leven uit een dag" van A.F.TH. van der Heijden</i>	2004 , NF, BSP, ET
MAŇÁKOVÁ Marta	<i>Literair vertalen van Nederlandstalige literatuur in Slowakije sinds 1993⁷</i>	2006 , NF, MDP, WE

3.2 Literair vertalen

3.2.1 Proza

ČERNÁ Eva	<i>Marga Minco: "Het bittere kruid"</i>	2004 , NF, BSP, ET
CERALOVÁ Lucie	<i>Vergelijking van de opvatting van het protestantisme bij Maarten 't Hart en Ivan Klíma</i>	1998 , NF, BDP, WE
CERALOVÁ Lucie	<i>Maarten 't Hart: "Ongewenste Zeereis". Essays – al dan niet autobiografisch</i>	2000 , NF, MSP, WE
CHLÁDKOVÁ Magdaléna	<i>Kristien Hemmerechts: "Een zuil van zout" (vertaling van een hoofdstuk)</i>	1999 , NF, MSP, WE
CHLÁDKOVÁ Magdaléna	<i>Vertalingen van werken uit de Nederlandse en Tsjechische literatuur uit de eerste helft van de jaren '90</i>	1997 , NF, BDP, WE
DVOŘÁKOVÁ Soňa	<i>Dagboek van Adam Samuel Hartmann uit de reis naar Nederland in 1657</i>	2005 , NF, MDP, WE
DVOŘÁKOVÁ Soňa	<i>Vertaling van "Hoe laat is het, meneer?" van Jos Vandelloo</i>	2003 , NF, BDP, WE
FRANCKOVÁ Diana	<i>Vertaling Annie M.G. Schmidt "Wiplala" en "Wiplala weer"</i>	2004 , NF, MSP, JK
GOLDOVÁ Jana	<i>Vertaling van verhalen van Marga Minco in het Tsjechisch ("Israel op het eerste gezicht", "Een verhoor",</i>	2000 , NF, BSP, MC

⁶ Deze scriptie kreeg de eerste prijs voor de *Amos-scriptieprijs 2006* voor de Centraal-Europese neerlandistiek en is in elektronische vorm gepubliceerd op URL:

http://www.ned.univie.ac.at/CMS/Comenius/Amos/Scripties/Martina_Vit_269_kov_Het_meer_en_de_bloem/

⁷ Deze scriptie kreeg de derde prijs voor de *Amos-scriptieprijs 2006* voor de Centraal-Europese neerlandistiek.

	<i>"Het adres", "In het voorbijgaan", "De Mexikaanse hond")</i>	
HANÁKOVÁ Nina	<i>"Het ontaantastbare privé-leven" door H. van der Horst en "Wat voor een volk zijn de Belgen" door M. Schaferová. Vertaling</i>	2002 , NF, BDP, WE
HOFMANOVÁ Lenka	<i>Vertaling van het fragment van het boek "De Kudde van Claire of de maagdelijke Bomelaarster" van Paul van Ostaijen</i>	2002 , NF, BSP, ET
HULOVÁ Sylva	<i>Obraz války v díle L. P. Boona a O. Pavla</i>	1997 , NF, BDP, TP
JUREČKA Pavel	<i>Herman Brusselmans: "Vrouwen met een IQ"</i>	2004 , NF, BSP, KK
KADAŇKOVÁ Věra	<i>R.J. Peskens: "De man met de urn", vertaling van het eerste verhaal</i>	2005 , NF, BSP, ET
KRIŠTOFOVÁ Iva	<i>"Ik, Bubanik". – Já, Bubanik. Vertaling van de novelle van Harry Mulisch in het Tsjechisch</i>	2000 , NF, BSP, MC
KUTAČOVÁ Jana	<i>Vertaling van het verhaal "De grap" van Jos Vandeloo</i>	2000 , NF, BSP, MC
LAUTNEROVÁ Eva	<i>Ukázky z nizozemské lidové slovesnosti. Fragmenten uit de Tsjechische volksliteratuur</i>	2000 , NF, BSP, MC
LODEROVÁ Martina	<i>"Het meesterwerk" van A. Grunberg, "Zwarte zonnen" van J. Laurier en zes hoofdstukken "Twee vrouwen" van H. Mulisch (De vertaling van het Nederlands in het Tsjechisch)</i>	2000 , NF, BSP, MC
LODEROVÁ Martina	<i>De verhalen van Anna Blaman vertalingen</i>	2003 , NF, MSP, KK
LUKEŠOVÁ Tereza	<i>Tim Krabbé – vertaling van een fragment van het boek "Vertraging"</i>	2002 , NF, BSP, KK
MATLASOVÁ Linda	<i>Kristien Hemmerechts: "Brede heupen"</i>	2002 , NF, MDP, ET
MAXEROVÁ Veronika	<i>Kinderboekenschrijver Arend van Dam. Vertalingen</i>	2002 , NF, BSP, KK
NĚMCOVÁ Markéta	<i>Vertaling van twee hoofdstukken uit de roman "Het gouden ei" van Tim Krabbé met commentaar op vertaalproblemen</i>	2000 , NF, BSP, MC
NĚMCOVÁ Markéta	<i>Vertaling van drie hoofdstukken uit de novelle "Het gouden ei" van Tim Krabbé met commentaar op vertaalprobleem</i>	2002 , NF, MDP, FL
NOVAKOVÁ Milena	<i>Arnon Grunberg – vertalingen uit "De heilige Antonio"</i>	2003 , NF, BSP, ET
ONDERKOVÁ Soňa	<i>Litteraire vertaling Halina Pawlowská: "Vertwijfelde vrouwen doen vertwijfelde dingen", Renate Dorrestein: "Outsideři"</i>	2000 , NF, BDP, WE
PEJCHALOVÁ Petra	<i>T. Lanoye, "Kartonnen dozen": vertaling, analyse en vertaalprobleem</i>	2002 , NF, MDP, ET
POLÁKOVÁ Veronika	<i>Marga Minco: "De Val" Vertaling en vertaalproblemen</i>	2003 , NF, MDP, KK
REZKOVÁ Jana	<i>Werk van jonge Nederlandse schrijvers Arnon Grunberg, Hermine Landvreugd, en Josien Laurier</i>	2004 , NF, SP, JK
ŘEHA Petr	<i>Vertaling van de fragmenten van het boek uit "Het geheim" van Anne Enquist met het Nederlands-Tsjechisch woordenboek van muzikale termen</i>	2002 , NF, BSP, ET

SCHUBERTOVÁ Hana	<i>Eric de Kuyper: "Een passie voor Brussel". Brusel je má vášeň</i>	1999 , NF, BSP, WE
SCHUBERTOVÁ Hana	<i>Vertaalproblemen bij het vertalen van Eric de Kuyper, "Een passie voor Brussel" in het Tsjechisch</i>	2001 , NF, MDP, WE
ŠAŠKOVÁ Hana	<i>Vertaling uit "De glazen brug" van Marga Minco</i>	2003 , NF, BSP, KK
ŠUPIKOVÁ Marta	<i>Vertaling van het boek van Hella S. Haasse "De verborgen bron"</i>	2000 , NF, BSP, ET
ŠUPIKOVÁ Marta	<i>Vertaling van twee reisbeschrijvingen "Uit Een avond in Isfahan" van Cees Nooteboom en hun plaatsing in een ruimere context</i>	2003 , NF, MDP, KK
TAUFEROVÁ Jana	<i>Vertaling van enkele fragmenten uit het verhaal door Nescio: "Titaantjes" (en vertaalproblemen)</i>	2002 , NF, BSP, ET
TOUFAROVÁ Eva	<i>Felix Timmermans: Een lepel herinneringen. Ladislav Klíma: Eigen biografie.</i>	1997 , NF, BDP, WE
UVÍRA Martin	<i>Vertaling van "Gevederde vrienden" van J. Wolkers en "Dobrodružství v temných uličkách" van J. Foglar.</i>	2000 , NF, BSP, WE
UVÍRA Martin	<i>Vertaling van drie hoofdstukken uit de roman "Het leven uit een dag" van F.Th. van der Heijden met commentaar op vertaalproblemen</i>	2002 , NF, MSP, WE
VAŠÁKOVÁ Vendula	<i>Vertaling Han van der Horst "De lage Hemel", "Koopmansgeest" met een essay Nederlanders – koopliden en ingenieurs</i>	2004 , NF, BSP, JK
VÁVROVÁ Anna	<i>Vertaling van enkele fragmenten uit de roman "Bint. Roman van een zender" door Ferdinand Bordewijk</i>	2002 , NF, BSP, ET
VLAŠICOVÁ Zlatuše	<i>"Beatrijs" (de vertaling van de middeleeuwse legende)</i>	2002 , NF, BSP, ET
VYHNÁLKOVÁ Zuzana	<i>Vertaling van het boek van Hella S. Haase "De verborgen bron"</i>	2000 , NF, BSP, MC
ZUKALOVÁ Magdaléna	<i>Vertaling van "De ondergang van Makarov" van Helga Ruebsamen in het Tsjechisch. Vertaling van "Instantní manželka" van Michal Viewegh in het Nederlands</i>	2000 , NF, BSP, WE

3.2.2 Poëzie

BŘENDOVÁ Jana	<i>Binnen de muren (middeleeuwse gedichten over liefde en vrouwen)</i>	2002 , NF, BSP, ET
KUJOVÁ Petra	<i>P. Bosmans: "In de zevende hemel" (eigen vertaling)</i>	2001 , NF, BSP, ET
TOUFAROVÁ Eva	<i>"Het is wat het is" (Erich Fried – Vertalingen van zijn bekendste liefdesgedichten)</i>	1999 , NF, BSP, WE

3.3 Technisch, vakliteratuur

BURDYCHOVÁ Eva	<i>De partnersteden Dwingeloo-Polička. Vertaalproblemen</i>	2000 , NF, BSP, WE
DLOUHÁ Pavlína	<i>Vertaling: 1. Zákon o odpovědnostním pojištění, 2. Uitvaardiging van het Ministerie van Onderwijs, Jeugd- en sportzaken op 10 februari 1999 aangaande de inhoud van het verzoek tot accreditatie van een studieprogramma</i>	2000 , NF, BSP, WE

DLOUHÁ Pavlína	<i>Vertaling van de website van de Tsjechische en Nederlandse Kamer van Koophandel</i>	2002 , NF, MDP, WE
DORAZIL Martin	<i>Vertaalproblemen bij de vertaling van “Drugsbeleid in het Tsjechisch en van “Koncepce protidrogové politiky” in het Nederlands</i>	2000 , NF, BSP, MC
HEGNER Jan	<i>Vertalingen van artikelen</i>	2000 , NF, BSP, MC
HRUBAN Jiří	<i>Vertaling van de politieke teksten: “Internationaal beleid en defensie” (in hoofdpunten van het regeringsbeleid 1999) en “Zahraniční politika České republiky” en het commentaar op vertaalproblemen</i>	2000 , NF, BSP, MC
HRUBAN Jiří	<i>Vertaling van teksten op het gebied van informatie-technologie en de analyse van vertaalproblemen</i>	2002 , NF, MDP, FL
MÁLKOVÁ Kateřina	<i>Nizozemská a česká frazeologie v porovnání (vertalingen van 2 teksten over Nederlandse en Tsjechische frazeologie vanuit het vergelijkende gezichtspunt)</i>	1999 , NF, BDP, WE
SKLENÁŘOVÁ Sylva	<i>De vertaling uit het boek “10.000 jaar geschiedenis der Nederlanden” van Klaas Jansma en Meindert Schoor in het Tschechisch (1914 – 1940). De contacten tussen Tsjechen en Nederlanders</i>	2001 , NF, BSP, WE
ÜBERALLOVÁ Milena	<i>Vertalingen en ervaringen met het tolken over de Vrije-Schoolpedagogie</i>	2000 , NF, BSP, WE
ZUKALOVÁ Magdaléna	<i>Vakterminologie op het gebied van handel en marketing in het Nederlands. Een vergelijking en vertaling</i>	2002 , NF, MDP, WE

3.4 Ondertitelen

3.4.1 Geschiedenis

KŘEŠŇÍKOVÁ Barbora	<i>Geschiedenis en praktijk van ondertiteling</i>	2004 , NF, MDP, ET
---------------------------	---	---------------------------

3.4.2 Praktijk

KRIŠTOFOVÁ Iva	<i>Filmondertitels. Tsjechische versie van de Vlaamse film “Daens”</i>	2002 , NF, MDP, WE
ŘEHA Petr	<i>Audiovisuele vertaling Tsjechische film “Výlet” met Nederlandse ondertitels</i>	2005 , NF, MDP, ET
SKALICKÁ Zuzana	<i>“De Tweeling”. Ondertiteling van de film</i>	2006 , NF, MDP, WE

4. DIDACTIEK

4.1 Methodologie

BEDNAŘÍKOVÁ Jitka	<i>Onderwijs van anderstalige leerlingen groep 1 en 2 (met de methode Ik & Ko)</i>	2003 , NHP, BDP, SH
KOTASOVÁ Petra	<i>Ervaringen met de methode “Spreken is zilver...” bij de vakgroep Neerlandistiek in Olomouc</i>	2002 , NF, BSP, MK
KŘÍŽ Milan	<i>Gebruik van liedjes in vreemde-taal onderwijs Nederlands (met vertaling van de vakliteratuur)</i>	1999 , NF, BDP, WE

4.2 Geschiedenis, theorieën, richtingen

BÁŇA Jindřich	<i>De Bologna-verklaring en haar weerspiegeling in het Vlaamse en Nederlandse hoger onderwijs</i>	2005 , NHP, BDP, BH
----------------------	---	----------------------------

ÜBERALLOVÁ Milena	<i>De vrije-schoolpedagogie</i>	2003 , NF, MDP, WE
4.3 Praktijk		
CHVÁTALOVÁ Lucie	<i>Zijn Nederlandse scholieren tevredener over hun onderwijssysteem dan Tsjechische scholieren?</i>	2007, NF, SP, MK
LUKEŠOVÁ Tereza	<i>De Nederlandse taalvaardigheid van Turkse en Marokkaanse leerlingen in het basisonderwijs</i>	2006, NF, MDP, BH
ŠEVEČKOVÁ Vlasta	<i>Vergelijking van de Vlaamse en Tsjechische schoolsystemen</i>	2005, NHP, BDP, WE
VEČERKOVÁ Martina	<i>Het Nederlandse onderwijssysteem en ROC Horizon college, Jan de Heemstraat te Alkmaar</i>	2003, NHP, BDP, SH
VYHNÁLKOVÁ Zuzana	<i>Verwerving van het Tsjechisch in het Nederlandse taalgebied</i>	2003, NF, MDP, WE
5. Kennis van land en volk		
5.1 Geschiedenis		
BENÁTSKÁ Edita	<i>De geschiedenis van de Hollandse Schouwburg tijdens WOII</i>	2004 , NF, BSP, WE
Dospíšil Antonín	<i>Japans-Nederlandse relaties tussen de jaren 1600 en 1868</i>	2000 , NF, BSP, WE
FÖLDEŠIOVÁ Denisa	<i>Een vrouw als redster van de monarchie: Waarom Nederland geen republiek in 1918 is geworden</i>	2007 , NF, BDP, WE
HEGNER Jan	<i>De val van Srebrenica</i>	2004 , NF, MSP, BH
HUDEČKOVÁ Pavlína	<i>Willem de Zwijger en de Nederlandse opstand. De invloed van zijn huwelijkspolitiek op het verloop van de opstand</i>	2006 , NF, BDP, WE
KUČEROVÁ Adéla	<i>Het fascisme, nationaal-socialisme en de loop van de WOII in Nederland</i>	2005 , NHP, BDP, WE
KUJOVÁ Petra	<i>Geschiedenis van de Tsjechoslowaakse vluchtelingen in Nederland 1948-1975</i>	2004 , NF, MDP, WE
NOVÁKOVÁ Lenka	<i>De positie van de vrouw in de Middeleeuwen in Vlaanderen</i>	2006 , NF, BK, WE
NOVÁKOVÁ Martina	<i>Levensparallelten tussen Geert Groote en Milič z Kroměříže. Discussie van Tsjechische historici</i>	2002 , NF, MSP, WE
SKLENÁŘOVÁ Sylva	<i>De boerenopstand Het Kaas- en Broodvolk in de jaren 1491-92 in Kennemerland en West-Friesland</i>	2003 , NF, MSP, WE
REZKOVÁ Jana	<i>Desiderius Erasmus van Rotterdam. De grote Nederlandse humanist, pedagoog en geleerde – zijn leven, ideeën en invloed</i>	2005 , NF, MDP, JK
ZÚBKOVÁ Martina	<i>Het begin van de opstand, het verloop tot aan de dood van Willem de Zwijger</i>	2004 , NF, BSP, WE
5.2 Politiek		
MAGNUSKOVÁ Eva	<i>Dreiging van het terrorisme in Nederland</i>	2005 , NHP, BDP, BH
PETRŮJ Vladimír	<i>De politieke moord op Theo van Gogh in het licht van zijn maatschappijkritiek</i>	2006 , NF, BK, WE

ZIMOLKOVÁ Karin	<i>Het Vlaams belang</i>	2005 , NHP, BDP, BH
5.3 Maatschappij		
BARTOŠÍKOVÁ Monika	<i>De laatste dagen van Sabena</i>	2004 , NHP, BDP, BH
BITTNEROVÁ Jana	<i>Nederland – Waterland</i>	2007 , NHP, BDP, BH
BORŮVKOVÁ Markéta	<i>Publieke omroepen en commerciële omroepen</i>	2002 , NF, BSP, BH
BRÁZDILOVÁ Lucie	<i>De Elfstedentocht</i>	2007 NHP, BDP, BH
ČAPKOVÁ Kateřina	<i>Floriade. Diamantwerpen</i>	2003 , NHP, BDP, WE
DOSTÁLOVÁ Vladislava	<i>De geschiedenis van de polders in Nederland</i>	2002 , NF, BSP, LM
DUDOVÁ Štěpánka	<i>Nederlanders en de huizenmarkt in Tsjechië</i>	2005 , NHP, BDP, BH
HANÁKOVÁ Nina	<i>“Tijd is geld”. Agendacultuur en vergadercultuur in Nederland</i>	2004 , NF, MDP, NH
JEŘÁBEK Pavel	<i>Hoe is korfbal in Nederland, België en Tsjechië ontwikkeld en hoe de Tsjechische korfbalbond en verenigingen moeten werken</i>	2007 NHP, BDP, BH
KABELKOVÁ Libuše	<i>Human Capital. Sommige trends in het human capital management</i>	2005 , NHP, BDP, JK*
KÁŇOVÁ Veronika	<i>Het agrotourisme in Nederland en zijn ontwikkeling in Tsjechië</i>	2005 , NHP, BDP, WE
KOPTOVÁ Lenka	<i>Europese Associatie van dierentuinen en aquaria</i>	2005 , NHP, BDP, BH
KOŘÍTKOVÁ Pavlína	<i>De relatie tussen Tsjechië en Nederland in het kader van toerisme</i>	2005 , NHP, BDP, BH
KOTENOVÁ Alžběta	<i>Attractiepark Duinrell. Organizace a struktura zábavního parku Duinrell</i>	2004 , NHP, BDP, BH
KRYSTOVÁ Tereza	<i>Het Systeem van de Sociale Zekerheid in België en Nederland</i>	2006 , NF, BSP, WE
KUBÁNKOVÁ Olga	<i>Promotie Nederland in Tsjechië en Tsjechië in Nederland. Propagace cestovního ruchu</i>	2003 , NHP, BDP, BH
KUDLÁČOVÁ Edita	<i>Vrouwen worden onderdrukt ... minder en minder. De tweede vrouwenbeweging in Nederland</i>	2004 , NF, BSP, BH
KUDLÁČOVÁ Edita	<i>Buiten het beeld van een vrouw. De gedaante van het Nederlandse feminisme in de postmoderne cultuur</i>	2005 , NF, MDP, LB
MACKOVÁ Naděžda	<i>Van Sabena naar SN Brussels Airlines</i>	2005 , NHP, BDP, BH
MAŤAŠOVSKÁ Michaela	<i>Economische situatie in Europese telecombedrijven</i>	2003 , NHP, BDP, BH
MUSILOVÁ Jana	<i>De gedoogsituatie rondom softdrugs in Amsterdam – ontstaan, realiteit en ontwikkeling</i>	2007 , NHP, BDP, WE
OMELKOVÁ Jana	<i>De werkloosheid in Tsjechië en Nederland – de ontwikkeling en de vergelijking. De samenwerking van Tsjechische en Nederlandse firma</i>	2003 , NHP, BDP, WE
PRIŠTICOVÁ Alena	<i>Minderheden in Nederland</i>	2003 , NHP, BDP, SH
PROKEŠOVÁ Marie	<i>Handelsrelaties tussen België en het Midden-Oosten</i>	2003 , NHP, BDP, BH
ŘEHOVÁ Barbora	<i>Het Nederlandse drugsbeleid. Vergelijking van liberale en repressieve aanpak van drugsproblematiek</i>	2007 NHP, BDP, BH

SCHLESINGEROVÁ Gabriela	<i>Jenever</i>	2006 , NF, BSP, BH
SEDLÁČKOVÁ Simona	<i>Afval in Veenendaal. Ekonomická prosperita Zlatého věku</i>	2003 , NHP, BDP, WE
SLEZÁK Peter	<i>De Tsjechische Centra in het buitenland; met name te Brussel. Česká centra v zahraničí, České centrum v Bruselu</i>	2004 , NHP, BDP, WE
VITÁČKOVÁ Martina	<i>Cultuurverschillen tussen Nederland en Vlaanderen</i>	2004 , NF, BSP, WE
5.4 Kunst		
DIVÍŠ Jindřich	<i>Kunst en openbare ruimte in Nederland</i>	2004 , NHP, BDP, ET
DOSPÍŠIL Antonín	<i>Schoonheid in Hollandse en Vlaamse schilderijen van de 17e eeuw</i>	2003 , NF, MSP, SK
PAŘÍZKOVÁ Lucie	<i>Cobra, een gevaarlijke slang of iets anders?</i>	2007 , NHP, BDP, WE
5.5 Voormalige koloniën van de Lage Landen		
GÖTZ Tomáš	<i>Politieke en maatschappelijke situatie in Indonesië van het begin de WOII tot het eind van de kolonie</i>	2006 , NHP, BDP, BH
JUREČKA Pavel	<i>Nederlanders in Japan. (Dejima. Het leven op Dejima en het belang van de Nederlandse aanwezigheid voor de wetenschappelijke ontwikkeling tijdens 17.-19. eeuw</i>	2007 , NF, MSP, WE
KUČEROVÁ Adéla	<i>Dekolonisatieprocessen in de Belgische Kongo</i>	2004 , NF, BSP, WE
5.6 Europese Unie		
BENÁČKOVÁ Marie	<i>De Belgische rol in de Europese Unie</i>	2007 NHP, BDP, BH
DORAZIL Martin	<i>De rol van Nederland binnen de Europese integratie</i>	2002 , NF, MDP, BH
HANÁK Jan	<i>De uitbreiding van de Europese Unie</i>	2004 , NHP, BDP, WE
5.7 Stedenbanden		
ELIÁŠOVÁ Hana	<i>Stedenband Brno en Utrecht</i>	2003 , NHP, BDP, BH
HONSOVÁ Iva	<i>Mijn activiteiten in het kader van de stedenband Jihlava – Purmerend</i>	2004 , NHP, BDP, BH
SÍTAŘ Jan	<i>Stedenband Veenendaal & Olomouc</i>	2003 , NHP, BDP, WE
TŘÍSKOVÁ Petra	<i>Groningen en zijn stedenbanden</i>	2006 , NHP, BDP, WE

Een lijst van studenten en afgestudeerden 1993-2007

Iva Jančíková (Olomouc)

Lectoraat

Over de jaren 1946-1951 is alleen bekend dat de slavist Aimé van Santen het lectoraat Nederlands stichtte en als gevolg van toenemende politieke druk op de universiteiten moest vertrekken. De faculteit geesteswetenschappen was tussen 1953 en 1958 om politieke redenen opgeheven. In die periode is veel verloren gegaan, waaronder ook de Nederlandse boekerij. De geschiedenis begint weer opnieuw in 1990 met facultatieve cursussen voor studenten. In deze periode studeerden:

1990-1991	1991-1992	1992-1993	
<i>1 niveau</i>	<i>1 niveau</i>	<i>niveau beginners</i>	<i>niveau gevorderden</i>
Iva Bártová	Iva Bártová	Romana Černá	Iva Bártová
Zuzana Burianová	Martina Čvrtlíková	Šárka Černá	Martina Čvrtlíková
Martina Čvrtlíková	Magdaléna Chládková	Eva Dobrovolná	PaedDr. Jindřich Kasal
Magdaléna Chládková	Michaela Kaňovská	Pavel Maška	PhDr. Jarmila Petřiková
Michaela Kaňovská	PaedDr. Jindřich Kasal	Jana Patková	Svatopluk Staniek
PaedDr. Jindřich Kasal	PhDr. Jarmila Petřiková	Marcela Smutná	Vilém Wáclavík
PhDr. Jarmila Petřiková	Svatopluk Staniek	Jana Ticháková	
Svatopluk Staniek	Michal Šišovský		

De status van het vak werd in 1993 verhoogd naar die van zgn. “wereldtaal” die door alle studenten van de Palacký Universiteit kon worden gekozen in het kader van de verplichting om tijdens de studie minimal twee talen te leren. De belangstelling nam hierdoor aanzienlijk toe.

Voor het eerst gingen ook studenten met zomerbeurzen voor de cursus Nederlandse Taal en Cultuur naar Hasselt. Daar kwamen vanaf 1994 beurzen voor de cursus Nederlandse Taal en Cultuur in Breukelen (later: Zeist) bij.

Studenten uit deze periode:

1993-1994		1994-1995	
<i>niveau beginners</i>	<i>middenniveau</i>	<i>niveau beginners</i>	<i>middenniveau</i>
Rut Coufalová	Romana Černá	Jarmila Bystroňová	Lucie Ceralová
Šárka Černá	Martina Čtvrlíková	Ria Čecháková	Rut Coufalová
Eva Davidová	PaedDr. Jindřich Kasal	Michal Folta	Šárka Černá
Hana Haasová	Jana Patková	Hana Haasová	mgr. Jindra Eliášová
Iva Hlaváčková	Marcel Smutná	Iveta Hlaváčková	Marie Hrachovcová
Luboš Horák	René Šrubář	Eva keilová	Sylva Hulová
Marie Hrachovcová	Vilém Wáclavík	Jakub Knápek	Jaroslav Lapáček
Sylva Hulová		Jana Kvapilová	Jana Patková
Markéta Jiříčková		Eva Lautnerová	Martin Rak
Martin Koča		Markéta Lolová	Vilém Wáclavík
Tomáš Kunčík		Markéta Matouchová	
Ilona Labanová	<i>niveau gevorderden</i>	Jana Novotná	<i>niveau gevorderden</i>
Jaroslav Lapáček	mgr. Soňa Horká	Radka Slabáková	Romana Černá
Tomáš Maček	MUDr. Igor Kubálek	Monika Sojková	mgr. Soňa Horká
Martin Rak	Phdr. Jarmila Petříková	Hana Stachová	Magdaléna Chládková
Iveta Rucková	Svatopluk Staniek	Milena Sturzová	René Šrubář
Pavel Šulák	Eva Toufarová	Mochal Svoboda	Eva Toufarová

De eerste echte studie

In 1995 startte het eerste driejarige bachelorprogramma *Nizozemština* dat als bijvak werd aangeboden en waarvoor voor de eerste maal in de geschiedenis van de Palacký Universiteit ook een diploma kon worden behaald. De cursus bleef daarnaast bestaan en werd in de loop van de tijd tot een facultatief bijvak gevormd. Het aantal studenten van de cursus groeide uit tot gemiddeld 35-45 cursisten in de laatste jaren. Verschillende oudcursisten stapten over naar de nieuwe studie. In de eerste jaren studeerden de volgende personen de nieuwe studie:

1995-1996	1996-1997		
<i>1e jaar BA studie</i>	<i>1e jaar BA studie</i>	<i>2e jaar BA studie</i>	<i>3e jaar BA studie</i>
Lucie Ceralová	Martina Hurychová	Lucie Ceralová	Marie Hrachovcová
Ria Čecháková	Martin Jirousek	Ria Čecháková	Sylva Hulová
Marie Hrachovcová	Jakub Knápek	Magdaléna Chládková	Magdaléna Chládková
Sylva Hulová	Milan Kříž	Eva Lautnerová	Eva Toufarová
Magdaléna Chládková	Kateřina Málková	Hana Stachová	
Eva Lautnerová	Soňa Onderková		
Markéta Matouchová	Veronika Střechová		
Monika Sojková			
Hana Stachová			
Eva Toufarová			

De eerste volwaardige studie

Het uitbouwen van de neerlandistiek ging met het groeiende docentenkorps snel. In 1997 kon een vijfjarige masterstudie (vanaf 2002: bachelor-masterstudie) *Nizozemská filologie* (Nederlandse Filologie) worden aangeboden die vrijelijk kon en kan worden gecombineerd met alle andere op de faculteit geesteswetenschappen aangeboden hoofdvakken. Vrij snel werd het besluit genomen om in de toekomst naast het filologische curriculum ook een compleet curriculum Zakelijk Nederlands aan te bieden. In verband daarmee werden in 1998/9 voor de laatste keer studenten in de bachelorstudie *Nizozemština* opgenomen. Deze werd langzaam afgebouwd. De beste studenten konden direct doorstromen naar de masterfase van de nieuwe vijfjarige masterstudie. In deze studie werden ook de Brno'se studentes **Mgr. Alexandra Andreasová** en **Bc. Kateřina Lepková** opgenomen om zo te helpen aldaar de vakgroep op te starten.

1997-1998		1998-1999
<i>Nizozemština</i>	<i>Nizozemská filologie</i>	<i>Nizozemština</i>
<i>2e jaar</i>	<i>1e jaar</i>	<i>Nieuwe studenten</i>
Martina Hurychová	Jaroslava Arltová (du)	Lubomír Malota (du)
Martin Jirousek	Eva Burdychová (du)	Linda Matlasová (hi)
Milan Kříž	Ria Čecháková (..)	Markéta Němcová (en)
Kateřina Málková	Pavčina Dlouhá (du)	Martina Nováková (du)
mgr. Soňa Onderková	Martin Dorazil (re+hi)	Petra Pejchalová (du)
	Antonín Dospíšil (ja)	mgr. Maria Pliška
<i>3e jaar</i>	Soňa Dvořáková (ts)	Sylva Sklenářová (hi)
Lucie Ceralová	Lucie Fruhwirtová (ts)	Marta Šupíková (ts)
Eva Lautnerová	Jana Goldová (du)	Hana Tomková (en)
	Nina Hanáková (en)	Milena Überallová (du)
<i>Nizozemská filologie</i>	Jan Hegner (en)	Martin Uvíra (fr)
<i>4e jaar</i>	Lenka Hofmanová (du)	Veronika Valoušková (en)
mgr. Alexandra	Luboš Horák (en)	Zuzana Vyháňková (ts)
Andreasová	Jiří Hruban (en)	Magdaléna Zukalová (du)
bc. Marie Hrachovcová	Iva Křištofová (du)	
bc. Sylva Hulová	Petra Kujová (hi)	
mgr. Magdaléna	Jana Kutačová (ts)	
Chládková	mgr. Jiří Lach (po)	
bc. Kateřina Lepková	Eva Lautnerová (en)	
bc. Eva Toufarová	Martina Loderová (sp)	
du – Duits, en – Engels, fr – Frans, hi – Geschiedenis, ja – Japans, po – Politicologie, re – Rechten, sp – Spaans, ts – Tsjechisch		

In de jaren 1997/9 studeerden ook de eerste studenten af:

mgr. Magdaléna Chládková (bc 1997; mgr 1999), mgr. Sylva Hulová (bc 1997), bc. Milan Kříž (bc 1999; mgr 2001), mgr. Kateřina Málková (bc 1999; mgr 2001), bc. Eva Toufarová (bc 1997; mgr 1999).

Velen van hen zouden het kader van de neerlandistiek in Olomouc gaan vormen.

Zakelijk Nederlands

In 2000 werd de tweede volwaardige studierichting geopend die inmiddels de ruggengraat vormt van de neerlandistiek te Olomouc, het vak Zakelijk Nederlands met de lange titel *Nederlands gericht op de economische praktijk*. Tot 2004 werd dit vak om beurten geopend met de tweevakstudie Nederlandse Filologie.

1999-2000 <i>Nizozemská filologie</i>	2000-2001 <i>Nizozemština pro hospodářskou praxi</i>	2001-2002 <i>Nizozemská filologie</i>	2002-2003 <i>Nizozemština pro hospodářskou praxi</i>
Kateřina Balatková (du) Jindřich Báňa (ja) Markéta Borůvková (du) Jana Břendová (ja+en) Vladislava Dostálová (du+hi) Lenka Hofmanová (du) Lenka Hrázdilová (du) Hana Karfušová (du) Jitka Kazmířová (en) Petra Kotasová (ru) Barbora Křešničková (en) Olga Kubánková (du) Tereza Lukešová (en) Veronika Maxerová (ts) Marta Nováková (en) Milena Nováková (it) Zbyněk Rektořík (fr+du) Jana Rezková (en) Petr Řeha (pl) Jan Sítař (ud) Hana Šašková (en) Lucie Šimáková (du) Jana Tauferová (en) Anna Vávrová (hi) Zlatoše Vlašicová (ru)	Jindřich Báňa Monika Bartošiková Jitka Bednaříková Kateřina Čapková Jindřich Diviš Martina Ehlová Hana Eliášová Jan Hanák Iva Honsová Jitka Kazmířová Alžběta Kotonová Olga Kubánková Michaela Maťašovská Jana Omelková Alena Prišticová Marie Prokešová Jan Sítař Peter Slezák Ivo Škvír Šimona Štírská	Edita Benátská (en) Eva Černá (du) Diana Francková (en) Pavel Jurečka (ja) Věra Kadaňková (it) Jakub Kadlec (th) Adéla Kučerová (du) Edita Kudláčková (en+so) Marta Maňáková (ja) Zuzana Skalická (du) Ivana Svobodová (en) Jiří Štěpán (hi) Jana Vaňková (du) Vendula Vašáková (en+so) Martina Vítáčková (ja) Jiří Werner (pl) Martina Zúbková (sp)	Štěpánka Dudová Tomáš Götz Helena Jiříčková Libuše Kabelková Veronika Káňová Lenka Koptová Pavčina Kořítková Alžběta Kučerová Naděžda Macková Eva Magnusková Jitka Malušková Jana Morávková Ondřej Soušek Petra Tříšková Kamila Vaňková Martina Vaňková Milan Veselý Karin Zimolková
du – Duits, en – Engels, fr – Frans, hi – Geschiedenis, it – Italiaans, ja – Japans, pl – Pools, ru – Russisch, so – Sociologie, sp – Spaans, th – theaterwetenschap, ts – Tsjechisch			

Zelfstandige vakgroep

In september 2003 werd de neerlandistiek verzelfstandigd als de eerste zelfstandige vakgroep neerlandistiek in de geschiedenis van het land. Dankzij de reaccréditatie van alle vakken in de herfst van 2002 kon de vakgroep in 2003/4 als eerste in het land overgaan op een bachelor-mastersysteem. De eerste masterstudenten nieuwe stijl werden opgenomen in het studiejaar 2006/7 (studenten die waren begonnen met de bachelor in 2003/4). De ervaringen met het feit dat voor het eerst over eigen collegezalen kon worden beschikt en de stijgende vraag van de markt naar afgestudeerden Zakelijk Nederlands

hebben geleid tot het besluit om vanaf 2005/6 beide vakrichtingen gelijktijdig te gaan openen.

2003-2004	2004-2005	2005-2006	
<i>Nizozemská filologie</i>	<i>Nizozemština pro hospodářskou praxi</i>	<i>Nizozemská filologie</i>	<i>Nizozemština pro hospodářskou praxi</i>
Lucie Brázdilová (en)	Marie Benáčková	Jana Fialová (ts)	Michaela Bláhová
Jindřich Diviš (pl)	Jana Bittnerová	Kateřina Havranová (en)	Kateřina Budinová
Radoslav Fecik (du)	Markéta Borůvková	Kateřina Chládková (en)	Ivona Buksová
Denisa Földešiová (en)	Lucie Brázdilová	Kateřina Krátká (du)	Martin Drábek
Bc. Miroslava Holecová (ja)	Veronika Czapková	Iada Krihová (du)	Miloslava Hanzlová
Pavčina Hudečková (hi)	Hana Černá	Eva Kubátová (sp)	Kateřina Hložková
Aleš Hurdálek (fi)	Bc. Miroslava Holecová	Kateřina Langrová (du)	Lucie Chocová
Lucie Chvátalová (sport)	Didi van Ingen	Lucia Nogová (du)	Jana Janošíková
Petra Jelínková (en)	Pavel Jeřábek	Zdislava Petruchová (du)	Ivana Jedelská
Helena Jonášová (ja)	Alena Jindrová	Petra Rychlá (du)	Veronika Kubešová
Tereza Krystová (ts)	Jiří Kostrej	Kateřina Šedová (it)	Helena Mičulková
Lenka Nováková (fr)	Petra Kunčarová	Zuzana Vaidová (ts)	Kateřina Nedvěďová
Kamila Oliberiusová (sp)	Jana Musilová		Radomír Němec
Lucie Pařížková (du)	Tereza Němcová		Hana Plísková
Vladimír Petrůj (fi)	Dana Nováková		Jana Šulcová
Jan Schánělec (du)	Lenka Nováková		Jana Vymazalová
Gabriela Schlesingerová (ts)	Lucie Pařížková		
Lucie Trpíková (pl)	Barbora Řehová		
Hana Zástěrová (it)	Kateřina Šticová		
	Kateřina Záčková		
du – Duits, en – Engels, fi – Filosofie, fr – Frans, hi – Geschiedenis, it – Italiaans, ja – Japans, pl – Pools, sp – Spaans, sport – Sportwetenschappen, ts – Tsjechisch			

Naar een compleet curriculum

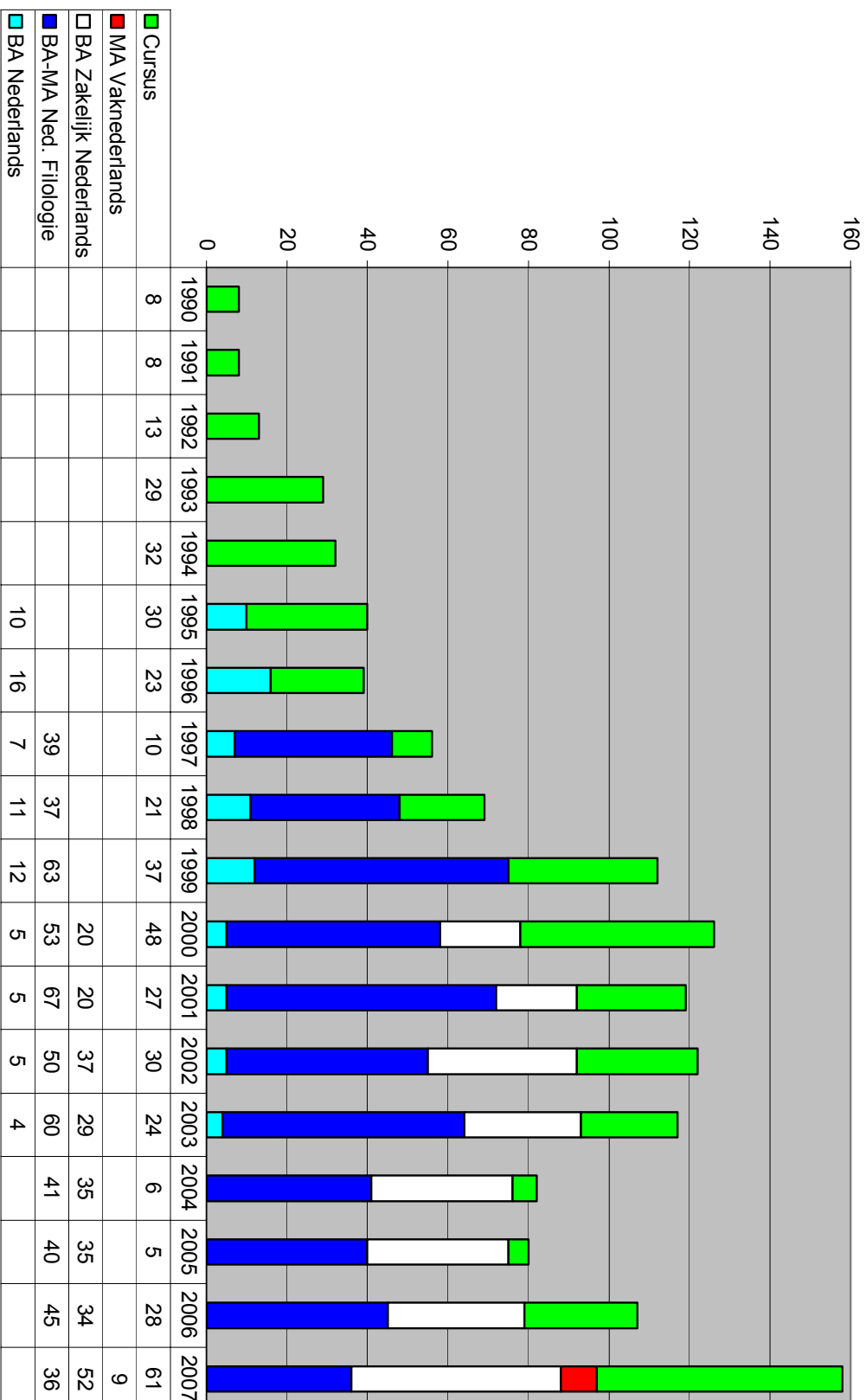
Op verzoek van de studenten Zakelijk Nederlands en in overleg met de Nederlandse Taalunie werd besloten om in 2005 een aanvraag in te dienen voor een tweejarige masterstudie Nederlandse Vaktaal om op deze wijze ook in het curriculum Zakelijk Nederlands een volledig Bachelor-Masterprofiel te kunnen aanbieden. Aangezien dergelijke praktisch gerichte taalkundige profielen in Tsjechië bijna niet bestaan, duurde het bijzonder lang voordat de Tsjechische accreditatiecommissie bereid was om dit studievak goed te keuren. Voor de neerlandistiek in Olomouc was 2006 het succesjaar: alle bestaande programma's werden zonder voorbehoud tot 2012 voor de maximale termijn van 6 jaar gereaccrediteerd en tegelijkertijd werd ook de gevraagde accreditatie voor het nieuwe vak *Nederlandse Filologie gericht op de Vaktaal* verkregen. Daarnaast lukte het eveneens om een grote projectsubsidie te krijgen voor een tolklokaal, een vereiste voor de nieuwe studierichting.

In 2006/7 werden de eerste masterstudenten nieuwe stijl opgenomen. Vanaf dat moment voldoet Olomouc volledig aan de zogeheten “Bologna-criteria”: een bachelorstudieprogramma van 3 jaar met een aansluitend masterstudieprogramma van 2 jaar.

2006-2007		2007-2008	
<i>Nizozemská filologie (bachelor)</i> Monika Arnoštová (ch) Adela Hudecová (du) Alice Jirásková (la) Lucie Kadeřábková (en) Zuzana Kristková (film) Michala Kubacká (en) Aleš Lochman (en) Lucie Marková (ch) Zuzana Přecechtělová (ch) Tereza Skalická (sport) Michaela Wlosoková (du)	<i>Nizozemština pro hospodářskou praxi</i> Vlasta Hejtmánková Michal Jež Jan Koutný Kateřina Langrová Kateřina Lempartová Kamila Oliberiusová Lucie Perutková Zdislava Petruchová Adéla Provazníková František Šátral Alena Vanžurová	<i>Nizozemská filologie (bachelor)</i> Hana Černá (pl) Lucie Dobešová (sp) Alexandra Fabiánová (fr) Anna Janáčková (du) Alžběta Měchurová (th) Petr Pavlík (ec) Radka Smržová (ja)	<i>Nizozemština pro hospodářskou praxi</i> Anita Figarová Nella Gottweisová Jakub Grossmann Tomáš Hamala Martina Havelková Eva Hönigová Vanda Hradilová Stanislav Juza Martin Konvička Tereza Kubešová Simona Kučerová Tereza Lukešová Dana Mikšíková Dominika Nováková Vendula Pavlišťíková Jana Pernicová Jana Pešoutová Dominika Rašková Barbora Sedláková Martin Smékal
<i>Nizozemská filologie (master)</i> Bc. Pavlína Hudečková (hi) Lucie Chvátalová (sport) Bc. Tereza Krystová (ts) Bc. Lenka Nováková (fr) Bc. Vladimír Petrůj (fi) Bc. Gabriela Schlesingerová (ts) Bc. Hana Zástěrová (it)		<i>Nizozemská filologie (master)</i> Bc. Denisa Földešiová (en)	<i>Nizozemská filologie se zaměřením na odborný jazyk</i> Bc. Marie Benáčková Bc. Jana Bittnerová Bc. Lucie Brázdilová Bc. Veronika Czappková Bc. Iva Honsová Bc. Pavel Jeřábek Bc. Lucie Pařížková Bc. Barbora Řehová Bc. Petra Tříšková
ch – Chinees, du – Duits, ec – Economie, en – Engels, film – Filmwetenschap, fr – Frans, hi – Geschiedenis, it – Italiaans, ja – Japans, la – Latijn, pl – Pools, ru – Russisch, sp – Spaans, sport – Sportwetenschappen, th – Theaterwetenschap, ts – Tsjechisch			

De ontwikkeling zal zeker niet stil staan. Een postgraduale studie is te Olomouc vooralsnog uitsluitend mogelijk binnen het postgraduale vak *Theorie van de Literatuur*. In de toekomst zal wellicht de eerste Tsjechische postgraduale studie Nederlandse Filologie kunnen worden geopend.

Studentenaantallen 1990-2007

Het gebouw van de neerlandistiek

Wilken Engelbrecht (Olomouc)

Ter inleiding

Meestal is de neerlandistiek in het buitenland onderdeel van een grotere vakgroep, vaak de germanistiek of anglistiek. Deze situatie bestond ook in Olomouc, waar het lectoraat vanaf het begin in 1947 een onderdeel was van de germanistiek.

Omdat de neerlandistiek vanaf 1997 sterk groeide bij een eveneens steeds groter wordende germanistiek, werd de behoefte aan een eigen gebouw en eigen lokalen steeds sterker. Dankzij het feit dat de faculteit in 1994 haar oudste gebouw uit 1667 terugkreeg en er in verband daarmee in 2001 een complete herindeling van de faculteit plaatsvond, kon de neerlandistiek eindelijk eigen ruimten krijgen. Een sterk argument daarbij was de bereidheid van verschillende organisaties om delen van de inrichting en ombouw te financieren.

Daarmee kwam de neerlandistiek te Olomouc opeens in de luxe-situatie dat zij over eigen collegelokalen, werkkamers met voor elke medewerker een eigen werkplek en bovendien nog een eigen terras kan beschikken.

Geschiedenis tot aan de bouw van het gebouw

De oudste delen van Olomouc zijn de voormalige burchtheuvel – *Hrad* (met nu o.a. de Theologische Faculteit), de Vorstenberg – *Václavský pahorek* of *knížecí hora* (kathedraal en het paleis van bisschop Zdik) en de voormalige Bisschopsberg – *Biskupská hora* (Fac. Geesteswetenschappen en Rectoraat). De laatste twee heuvels vormen samen het stadsdeel Voorburcht – *Předhradí*, de voorburcht van de stad die tot in de 18e eeuw onder kerkelijke jurisdictie viel.

Hier staat ook het pand Křížkovského 514/14 dat op de Bisschopsberg staat.¹ De eerste bebouwing van de straat dateert al uit 1063, toen bisschop Hendrik Zdik hier de eerste kathedraal van St. Petrus en 4 kanonikaten stichtte. In 1131 werd er door hem op de Vorstenheuvel een nieuwe kathedraal gesticht op de plek waar ook nu nog de kathedraal van Olomouc staat. De St. Petruskerk bleef tot 1792 staan om daarna te

¹ Eerdere nummering: *Předhradí (Vorbürg) nr. 4, Kanovníká*.

worden afgebroken en plaats te maken voor het stedelijk ziekenhuis dat deels in het Jezuïetenklooster werd gehuisvest. Na de verhuizing van het ziekenhuis eind 19^e eeuw naar de Tafelheuvel – *Tabulový vrch* buiten de stad, werd het hele complex afgebroken en werd in 1902 een complex schoolgebouwen gebouwd, het zgn. *Comenium*, met o.a. een Duits meisjessgymnasium (zgn. *Elisabethina*) dat in 1946 het nieuwe hoofdgebouw van de Palacký Universiteit zou worden (Křížkovského 512/10).

De keldermuren van het pand zijn gedeeltelijk nog van gotische kloostermoppen vervaardigd (een groot en enigszins onregelmatig soort baksteen), wat erop wijst dat in elk geval de omwalling nog teruggaat op de ommuring die in 1207 wordt vermeld in een schenkingsbrief van bisschop Robert. De precieze toedracht kan niet meer worden vastgesteld. De omwalling werd vermoedelijk effectief gebouwd met de stichting van een Augustinessenklooster nabij de St. Petruskerk, waarvan we nu niet meer weten waar dit precies was gelokaliseerd. Vermoedelijk was de plek identiek met die van het latere klooster van St. Jacob.

In een schenkingsbrief van koning Přemysl Otakar II uit 1254 werd uitbreiding van het domkapittel toegestaan. De woonbebouwing langs de rand van de bisschopsheuvel, waaronder het gebouw Křížkovského 14, gaat waarschijnlijk al op die tijd terug. Destijds ging het om een gebouw van één verdieping, vermoedelijk op de plek van de huidige grote collegezaal en de kelder.

Markgraaf Joost van Moravië gaf in 1396 toestemming om de kanunnikhuizen op de Předhradí met weermuren te beschermen. In die tijd is er aan de parkzijde een nieuwe muur gebouwd vóór de oude muur die intussen de buitenmuur van het kanunnikhuis was geworden. Op die manier ontstond het huidige terras. In de achtermuur aan de parkzijde zijn nog sporen van de vroegere gotische ramen en zelfs van gotisch stucwerk te zien. Het gebouw behoorde toen toe aan het klooster van St. Jacob dat stond op de plek van het huidige Rectoraat. Het gebouw is waarschijnlijk in 1546 beschadigd bij de grote brand in dit stadsdeel.

Stanisław II. Pawłowski

Omtrent het pand krijgen we meer zekerheid in de renaissance, toen kanunnik Stanisław Pawłowski (†1598) hier zijn woning had. Pawłowski was afkomstig uit een Pools-Silezische adellijke familie uit het dorpje Pawłowice. Hij was kanunnik in Olomouc, Wrocław en Brno, sinds 1575 proost van de St. Peterskerk in Brno, en vanaf 1577 scholasticus bij de kathedrale school van Olomouc. In 1579 werd hij gekozen tot bisschop van Olomouc, welke functie hij tot zijn dood in 1598 behield. Hij wist voor het bisdom in 1598 de vorstelijke waardigheid te verkrijgen en kondigde in 1591 de beslissingen van het Concilie van Trente voor Moravië af. Als bisschop behoorde hij tot een van de felste

contrareformatoren en tevens was hij een begunstiger van de jonge, in 1573 gestichte jezuïetenuniversiteit van Olomouc.

Pawlowski woonde van 1575 tot 1579 in het pand dat hij met één verdieping liet verhogen. Hij bouwde ook de westvleugel die vanaf de straat goed te zien is. Zijn familiewapen, een gouden ster boven een gouden halve maan op een blauw veld, is nog steeds in de raamljsten en in de deur naar het terras zichtbaar. In die tijd zijn ook de arkaden gebouwd. De nieuwe vleugel was in gebruik als woonhuis, op de begane grond woonde het personeel en de arkadenvleugel werd gebruikt als koetshuis en opslagruimte.

Latere geschiedenis van het pand

Zoals veel gebouwen in Olomouc werd het pand in de jaren 1664-1674 tijdens het episcopaat van Karel Vorst van Liechtenstein-Castelcorn gerenoveerd. In die tijd kreeg het parkje op het terras min of meer zijn huidige aanzien. Na 1727 werden de paardenstal (nu ketelhuis) en de poort naar de straat gebouwd. Het huis werd met een schindeldak gedekt en de ramen werden vernieuwd, waarbij deels geen rekening werd gehouden met de oorspronkelijke dispositie. De laatste kanunnik die hier woonde, was Josef baron Rolsberg, die in 1792 stierf. Vanaf 1793 tot 1801 was het bisschoppelijke notariaat in het pand gevestigd.

In 1801 werd het pand gerenoveerd om er het bisschoppelijke bureau voor wezen en ouden van dagen in onder te kunnen brengen. Bij die gelegenheid werd het nieuwe trappenhuis aan de oostkant van het pand aangebracht en het oude trappenhuis verwijderd. Dit bevond zich daar, waar nu de kamer van de instituutsliding is. Uit die periode stamt de gietijzeren kacheldeur in de arkadengang. In 1897 werd het dak weer vernieuwd, in 1903 werd nieuw stucwerk op de voorgevel aangebracht en de muur van de tuin vernieuwd. In 1922 en 1928 werden resp. de waterleidingen en electriciteit geïnstalleerd. Van 1948 tot 1962 functioneerde het pand als bisschoppelijk studentenhuus. In 1962 ging het pand over in het bezit van de staatswoningcoöperatie PBH Olomouc en was het tot 1979 onderverdeeld in gewone woningen. Sinds 1979 behoort het pand toe aan de Palacký Universiteit.

Universiteitsgebouw

Van 1979 tot 1989 was hier de leerstoel voor Marxisme-Leninisme gevestigd, op de begane grond bevond zich het archief van de politieke organisatie van de universiteit en een garage. Na de revolutie werd het pand eerst verzegeld, in 1990 werd het archief overgebracht naar nieuwe ruimtes en werd het pand overgedragen aan de nieuwe studentenbond Studentské stavy. Deze vestigde op de begane grond een café en een bar en gebruikte de ruimtes verder als werkkamers. De bovenste verdieping werd in 1995 in

gebruik genomen door de Faculteit Geesteswetenschappen die hier o.a. de werkkamer van de neerlandistiek (huidige lectorenkamer) inrichtte. In 1996 ging de studentenbond failliet en stond het pand deels een tijdje leeg. De studentenboekhandel ging zelfstandig door en bestaat als “Studentcentrum” nog steeds.

In 1997 nam de Faculteit Geesteswetenschappen het pand in gebruik. Op de begane grond werd tijdelijk het fotoatelier van de Pedagogische Faculteit gevestigd, de eerste verdieping kwam in gebruik bij het British Council en het Franse Cultuurcentrum. In 2001 werd het besluit genomen om de begane grond aan de Neerlandistiek over te geven. De voorgevel werd gerenoveerd en in het kerstreces van 2002/3 werd ook het interieur aangepast en vernieuwd. Dit werd deels door de Nederlandse Taalunie, het Prins Bernhard Cultuurfonds, de gemeente Veenendaal, het stedenplatform Veenendaal-Olomouc, de Orde van den Prince gesponsord. De renovatie van de achtergevel met gelijktijdige hernieuwing van het terras is gepland voor het volgende decennium.

Bibliografie

Kašpárková, S. & Eliáš, J.: *Olomouc Křížkovského 14. Průzkum umělecko-historický. Průzkum architektonický. Průzkum stavebně-technický*. Olomouc: Státní ústav pro rekonstrukce památkových měst a objektů v Praze. Středisko 11 – Brno, atelier 40 - Olomouc 1979. (ongepubliceerd onderzoeksverslag)